

Yayın No. DPT:2465



AFYON İLİ RAPORU

**BÖLGESEL GELİŞME VE YAPISAL UYUM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

KASIM 1996

Bu Çalışma Devlet Planlama Teşkilatının görüşlerini yansıtmaz. Sorumluluğu yazarına aittir. Yayın ve referans olarak kullanılması Devlet Planlama Teşkilatının iznini gerektirmez; İnternet adresi belirtilerek yayın ve referans olarak kullanılabilir. Bu e-kitap, <http://ekutup.dpt.gov.tr/> adresindedir.

Bu yayın 300 adet basılmıştır. Elektronik olarak, 1 adet pdf dosyası üretilmiştir

İÇİNDEKİLER

Sayfa No**İÇİNDEKİLER**

GİRİŞ	1
1. Çalışmanın Kapsamı.....	1
1.1. Konu ve Amaç	1
1.2. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	1
1.3. İçerik.....	1
2 Türkiye'de Mekansal Gelişme Eğilimleri ve Afyon'un Konumu.....	2
3. Afyon'un GSYİH ve Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Çalışmalarında Durumu.....	6
3.1. GSYİH Çalışmaları	6
3.2. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Araştırmaları.....	7
1. GENEL BİLGİLER	9
1.1. İlin Adı ve Kısa Tarihçe.....	9
1.2. Coğrafi Konumu ve Yapısı.....	9
1.3. Nüfus (Demografik Durum).....	10
1.4. İdari Durum.....	11
1.5. Ekonomik Durum.....	11
1.6. Sosyal Yapı.....	12
2. İLİN SOSYAL VE EKONOMİK KAYNAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	13
2.1. Sosyal Göstergeler.....	13
2.1.1. İstihdam Yapısı.....	13
2.1.2. Eğitim.....	14
2.1.2.1. İlkokullar.....	15
2.1.2.2. Orta Dereceli Okullar.....	15
2.1.2.3. Kocatepe Üniversitesi.....	15
2.1.3. Sağlık.....	15
2.1.4. Ulaştırma ve Teknik Altyapı.....	16
2.1.4.1. Ulaştırma	16
2.1.4.1.1. Demiryolu.....	17
2.1.4.1.2. Havayolu	17
2.1.4.1.3. Karayolu.....	17
2.1.4.2. İçmesuyu.....	18
2.1.4.3. Köy Elektrifikasyonu.....	19
2.1.4.4. Telefon-Telekomünikasyon	19
2.1.4.5. Kanalizasyon	19
2.1.4.6. İmar Durumu.....	19
2.1.4.7. Konut/Kentleşme.....	20
2.2. Ekonomik Göstergeler.....	21
2.2.1. Tarım ve Doğal Kaynaklar.....	21
2.2.1.1. Bitkisel Üretim	21
2.2.1.1.1. Tarımsal Sulama	23
2.2.1.2. Hayvancılık.....	24
2.2.1.3. Ormancılık.....	26
2.2.1.4. Su ve Toprak Kaynakları.....	27
2.2.1.5. Maden Kaynakları ve Rezervleri.....	27

2.2.2. İmalat Sanayii, Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri	29
2.2.2.1. Mevcut Kamu ve Özel Sektör Sanayi Kuruluşlarının, Yapısal Özelliklen ve İlçelere Göre Dağılımı.....	30
2.2.2.2- Sektörler itibariyle Özel Sektör Yatırımlarının Durumu	31
2.2.2.2.1. Mermer Sanayii.....	31
2.2.2.2.2. Gıda Sanayii.....	32
2.2.2.2.3. Şekerleme ve Lokum Sanayii.....	32
2.2.2.2.4. Toprak Sanayii.....	32
2.2.2.2.5. Turistik Termal Tesisleri.....	32
2.2.2.3. thracat-lthalat.....	33
2.2.2.4. Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri	33
2.2.2.4.1. Organize Sanayi Bölgeleri (OSB).....	33
2.2.2.4.1.1. Afyon Organize Sanayi Bölgesi	34
2.2.2.4.1.2. İscenisar Organize Sanayi Bölgesi.....	35
2.2.2.4.2. Küçük Sanayi Siteleri (KSS).....	36
2.2.3. Hizmetler Sektörü.....	37
2.2.3.1. Sermaye Birikimi, Bankacılık ve Banka Kredileri.....	37
2.2.3.2. Turizm.....	38
2.2.3.3. Genel Bütçe Gelirleri ve Giderleri.....	39
3. DEVAM EDEN KAMU VE TEŞVİK BELGELİ ÖZEL SEKTÖR YATIRIMLARI.....	40
3.1. Kamu Yatırımları.....	40
3.1.1. Devam Eden Başlıca Kamu Yatırım Projeleri.....	40
3.2. Teşvik Belgeli Özel Sektör Yatırımları (1990-1995).....	42
4. SEKTÖREL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	44
4.1. Tarım Sektörü.....	44
4.1.1. Hayvancılık.....	44
4.1.1.1. Yem Sorunu	44
4.1.1.2. Hayvan Materyali Temininde Güçlükler.....	45
4.1.1.3. Pazarlama ve Fiyat İstikrarı.....	45
4.1.1.4. Besicilik.....	45
4.1.2. Tarımsal Sulama.....	46
4.1.3. Orman	47
4.2. Sanayi Sektörü	47
4.2.1. Mermer Sanayii.....	47
4.2.2. Organize Sanayi Bölgeleri.....	48
4.3. Ulaştırma	48
4.3.1. Askeri Havaalanının Sivil ve Ticari Amaçlı Hava Trafikine Açılması.....	48
4.3.2. Karayolları Bölge Müdürlüğü Kurulması.....	49
4.3.3. Afyon-Aydın veya Afyon-Uşak Demiryolu Güzergahında Dingil Basıncının Yükseltiimesi.....	50
4.4. Turizm.....	50
4.4.1. Termal Su Kaynakları.....	50
4.5. Eğitim/AR-GE	51
4.5.1. Teknolojik Altyapı ve Araştırmalar.....	51
4.5.2. Yüksek Öğrenim Yurt İhtiyacı.....	52
4.6. Sağlık.....	52

4.6.1. Afyon Devlet Hastahanesi.....	52
4.7 Kentsel Altyapı	53
4.7.1. Afyon Merkezi ve Sandıklı İlçesinin Jeotermal Enerji ile Isıtılması.....	53
4.7.1.1. Afyon Merkez İlçe Jeotermal Enerji Projesi.....	53
4.7.1.2. Sandıklı İlçesi Jeotermal Enerji Projesi.....	54
4.7.2. Toptancı Siteleri ve Kültürpark.....	55
4.7.3. Akdeğirmen Barajı.....	55
4.8. Esnaf ve Sanatkarların Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri.....	55
4.9. ihracatla İlgili Sorunlar.....	56
5. AFYON'DA YÖRESEL POTANSİYELLERE DAYALI GELİŞMEYE ELVERİŞLİ FAALİYET KOLLARI.....	57
5.1. Yatırım Kararları ve Yerel Gelişme.....	57
5.2. Afyon'da Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere (KOBİ) Uygun Sanayi Dalları.....	58
5.2.1. Yöredeki Tarımsal Hammaddeleri İşleyen Tesisler.....	58
5.2.2. Taşıma Maliyeti Yüksek Hammaddeleri Üreten İşletmeler.....	60
5.2.3. El Sanatları/Uzmanlaşmış İşçilik Gerektiren Malların Üretimi... ..	62
5.2.4. Termal Turizm	62
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	64
6.1. Kısa Vadede Yapılacak İşler.....	65
6.2. Orta ve Uzun Vadede Yapılacak İşler.....	66
KAYNAKÇA.....	67
EK TABLOLAR.....	71
Ek Tablo 1 : Afyon İli Nüfus Göstergeleri	73
Ek Tablo 2 : Afyon İli ve Ülke Nüfusunun Gelişimi (1927-1990).....	74
Ek Tablo 3 : Çalışan Nüfusun İş Kollarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	75
Ek Tablo 4 : Afyon İlinde Okur-Yazarlığın Cinsiyete Göre Dağılımı.....	76
Ek Tablo 5 : Afyon İlinde Okur-Yazarlık, Bitirilen Son Öğrenim Kurumu ve Cinsiyete Göre Nüfus.....	76
Ek Tablo 6 : Afyon İli Genel Kültür Arazisinin ilçeler İtibariyle Dağılımı.....	77
Ek Tablo 7 : Afyon İli Tarla Ürünleri Ekiliş ve Üretim Durumu (1995).....	78
Ek Tablo 8 : Afyon İli Sebze Ekiliş ve Üretim Durumu (1995).....	79
Ek Tablo 9 : Afyon İli Meyvecilik ve Üretim Durumu (1995).....	80
Ek Tablo 10 : Afyon İli 1996 Yılı Kamu Yatırımları.....	81
Ek Tablo 11 : Afyon İline 1990-1995 Döneminde Verilen Teşvik Belgeleri..	85

GİRİŞ

1. Çalışmanın Kapsamı

1.1. Konu ve Amaç

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1996-2000) "ilin temel yönetim birimi olduğu gözönüne alınarak, tüm kamu hizmetlerinin halka ulaştırılması açısından önemine uygun olarak güçlendirileceği ve bölge planlama kararları doğrultusunda İl Gelişme Planları hazırlanacağı" öngörülmüştür. Ayrıca planda, "Çeşitli bölgelerin ve illerin (kendilerine özgü) sorunları dikkate alınarak farklı gelişme politikalarının ve tedbirlerinin uygulanmasına çalışılacağı" ifadesine yer verilmiştir.

Belirtilen bu hedeflere ve tedbirlere uygun olarak Plan'ın ilk dilimini oluşturan 1996 Yılı Programı döneminde, il bazında yapılan çalışmalara hız verilmiştir. Bu kapsamda olmak üzere, Afyon İli Raporu; Afyon'un mevcut sosyal ve ekonomik kaynak yapısının, sektörel sorunları ile bu sorunlara yönelik kısa, orta-uzun vadeli çözüm önerilerinin ve olası gelişme eğilimlerinin incelendiği bir araştırma çalışması olarak ortaya çıkmıştır. Bununla beraber Afyon İli Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı'nca bundan önce yapılan benzer çalışmaların da yeni bir halkasını teşkil etmektedir.

Raporun, Afyon ilimizin gelişmesi açısından yapılacak olan çalışmalara ışık tutması yanında, sorunlar ve mevcut ekonomik ve sosyal potansiyeller itibariyle benzerlik gösteren diğer illerimiz için de yararlı olacağı umulmaktadır.

1.2. Kapsam ve Sınırlılıklar

Rapor çalışması iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama, 27-29 Mayıs 1996 tarihlerinde Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Kalkınmada Öncelikli Yörelere Dairesi Başkanı Lütfi ELVAN, Bölgesel Gelişme Dairesi Uzmanı Deniz AKKAHVE ve Uzman Yardımcısı Metin ÖZASLAN tarafından Afyon'da yapılan saha çalışmasıdır. Bu çalışmada, kamu ve özel sektör temsilcileri ile yapılan görüşmelerde ortaya konulan görüşler tespit edilmiş ve derlenmiştir.

İkinci aşama ise, konuyla ilgili kitap, makale, rapor ve istatistik bilgilerin incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Raporun kapsamını; saha çalışmasında derlenen bilgiler ve kaynakçada belirtilen yayınlar belirlemiştir. Son aşamada, ihtiyaç duyulan bilgiler ilgili kamu kuruluşlarından alınarak, toplanan veriler ışığında bu rapor Metin ÖZASLAN tarafından kaleme alınmıştır.

1.3. İçerik

Rapor; Giriş Bölümü dışında yedi anabölümden oluşmaktadır. Giriş Bölümünde çalışmanın kapsamının belirtilmesinden sonra, iki altbaşlıkta Afyon'un ülke içerisindeki konumu ele alınmaktadır. Afyon'un diğer illerle ve bölgelerle karşılaştırılmalı olarak ele alındığı bu bölümler, Afyon'a genel bir bakış niteliği taşımaktadır. İlk altbaşlıkta ülke genelinde yaşanan mekansal gelişme eğilimlerinin bölgeler ve iller düzeyinde yansımaları, daha özelden de Afyon'a yönelik muhtemel etkileri özetlemekte, ikinci altbaşlıkta ise iller bazında yapılan GSYİH ve Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi çalışmalarında Afyon'un aldığı değerler, zaman serileri ve iller bazında karşılaştırılmalı olarak yorumlanmaktadır.

Giriş Bölümünün ardından "İlin Genel Tanımı"nın yapıldığı Birinci Anabölüm gelmektedir. Bu bölümde tarihçe, coğrafya, nüfus, idari bölümler gibi ilin kimliğini belirleyen genel özellikler belirtilmektedir.

İkinci Anabölümde "Sosyal" ve "Ekonomik Göstergeler" altbaşlıklarıyla Afyon'un mevcut kaynakları tanımlanmaktadır. Sosyal Göstergeler altbaşlığı; istihdam, eğitim, sağlık, ulaştırma-tekniik altyapı olmak üzere dört sektörle, Ekonomik Göstergeler altbaşlığı ise tarım, sanayi ve hizmetler olmak üzere üç sektörle ele alınmıştır.

Üçüncü Anabölüm, Kamu Yatırımları ve Teşvik Belgeli Özel Sektör Yatırımları olmak üzere kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Belirtilen yatırımlar halen devam eden yatırımları kapsamaktadır.

Dördüncü Anabölümde Afyon'un mevcut sektörel sorunlarına ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Beşinci Anabölümde, Afyon'un mevcut ekonomik ve sosyal potansiyelleri dikkate alınarak, KOBİ'ler öncülüğünde gelişmesi ve çeşitlenmesi muhtemel yerel potansiyellere dayalı faaliyet kolları ele alınmıştır.

Sonuç Bölümü olan Altıncı Anabölümde ise kısa ve orta-uzun vadede yapılacak işler maddeler halinde özetlenmiştir.

2. Türkiye'de Mekansal Gelişme (Yayıma) Eğilimleri ve Afyon'un Konumu

Bölgesel gelişme ve ekonomi literatürünü oluşturan kuramsal çalışmalar yanında, çeşitli ülke deneyimlerinin de gösterdiği gibi, kalkınma sürecinin ilk evrelerinde, kıt olan ulusal kaynaklar önce "kutup" niteliğindeki gelişme merkezlerinde toplanmakta, peşisıra çevreye yayılmaktadır.⁽¹⁾ Türkiye'nin de bugüne değin yaşadığı kalkınma süreci ve bu sürecin mekana

⁽¹⁾ Her ne kadar gelişme sürecinin ileri aşamalarında bir yanda "azgelişmiş bölgeler" diğer yanda da "büyük kent (metropol)" sorunları gibi iki temel yerleşme sorununa neden olsa da "yoğunlaşma" olgusu "kalkış" evresinde iktisadi kaynakların etkin kullanımı ve verimliliği açısından gerekli görülmektedir.

yansıması kuramsal öngörüler ve çeşitli ülke deneyimleriyle paralellik arz etmektedir.

Ülkemizde sanayileşme sürecinin ivme kazandığı 1960'lı yıllarda, gelişme dinamikleri büyüme kutuplarından çevre illere yayılmaya başlamıştır. Bu dönemde yaşanan mekan boyutundaki gelişim, iki büyük ulusal kutup olan Ankara⁽²⁾ ve İstanbul arasında yeni gelişme odaklarının belirginleşmesi şeklinde yansımıştır. Kimya ve metal sanayinin yoğunlaşmaya başladığı Kocaeli, gıda ve tekstilde uzmanlaşma eğilimi gösteren Bursa ve Eskişehir'i de içine alan bu yeni gelişme bölgesi Ankara-İstanbul doğrultusunda giderek homojenleşen (kesiksiz bölge) bir ticaret, sanayi ve hizmet kuşağı ortaya çıkarmıştır. Bu kuşağa, 1970'lerde pazar için buğday üretiminde uzmanlaşmış Konya da eklenmiştir. Yine bu dönemde, İstanbul merkezli sanayi, öncelikle Tekirdağ olmak üzere, çevre illere de taşınmaya başlamıştır.

Ekonomik etkinliklerin yoğunlaştığı ve çevreye yaygınlaştığı bir diğer kutup ise Adana merkezli Çukurova Bölgesi'dir. Adana, pamuk ve tekstil üretiminde uzmanlaşırken; Hatay, İskenderun Limanı ile uluslararası ticaretle ve çelik üretiminde öne çıkmıştır. Bölgeye, 1980'lerin sonunda uluslararası bir limana ve serbest bölgeye sahip İçel'de eklenerek kuşak genişlemiştir.

Bir diğer gelişme bölgesi ise İzmir merkezli Ege Bölgesi'dir. Başlangıçta ihracata dönük tarımın yapıldığı gıda ve tekstil sanayinde uzmanlaşmış bölge merkezi İzmir'den, iktisadi faaliyetler, zamanla çevreye yayılmaya başlamıştır. İlk önce Manisa ve Aydın, sonra da Denizli, Uşak ve Afyon doğrultusunda meydana gelen gelişmeyle, Ege Bölgesi'nde de giderek homojenleşen bir yöre oluşmaya başlamıştır. 1980'lerde canlanan turizm faaliyetleriyle birer turizm merkezi olarak uzmanlaşan Güney Ege'de Muğla ve Batı Akdeniz'de Antalya illeri de, Ege ve Akdeniz'de yer alan gelişme bölgelerine eklenmeye başlamışlardır. Turizm sektörü başta olmak üzere, ulaştırma ve ticaretle meydana gelen hızlı gelişmelerle, Antalya da yeni bir merkez konumunu almıştır.

Özetle, ülkede gelişmenin mekan üzerinde dağılımı, başlangıçta başlıca dört kutupta yoğunlaşmış, ardından halkalar halinde çevre illere yayılmıştır. Yayılmanın kapsamı ve uyarılan çevre iller üzerindeki etkisi, bölge merkezindeki iktisadi faaliyetlerin yoğunluğu ve dinamizmi ile orantılı olmuştur.⁽³⁾ Başka bir deyişle, Türkiye'de yaşanan mekansal gelişme

⁽²⁾ Ankara'nın yeni bir gelişme kutbu olarak ortaya çıkışı "kutuplardan çevreye yayılma tarzında genelleştirebileceğimiz mekansal gelişme dinamiklerine bir istisnadır. Zira, yeni bir kutup olarak beliren Ankara, "yayılma" yerine "sıçrama" niteliğindeki gelişmenin ülkedeki ilk ve bu önemdeki tek örneğidir.

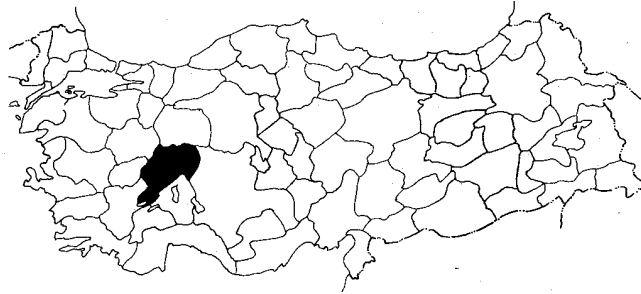
⁽³⁾ Bölge merkezlerinden çevre illere doğru olan yayılma süreçlerini belirleyen faktörleri "içsel (iten)" ve "dışsal (çeken)" olmak üzere başlıca iki gruba ayırabiliriz. İçsel (iten) faktörlerin başında gelişme merkezi kentlerde arsa fiyatlarının ve kiralara yükselmesi ile ulaşım ve çevre gibi maliyetleri artırıcı "negatif dışsallıklar" bulunmaktadır. Dışsal (çeken) faktörlerden en önemlileri de yöreselleşme (desentralizasyon) amaçlı kamu politikaları çerçevesinde getirilen tedbirlerdir. Bunların başlıcaları; çevre illerin "Kalkınmada Öncelikli Yöre" kapsamına alınarak kredi kolaylıkları ve finansal teşvikler yoluyla çekici kılınması ve fiziksel bir teşvik aracı olarak çevre il ve ilçelerde yapılan Organize Sanayi Bölgeleri'dir.

eğilimleri, gelişmenin zaman içerisinde kutuplardan çevre illere yayıldığını göstermektedir. Bu genel saptama, Afyon'un da içinde yer aldığı Batı bölgelerimizde yaşanan mevcut yayılma dinamiklerinin, Afyon'un olası ekonomik ve sosyal gelişimine ne yönde etkide bulunacağına yönelik öngörülerde bulunabilmemizi kolaylaştırmaktadır.

“Ülke genelinde yaşanan mekansal gelişme deseni içinde Afyon'un mevcut ve gelecekteki gelişme eğilimleri ne yönde olacaktır?” ya da “Yayılma dinamikleri Afyon'un gelişmesini etkileyecek midir?” tarzında sorulara verilecek yanıtlar, bu çerçevede kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Mevcut bölgesel gelişme eğilimleri gözönünde bulundurulduğunda, Afyon'un giderek artan bir hızla gelişeceğini öngörmemiz yanıltıcı olmayacaktır. Zira, Afyon'u çevreleyen iller, gelişme dinamiklerinin yaygınlaşması ile büyük bir dinamizm içerisine girmişler ve birer kutup niteliğine bürünmüşlerdir.⁽⁴⁾ Afyon'un ulusal ölçekte iki büyük merkez olan Ankara ve İzmir güzergahında önemli bir ulaşım odağı olması da ilin gelişme sürecine yön veren (verecek) önemli bir üstünlüğüdür.

Büyük bir gelişme kuşağının tam ortasında bulunan Afyon'da 1970'lerin ikinci yarısında, öncelikle yerel kaynaklara dayalı imalat sanayii faaliyetleri gelişmeye başlamıştır.⁽⁵⁾ 1980'lerde ise imalat sanayii faaliyetlerinin çeşitlenerek zenginleşmesi, ilin içine girdiği gelişme sürecinin göstergeleridir. 1990'lara gelindiğinde ise Afyon'un hem KOBİ'ler öncülüğünde içsel dinamizmi, hem de çevre illerden kaynaklanan yayılma dinamikleri,⁽⁶⁾ ili hızlı bir gelişme temposuna getirmiştir.

Harita 1 : Afyon'un Ülke İçindeki Yeri



Afyon ekonomisinin Cumhuriyet Dönemi'nin başlangıcından bugüne değin geçirdiği aşamalara genel hatlarıyla baktığımızda, mevcut gelişme temposunun önemi daha iyi anlaşılacaktır. Afyon, Cumhuriyet Dönemi'ne oldukça zayıf bir ekonomik yapı ile girmiştir. Kurtuluş Savaşı'nın ülkede yarattığı tahribattan en çok etkilenen illerimizden biri Afyon olmuştur. Önceleri

⁽⁴⁾ Denizli, Bursa, Eskişehir, Uşak ve Konya gibi sanayileşmiş iller ile turizm merkezi Antalya ve Muğla, Afyon'un yakın çevresinde yer alan illerden bazılarıdır.

⁽⁵⁾ Afyon ilinin, 1972-1980 yılları arasında Kalkınmada Öncelikli Yöre kapsamında olduğu burada önemle belirtilmesi gereken bir husustur.

⁽⁶⁾ Çevre illerden taşma eğilimi gösteren sanayicilerin Afyon Organize Sanayi Bölgesi'nden ve henüz kurulma aşamasında olan Dinar ve Sandıklı OSB'lerinden yoğun bir şekilde sanayi arsası talep etmeleri bu duruma örnek olarak verilebilir.

kendine yeterli derecede de olsa canlı olan dericilik, dokumacılık ve şarapçılık gibi geleneksel sektörlerin de gerilemesi, Afyon'un 1950'lere kadar tamamen tarıma dayalı bir ekonomik yapı sergilemesine neden olmuştur.

1950'li yıllara kadar olan dönemde kamu tarafından yapılan fiziki ve sosyal altyapı yatırımlarına, 1950'lerden sonra yine kamu tarafından yapılan çeşitli sanayi yatırımlarının da eklenmesiyle, il ekonomisi tarım ağırlıklı yapıdan sanayiye doğru dönüşüm geçirmeye başlamıştır. Kamu öncülüğünde gerçekleştirilen bu girişimler, Afyon'da sanayi kültürünün olgunlaşmasında ilk adımlar olurken, diğer yandan gelişen tarım kaynaklı yerel sermaye birikimi ile 1970'li yıllarda özel sektör yatırımları da filizlenmeye başlamıştır.

Bu süreçte, Afyon'un bölge merkezlerini bağlayan önemli ulaşım aksları üzerinde yer alması, ilin ulaşım ve iletişim altyapısında hızlı bir gelişme sağlamıştır. Ayrıca, eğitim, sağlık ve benzeri sosyal altyapıda gerçekleştirilen yoğun kamu yatırımları da ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmıştır. İller ve bölgelerarası önemli karayollarının Afyon'dan geçmesi, Afyon'un Türkiye genelinde dört ayrı demiryolu hattının birleştiği tek il olması, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan altyapı hizmetlerinin artan oranlarda hizmete girmesi, tarımda mekanizasyona gidilmesi, tarım kredi kooperatiflerinin ve bankaların açılması, Kocatepe Üniversitesi ve bağlı fakültelerin kurulması, ticaret ve sanayide şirketleşmeye başlanması ve tüm bu gelişmeler sonucunda KOBİ'ler öncülüğünde yaşanan ekonomik atılımlar, Afyon ekonomisinde ağırlığı, tarımdan önce tarımsal sanayiye, ardından da tüm alanlarda çeşitlenmiş bir imalat sanayii yapısına kaydırmıştır.

Süreç içerisinde Afyon'un içe kapalı geleneksel ekonomik ve sosyal yapısı değişmiş, il modernleşme ve gelişme doğrultusunda motivasyon kazanmıştır. Günümüzde Afyon'un ekonomik ve sosyal yapısını yoğun bir şekilde modernleşme öğeleri belirlerken, yöre insanı yatırım ve kalkınma konularında oldukça aktif bir tutum sergilemektedir.

Mevcut durumda Afyon ekonomisinin lokomotifi, yerel kaynaklara dayalı üretim yapan KOBİ'lerdir. Özellikle, tarım-hayvancılık ve mermer potansiyellerine dayalı sanayi gelişme, KOBİ'ler öncülüğünde Afyon ekonomisine dinamizm katmaktadır. Gelişen ve çeşitlenen sanayi faaliyetler, Afyon'da dinamik bir girişimci ve nitelikli bir işgücü yapısının oluşmasına öncülük etmiştir. Kısa vadede Afyon'da; hem içsel dinamiklerle, hem de çevre illerden Afyon doğrultusunda yaygınlaşan dışsal dinamiklerle daha hızlı bir gelişme meydana geleceği görülmektedir. Ayrıca, termal turizm yatırımlarının da hızlanması, il ekonomisinin sektörel düzeyde çeşitlenmesine ve zenginleşmesine katkı sağlayacaktır.

Günümüzde Afyon'un yatırıma ve üretime dönüştürülebilecek yeterli bir sermaye birikimi, zengin yeraltı ve yerüstü kaynakları ve gelişmiş bir beşeri altyapısı vardır. Bu nedenle yerel kaynakları yerinde yatırıma dönüştürmeyi kolaylaştıracak fiziki ve sosyal altyapı olanaklarının sağlanması önem kazanmaktadır. Kamu sektörünün bu alanda gerçekleştireceği faaliyetler, yerel kaynakların yerel ekonomiye transferinde önemli bir katkı olacağı gibi,

aynı zamanda, sanayide doyma noktasına gelmiş ve taşma eğilimi gösteren başka illerdeki yatırımcıların da Afyon'a gelmesinde etkili olacaktır. Mevcut bölgesel gelişme eğilimleri, Afyon'un çevre iller ve diğer bölgelerden yatırımları çekeceğine işaret etmektedir.

Bununla beraber, kamu sektörünün öncülüğünde gerçekleştirilecek sosyal ve fiziki altyapı yatırımlarına azami yerel katılımın sağlanması, hem kamu maliyesinin mevcut yapısı, hem de çağdaş hizmet anlayışı açısından gereklidir. Özellikle Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri gibi yerel sanayileşme sürecinin vazgeçilmez unsurları olan fiziki altyapı yatırımlarında, kamu-özel sektör dengesinin azami yerel katılımı sağlayacak şekilde kurulması, yatırımların hızla gerçekleşmesi açısından önem taşımaktadır.

3. Afyon'un GSYİH ve Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Çalışmalarında Durumu

3.1. GSYİH Çalışmaları

1965 yılında Afyon'un gayri safi hasılası cari fiyatlarla 735,1 milyon liradır. Bu değer ile Afyon'un Türkiye GSYİH'ndaki payı yüzde 1,08 olmuştur (Bulutay ve Ersel 1969). 1975 yılına gelindiğinde ilin gayri safi hasıla değeri, cari fiyatlarla 5,1 milyar liraya çıkmış, ancak, ilin ülke GSYİH'na katkısı 0,1 puanlık düşüşle yüzde 0,98 oranına gerilemiştir (Özötün 1980). 1985'te ise cari fiyatlarla 228,8 milyar liraya çıkan ilin gayri safi hasıla değeri, Türkiye GSYİH içinde yüzde 0,83'e gerilemiştir (Özmucur 1989).

GSYİH çalışmalarının ortaya koyduğu üzere, ele alınan dönemlerde Afyon'un gayri safi hasılası sabit fiyatlarla sürekli büyürken, ilin ülke GSYİH'na katkısı küçülmüştür. Ancak, ülke GSYİH yüzde değerleri Afyon ekonomisinin gerilemesinin ya da durgunluğunun göstergesi değildir. Bu durum, özellikle bölge merkezi niteliğindeki kentlerin ve ardbölgelerinin çok daha hızlı bir büyüme gerçekleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Afyon, nisbi olarak büyüme kutuplarından daha düşük düzeyde büyüme oranlarına sahip olmuş, ancak, ülke genelindeki çoğu il ve bölgeden de daha hızlı bir büyüme temposu izlemiştir.

Aynı dönemlerde Afyon'un tarımsal katma değerleri cari fiyatlarla 1965 yılında 473,5 milyon lira, 1975 yılında 2,176 milyar lira ve 1985'te 81,2 milyar liradır. Bu değerlerin ülke tarımsal katma değeri içindeki payları ise aynı dönemlerde sırasıyla yüzde 1,86; 1,56 ve 1,67'dir. Afyon'un tarımsal katma değerlerinde, 1965-1975 arası 10 yıllık dönemde, önce, yaklaşık 0,3 puanlık bir gerileme yaşanmış, daha sonra bu dönemi izleyen 1975-1985 döneminde 0,11 puan üzerinde yeniden bir artış gerçekleşmiştir.

Afyon'un imalat sanayi katma değerleri ise cari fiyatlarla 1965'te 17,4 milyon lira, 1975'te 385,9 milyon lira, 1985'te de yaklaşık 20,4 milyar lira olmuştur. Bu değerlerle Afyon'un Türkiye imalat sanayii katma değerlerine katkısı 1965'te yüzde 0,17; 1975'te yüzde 0,39 ve 1985'te yüzde 0,29

düzeyinde bir gerçekleşme izlemiştir. 1965'ten 1975'e Türkiye genelinde sahip olduğu oran iki katın üzerinde artan Afyon'un, 1965-1975 döneminde imalat sanayi katma değeri gerilemiştir.

DİE'nin (1996) 1987-1994 yıllarını kapsayan GSYİH çalışmasının⁽⁷⁾ sonuçlarına göre Afyon'un 1987 yılı sabit fiyatlarıyla gayri safi hasıla değerleri 1987'de 547 milyar lira; 1988'de 555,3 milyar lira; 1989'da 544,3; 1990'da 620,3; 1991'de 652,5; 1992'de 653,6; 1993'de 690,6; 1994'te de 647,4 milyar liradır. Bu değerlerle ilin Türkiye GSYİH oluşumuna katkısı; 1987, 1988, 1989 ve 1990 yıllarında binde 7 oranındadır. 1991'de binde 8'e çıkan bu oran 1991, 1992 ve 1993 yıllarında yine binde 7 oranını korumuştur.

Belirtilen çalışmanın sonuçlarına göre yıllar itibariyle Afyon'un gayri safi hasıla gelişme hızı sağlıklı bir değerlendirme yapmaya olanak vermemektedir. Oldukça istikrarsız gelişme gösteren değerler; 1988'de yüzde 1,5; 1989'da yüzde - 2; 1990'da yüzde 14; 1991'de yüzde 5,2; 1992'de binde 2; 1993'de yüzde 5,7 ve 1994'te yüzde -6,3'tür.

3.2. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Araştırmaları

Müsteşarlığımızca 1966 yılında yapılan "İlçelere Göre Sosyo-Ekonomik Yönden Gelişmişlik Endeksi Çalışması"na göre, Afyon'a bağlı ilçelerin aldığı değerler şöyle özetlenebilir.

Çalışmada, Afyon Merkez ilçe nüfus kriterinden dolayı kapsam dışı bırakılmıştır. Afyon'da Türkiye ortalaması olan 100 endeksin üzerinde yer alan ilçeler Dinar (168), Şuhut (124), Çay (120) ve Bolvadin (104) olarak belirlenmiştir. Diğer ilçelerin endeks değerleri ise Türkiye ortalamasının altındadır. Bunlardan Sandıklı 89, Sultandağı 81, Sincanlı 77, Dazkırı 69, İhsaniye 65 ve Emirdağ 62 endeks değerlerine sahiptir.

Bu çalışmadan üç yıl sonra yapılan "Türkiye'de İller İtibariyle Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (1963-1967)" adlı araştırmanın sonuçlarına göre, 1963 yılı Türkiye ortalaması endeks değeri 100 alındığında Afyon 1963'te 54, 1964'te 56, 1965'te 62, 1966'da 66 ve 1967'de 70 endeks değerlerine sahip olmuştur.

Verilerin 1970 yılı verilerini kapsayacak şekilde güncelleştirildiği bu çalışmanın devamı niteliğindeki çalışmada ise (Tolan 1972), 1970 yılı nihai endeks değeri olarak Türkiye 100 alındığında Afyon 50,8'lik bir değere sahip olmuştur.

Bir diğer çalışma "Kalkınmada Öncelikli Yörelere Tesbiti ve Bu Yörelere Teşvik Tedbirleri" adını taşımaktadır (Sanalan ve diğ. 1973). Bu araştırmanın sonucuna göre Afyon, sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergesi değeri olan 0.90497 ile ülke genelinde 44'üncü sırada yer almıştır.

⁽⁷⁾ Çalışmada, harcama yöntemi kullanılmamıştır. Sonuçlar, üretim yöntemi kullanılarak hesaplanan faaliyet kolları itibariyledir.

Yine bu çalışmada Afyon 0.87075 olan sanayi göstergesi değeriyle iller sıralamasında 48'inci; 0.86368'lik mali-ticari gösterge değeriyle 51'inci; 0.87274'lük tarım gösterge değeriyle 21'inci; 0.81937'lik sosyal ve kültürel gösterge değeriyle 34'üncü; 0.73031'lik sağlık gösterge değeriyle 9'uncu, 0.79664'lük eğitim göstergesi değeriyle 46'ıncı, 0.87759'luk demografi göstergesi değeriyle 41'inci ve 0.74062'lik haberleşme-ulaştırma göstergesi değeriyle iller sıralamasında 29'uncu sırada yer almıştır.

“İller İçin Bir Gelişmişlik Göstergesi ve Sıralama” (Hacıhasanoğlu 1980) adlı araştırma sonucuna göre -0.228'lik endeks değeri ile Afyon, ülke genelinde 67 il içerisinde 35'inci sırada yer almıştır.

“İlçeler İtibariyle İller...” (DPT, 1981), “İl ve İlçelerin...” (DPT, 1985) ve “İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamaları Tesbiti” (DPT, 1991) araştırmaları sonuçlarına göre 1980'li yıllarda Afyon'un il ve/veya ilçe sosyo-ekonomik gelişmişlik değerleri ve ülke içindeki yeri nisbi olarak yükselmiştir. 1980'ler boyunca Afyon Türkiye ortalamasına yakın veya üzerinde değerler almıştır.

Müsteşarlığımızca yapılan en son araştırma ise “İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması” adını taşımaktadır. Ülke genelinde 858 ilçe içerisinde Afyon Merkez İlçe'nin 48'inci sırada yer aldığı araştırmada, diğer ilçeler şu şekilde sıralanmıştır: Sandıklı 157, Bolvadin 183, Dazkırı 205, Emirdağ 215, Dinar 243, Sultandağı 273, İncehisar 293, Başmakçı 312, Evciler 360, Çay 373, Bayat 425, Şuhut 488, Sincanlı 574, Kızılören 603, İhsaniye 681, Çobanlar 716 ve Hocalar 717.

İl ve ilçeler bazında yapılan Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi çalışmaları değerlendirildiğinde, Afyon için şu genellemeleri yapmamız mümkün olmaktadır.

(1) Araştırmalarda kullanılan sosyal ve ekonomik gösterge değerlerinde “toplam büyüklükler” ağırlıklı olduğunda Afyon sıralamalarda yukarıya çıkmakta, “kişi başına değerler” ağırlıklı olduğunda il, alt sıralara inmektedir. Diğer bir deyişle, il bazında toplam büyüklükler itibariyle tüm sektörlerde oldukça zengin bir potansiyele sahip olan Afyon'un, aynı zamanda büyük bir nüfusa sahip olması, göstergelerin nüfusa bölündüğü (fert başına değerler) değişkenlerde Afyon'u iller sıralamasında aşağıya çekmektedir. Ancak, nüfusun büyük olması, mevcut durumda Afyon'un gelişmesinde engel olarak görülmemelidir. Bu özelliğiyle Afyon, gelişen yerel ekonomi ve yayılan çevre ekonomiler için büyük bir pazar ve zengin bir işgücü ve girişimci altyapısı sunmaktadır.

(2) Araştırmalarda kullanılan sosyal ve ekonomik gösterge değerlerinde “süreç değişkenler” ağırlıklı olduğunda, Afyon sıralamalarda yukarıya çıkmakta, “kesit değişkenler” ağırlıklı olduğunda il alt sıralara inmektedir. Başka bir deyişle Afyon nisbi olarak hızla gelişmektedir.

1. GENEL BİLGİLER

1.1. İlin Adı ve Kısa Tarihçe

Afyon Karahisar ili adını, 2300 yıldır ekimi yapılan haşhaş bitkisinden (Afyon) ve M.Ö. 1340 yıllarında Hititler tarafından yaptırılan sivri siyah kayalar üzerine kurulmuş ünlü kalesinden (Karahisar) almıştır.

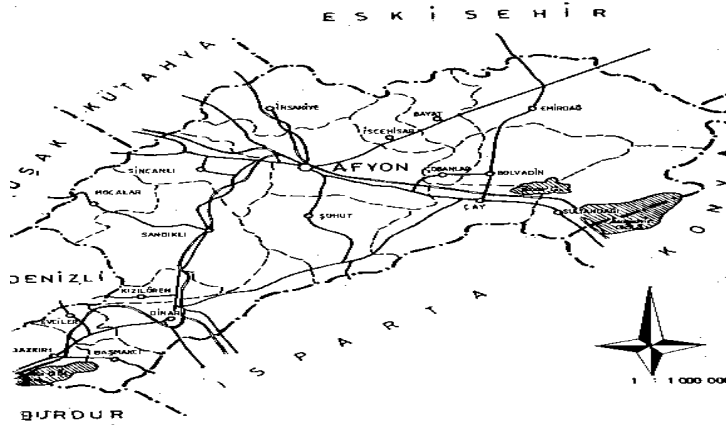
Hitit, Frig, Grek, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı gibi uygarlıkların egemen olduğu Afyon, M.Ö. 7000 yılından günümüze değin önemli bir yerleşim yeri olarak varlığını sürdürmektedir.

1.2. Coğrafi Konumu ve Yapısı

Anadolu Yarımadasının batısında, Ege Bölgesinin İçbatı Anadolu bölümünde yer alan Afyon; doğu-batı ve kuzey-güney aksları üzerinde önemli bir bağlantı merkezi konumundadır.

Denizden yüksekliği 1.034 metre, toplam yüzölçümü 14.230 kilometrekaredir. Doğuda Konya, batıda Uşak, kuzeybatıda Kütahya, güneybatıda Denizli, güneyde Burdur, güneydoğuda Isparta ve kuzeyde de Eskişehir illeri ile çevrelenir.

Harita 2 : Afyon İli Haritası



Afyon coğrafi olarak Ege, Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinin birleştiği bir noktada yerleşmiştir ve her üç bölgede de toprakları bulunmaktadır. İlin geniş bir kesimi Ege Bölgesinin İçbatı Anadolu bölümündedir. Güneydeki Başmakçı, Dinar, Dazkırı ve Evciler ilçelerinin toprakları Akdeniz Bölgesinin sınırları içerisine girer. Doğru ve kuzeydoğuda yer alan arazinin bir bölümü de İç Anadolu Bölgesine taşar.

İçbatı Anadolu eşiği üzerinde yer alan güneydoğu-kuzeybatı doğrultulu dağ dizilerinden en doğuda olan Emir ve Türkmen Dağları, ilin doğu sınırlarını çizmektedir. Bu dağlar dizisinin batısında, aynı doğrultuda uzanan yaklaşık

1.000 metre yüksekliğinde çukur bir alan bulunmaktadır. Afyonkarahisar Ovası bu çukur alanın üzerinde yer alır. Batıda ikinci bir dağlar dizisi sıralanmaktadır. Bunlardan Sandıklı Dağları (Kumalar Dağı) il sınırları içindedir. Bu dağlar dizisinin batısında da, Sandıklı ve Sincanlı Ovaları yer alır. İldeki dağlık alanlarda bitki örtüsü genel olarak karaçam ve ardıçlardan oluşur. Ovalar ise çıplaktır.

İldeki akarsular çeşitli doğrultularda akmaktadır. İlin kuzeydoğu-sunda bulunan sular Sakarya Nehri'ne, kuzeybatı kesimindekiler de yine Sakarya'nın kolu olan Porsuk Çayı'na dökülerek Karadeniz'e ulaşır. Batıdaki sular Büyük Menderes'in kolu Kufi Çayı'na karışarak Ege Denizi'ne gider. İlin orta kesiminde bulunan suların önemli bir bölümünü Afyonkarahisar Ovasından geçen Akarçay toplayarak önce Eber Gölü'ne, daha sonra da Akşehir Gölü'ne taşır. Eber Gölü'nün tümü, Akşehir ve Acıgöl'ün ise bir kısmı il sınırları içindedir.

Afyon'un iklimi yükselti ve denizden uzaklık nedeniyle İç Anadolu iklimine benzer.

1.3. Nüfus (Demografik Durum)

1990 Yılı Genel Nüfus Sayımına göre, Afyon ilinin toplam nüfusu 739.223'tür. Bu nüfusuyla Afyon, Türkiye'de en çok nüfusa sahip 26'ncı il durumundadır.

18 ilçeye sahip Afyon'da Merkez ilçe 144.276'lık nüfusu ile en çok nüfusa sahip ilçe konumundadır. Merkez ilçeyi Dinar (90.952) ve Bolvadin (66.438) ilçeleri izlemektedir. İlde en az nüfusa sahip ilçe 9.080 kişilik nüfusu ile Bayat'tır.

Nüfus yoğunluğu 52 olan Afyon bu oran ile ülke ortalamasının (73) altında, ülke sıralamasında da 39'uncu sıradadır. İl içi nüfus yoğunluğu sıralamasında Merkez ilçe 147 ile ilk sırada yer almaktadır. Diğer 17 ilçenin nüfus yoğunluk oranları yüzün altındadır. Bunlardan Dinar 71 ile ikinci sırada yer alırken, en son sırada 17 ile Bayat ilçesi yer almaktadır.

Afyon'un 1985-1990 dönemi yıllık nüfus artış hızı binde 20,57 ile Türkiye ortalamasından (21,71) düşüktür. Afyon ülke genelinde en çok nüfus artış hızına sahip 26'ncı ildir. İlde en yüksek nüfus artış oranına sahip ilçeler binde 50,35 ile İncehisar, binde 42,27 ile Kızılören ve binde 39,62 ile Dinar'dır. İlde nüfus azalması yaşayan ilçeler de bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla Başmakçı (-43,96), Bayat (-12,26) ve Sultandağı (-3,31)'dir.

Afyon'da şehirleşme oranı yüzde 41,42 ile Türkiye ortalamasının (59,01) altındadır. Türkiye genelinde şehirleşme oranı itibarıyla 50'nci sırada olan Afyon'un il içi sıralamasında yüzde 67,69 ile Bolvadin ilk sırada, yüzde 66,29 ile Merkez ilçe ikinci sırada yer almaktadır.

İlin 1985-1990 dönemi yıllık net göç oranı binde -36,66'dır. Bu oranla Afyon, Türkiye genelinde 42'nci sıradadır. Diğer bir ifadeyle söz konusu dönemde Afyon (yıllar itibariyle azalmasına rağmen ve diğer illere göre düşük oranda olmakla beraber) önemli bir göç yaşamıştır. (Ek Tablo : 1)

Afyon'un ve ülke toplam nüfusunun 1927'den 1990'a kadar gelişimine gözattığımızda ise şöyle bir tablo karşımıza çıkmaktadır. 1927'de 258.743 olan Afyon nüfusu 1940'lı yıllarda 300, 1955'te 400, 1965'te 500, 1985'te 600 ve 1990'da 700 binler seviyesini aşmıştır.

Afyon'un yıllık nüfus artış hızı 1940-45 dönemi hariç tüm yıllarda Türkiye yıllık nüfus artış hızından düşüktür. 1940-1945 döneminde Türkiye genelinde yıllık nüfus artış hızı binde 10,59 iken Afyon yaklaşık bir puan düzeyindeki düşük bir farkla 12,02'lik bir artış yaşamıştır.

Diğer yandan 1975-80 döneminde Afyon'un yıllık nüfus artış hızı 10'lu rakamların altına düşerek, binde 6,24 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde Türkiye genelinde yıllık nüfus artış hızı ise binde 22 ile Afyon'un 3 katından fazladır. Bu durum sözkonusu dönemde, Afyon'un il dışına büyük bir göç verdiğinin işaretidir. 1980'lerden 90'lara değin geçen sürede ise Afyon'un yıllık nüfus artış hızı 20'li rakamları aşarak Türkiye'nin oranlarına yaklaşmıştır. Bu dönemde Afyon göç veren il özelliğini görece olarak yitirmeye başlamıştır. (Ek Tablo : 2)

1.4. İdari Durum

Afyon ili, merkez ilçe dahil 18 ilçe, 91 belediye ve 406 köyden oluşmaktadır. İlde sadece Dinar İlçesi Haydarlı Bucağında teşkilat ve personel bulunmaktadır. Afyon, 91 belediye ile, Türkiye genelinde Konya'dan sonra en çok belediyeye sahip il konumundadır.

İl kırsal alanında toplu yerleşme hakimdir ve dağınık köy tipine rastlanmaz. İl'de, elektriksiz ve telefonsuz köy bulunmamaktadır.

Belediye sayıları itibariyle Merkez ilçe 14 belediye ile ilk sırada yer almaktadır. Merkez ilçeyi Sincanlı (12 belediye), Sandıklı (11), Çay (8), Sultandağı (7), Dinar (6) ve Bolvadin, Emirdağ, İhsaniye, Şuhut ilçeleri 5'er belediye ile izlemektedir. Diğer ilçelerde belediye sayısı 5'in altındadır. Birer adet belediyeye sahip ilçeler ise Başmakçı, Bayat, Çobanlar ve Kızılören'dir.

İl'de en çok köye sahip ilçe Emirdağ'dır (71 köy). Dinar 60, Sandıklı 44, Merkez ilçe ve Şuhut 33'er, İhsaniye 26 ve Sincanlı 24 köye sahiptir. Diğer ilçelerde köy sayısı 20'nin altındadır. En az köye sahip ilçeler ise 4'er adet ile Çobanlar ve Kızılören'dir.

1.5. Ekonomik Yapı

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Kurtuluş Savaşından çıkış ve 1929 Dünya Krizi nedenleriyle başlangıçta Afyon ekonomisi olumsuz bir yapı

sergilemiştir. Bu dönemde sermaye birikiminin oluşmamış olması yanında önceki dönemlerde canlı olan şarapçılık, dokumacılık ve dericilik gibi geleneksel sektörlerin de sönükleşmesi, ilin ekonomik yapısını olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca, il merkezinin hinterlandı konumundaki ilçelerle ticari ilişkilerinin zayıf olması bu dönemdeki ekonomik yapının düşük performansının hem neden, hem de sonuçlarından biri olmuştur.

İlerleyen dönemlerde Afyon'u diğer illere bağlayan yolların yapılması, bankaların kurulması, Tarım kredi kooperatiflerinin açılması, ticaret ve sanayide şirketleşmeye başlanması, tarımda mekanizasyona gidilmesi gibi konularda gelişmeler Afyon ekonomisini canlandırmıştır. Ayrıca 1950'li yıllardan sonra ve özellikle 1960'larda bazı kamuya ait sanayi kuruluşlarının da kurulması ekonomik canlılığa hız kazandırmıştır. 1970'li yıllardan sonra başlayan ve giderek artan özel sektör yatırımlarıyla il ekonomisi çeşitlenmiş ve dinamik bir yapıya kavuşmuştur. Bu gelişmenin ardında yatan temel etmen ise İlin 1972-1980 yılları arasında KÖY kapsamında olması ve KOBİ'lerdir. Günümüzde mermer işleme, tarıma dayalı sanayi ve termal su kaynakları ekonominin itici sektörleri konumuna gelmiştir.

1.6. Sosyal Yapı

Afyon ilinin önemli ulaşım aksları üzerinde yer alması, coğrafi ve sosyal hareketliliği hızlandırmış, ilin içe dönük geleneksel yapısı modernleşme sürecine hızlı bir şekilde entegre olmuştur. İller ve bölgelerarası önemli kara ve demiryollarının buradan geçmesi, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülen altyapı hizmetlerinin artan oranlarda devreye girmesi, yüksek öğrenim kurumlarının açılması ve son yıllarda yaşanan ekonomik atılımlar, ilin içe dönük yapısının kırılmasında başlıca etkenler olmuştur.

Son yıllarda çağdaş hizmet ve araçlardan yararlanmada artışlar olması, özellikle telefonun tüm köylerde, televizyonun ise tüm evlerde bulunması, toplumsal değişim sürecini hızlandırmıştır.

Afyon'un toplumsal ve kültürel değişim sürecinde aile yapısı da önemli ölçüde değişim geçirmiştir. İlde geleneksel kapalı ekonomilere özgü geniş aile yapısından, modern çekirdek aileye doğru hızlı bir dönüşüm yaşanmaktadır. 1990 Genel Nüfus Sayımına göre ilde ortalama hanehalkı büyüklüğü 5,59'dur. Bu oranla Afyon Türkiye genelinde 43'üncü sırada yer almaktadır. Benzer şekilde Afyon'da nüfus bağımlılık oranı da düşüş eğilimindedir. Nüfus bağımlılık oranı 68,01 olan Afyon, Türkiye genelinde 37'nci sıradadır.

Ancak, Afyon'da doğurganlık oranı halen çok yüksektir. 1990 verilerine göre, 3,51'lik doğurganlık oranı ile Afyon Türkiye genelinde 58'nci sıradadır ve doğurganlık oranı en yüksek 18'nci ildir. Doğurganlık oranına paralel olarak, bebek ölüm oranı da oldukça yüksek bir düzeydedir. Binde 76 düzeyindeki yüksek bebek ölüm oranı ile Afyon, Türkiye sıralamasında en yüksek bebek ölüm oranına sahip iller arasında 19'uncu il durumundadır.

2. İLİN SOSYAL VE EKONOMİK KAYNAKLARININ DEĞERLEN-DİRİLMESİ

2.1. SOSYAL GÖSTERGELER

2.1.1. İstihdam Yapısı

1990 yılı verilerine göre Afyon ilinde 12 ve daha yukarı yaşta toplam çalışan sayısı 342.833'tür. Bu rakamın 197.901'ini erkekler, 144.932'sini kadınlar oluşturmaktadır (Ek Tablo : 3) : "Ücretliler"; erkek 69.863, kadın 10.629, "İşveren"; erkek 1.817, kadın 240, "Kendi Hesabına"; erkek 69.760, kadın 10.025, "Ücretsiz Aile İşçisi"; erkek 56.435, kadın 124.038, "Bilinmeyen" ise erkek 26'tır.

Meslek ve cinsiyete göre istihdam yapısı ise şöyledir: "İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler" toplamı 15.068'tir. Bu sayının 11.329'unu erkekler, 3.739'unu da kadınlar oluşturmaktadır. Toplam sayısı 1.241 olan "Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri" grubunda erkek 1.203, kadın ise 38'dir. "İdari personel ve benzeri çalışanlar" grubu toplamı 9.425'tir. Bu sayının 7.466'sını erkekler, 1.959'unu da kadınlar oluşturmaktadır. "Ticaret ve satış personeli" grubu toplamı 9.027'dir. Bunun 8.657'si erkek, 370'i kadındır. Toplam sayısı 11.571 olan "hizmet işlerinde çalışanlar" grubunda ise erkek 10.871, kadın 700'dür. "Tarım, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık ve arıcılık işlerinde çalışanlar" grubu toplamı 262.966'dır. Bunun 123.964'ünü erkekler, 139.002'sini de kadınlar oluşturmaktadır. Toplam 63.573 istihdamla "tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makinaları kullananlar" grubunda erkek 54.582, kadın ise 8.991'dir.

Afyon'da ziraat işkolunda çalışanların iktisaden faal nüfusa oranı yüzde 70,23, sanayi işkolunda çalışanların iktisaden faal nüfusa oranı yüzde 8,33'dür. Sanayi işkolunda çalışanlar oranı itibariyle Afyon, ülke genelinde 32'nci sırada yer almaktadır. İnşaat işkolunda çalışanların iktisaden faal nüfusa oranı yüzde 3,9 (ülke genelinde 35'inci sırada), Ticaret işkolunda çalışanların iktisaden faal nüfusa oranı yüzde 4,35 (43. sırada), Ulaştırma işkolunda çalışanların oranı yüzde 2,54 (39. sırada), Mali Kurumlar işkolunda çalışanların oranı binde 99'dur. (Türkiye genelinde 42'nci sıradadır).

Afyon'da ücretli çalışanların toplam istihdama oranı yüzde 43,48'dir. Afyon bu oranla Türkiye genelinde 50'nci sırada yer almaktadır. Yüzde 3,1 olan ücretli çalışan kadınların toplam istihdama oranı ile Afyon Türkiye genelinde 40'inci sıradadır. İşverenlerin toplam istihdama oranı ise binde 6'dır. Bu oran ile de Afyon Türkiye genelinde 34'üncü il konumundadır.

1995 yılı Kasım ayı sonu itibariyle; Afyon İş ve İşçi Bulma Kurumu Şube Müdürlüğüne 2.341'i erkek, 357'si kadın olmak üzere toplam 2.698 kişi müracaat etmiştir. Bunların 41'ini özürsüz, 24'ünü de eski hükümlüler oluşturmaktadır. 1.932'si erkek, 64'ü kadın olmak üzere toplam 1.996 kişi kamu sektöründe; 259'u erkek, 50'si kadın olmak üzere toplam 309 kişi de

özel sektörde işe yerleştirilmiştir. Kamu sektöründe işe yerleştirilenlerin 17'si özürlü, 4'ü eski hükümlü, özel sektörde işe yerleştirilenlerin ise 27'si özürlü, 27'si de eski hükümlülerden oluşmaktadır.

İlde 13 işçi sendikası, 1 de işveren sendikası bulunmaktadır. İldeki en büyük sendikalar; Demiryol-İş, Belediye-İş, Selülöz-İş, Şeker-İş, Tez-İş, Harb-İş, Çimse-İş, Özgıda-İş ve Tek Gıda-İş'dir.

2.1.2. Eğitim

1990 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Afyon'da 6 yaş ve üzeri nüfus içinde okuma-yazma bilenlerin sayısı 529.139 olup, çağ nüfusu içindeki oranı yüzde 82,5'tir. Okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı ise 112.369'dur. Bu rakamın 30.265'ini erkekler, 82.104'ünü ise kadınlar oluşturmaktadır. Okuma yazma bilmeyen kadınların sayısı, okuma-yazma bilmeyen erkeklerin yaklaşık üç katıdır. (Ek Tablo : 4)

Okuma yazma bilenlerin yaklaşık 1/5'ini bir öğrenim kurumundan mezun olmayanlar oluşturmaktadır. Bu grubun sayısı 107.010'dur. İlkokul mezunları sayısı 327.552, orta ve dengi meslek okulu mezunları sayısı 43.498, lise ve dengi meslek okulu mezun sayısı 38.834 ve yüksekokul mezunları 12.245'tir. İlkokul mezunlarının 1/7'sinden daha azı ortaokula devam etmektedir. Bu oran kadınlarda daha düşüktür. (Ek Tablo : 5)

Afyon yüzde 82,46'lık okur-yazar nüfus oranı ile Türkiye genelinde 27'nci il konumundadır. Okur-yazar oranı ile ülke genelinde iyi bir durumda olan Afyon'da okur-yazar kadın nüfusun kadın nüfusa oranı da diğer illere göre nisbi olarak yüksektir. Yüzde 74,51'lik okur-yazar kadın oranı ile Afyon il bazında ülke sıralamasında 26'ncidir. Üniversite veya yüksekokul bitirenlerin 15 üstü yaş nüfusa oranı yüzde 2,579 olan Afyon, bu oran ile ülke genelinde 43'üncü sırada bulunmaktadır.

İlde 603 ilkokul (532 ilkokul, 67 İlköğretim Okulu Birinci Kademe, 2 Sağırılar İlkokulu, 1 Öğretilebilir Çocuklar Okulu, 1 özel ilkokul); 153 Ortaokul, 87 Lise (31 Genel Lise, 1 Anadolu Öğretim Lisesi, 1 Fen Lisesi, 8 Anadolu Lisesi, 1 Özel Lise, 45 Meslek Lisesi) ve 1 Pratik Kız Sanat Okulunda eğitim ve öğretim yapılmaktadır.

1995-1996 öğretim döneminde 3.018 ilkokul, 511 ortaokul ve 1.503 lise öğretmeni görev yapmıştır. Öğrenci sayıları ise ilkokullarda 70.929, ortaokullarda 27.017, genel ve mesleki liselerde 18.611'dir.

2.1.2.1. İlkokullar

İlde toplam 2.013 derslikli 603 ilkokul bulunmaktadır. Bunlardan 92'si şehir, 510 adedi de köy ilkokuludur. Öğretmen başına düşen ortalama öğrenci sayısı 24'dür.

2.1.2.2. Orta Dereceli Okullar

İlde toplam 1.750 derslikli 153 ortaokul ve 86 lise bulunmaktadır. Öğretmen sayısı 2.014, öğrenci sayısı ise 45.628'dir. İl genelinde orta dereceli öğretmen açığı ise 637'dir.

2.1.2.3. Kocatepe Üniversitesi

Afyon Kocatepe Üniversitesi 3887 Sayılı Kanunla kurularak 1992-1993 öğretim yılında eğitim ve öğretime başlamıştır. Üniversite; 5 Fakülte, 16 Meslek Yüksek Okulu ve 2 Enstitüde eğitim-öğretimi sürdürmektedir. Bunlardan 2 Fakülte, 6 Meslek Yüksek Okulu Uşak'tadır. Ancak, bina durumu yetersizliği nedeniyle Uşak Mühendislik Fakültesi'nin 2 bölümü Afyon'da eğitimini sürdürmektedir. Afyon ve Uşak ilinde olmak üzere Üniversite'nin toplam 8.185 öğrencisi mevcuttur. Bunların 6.602'si Afyon il ve ilçelerinde eğitim görmektedir.

Afyon il merkezinde 2 erkek, 3 kız öğrenci yurdu vardır. Bunların yanında özel sektöre ait yurtlar da mevcuttur. Toplam 3.721 öğrencinin öğrenim gördüğü Afyon il merkezinde yurt sayısı yetersizdir.

Afyon il merkezinde Veterinerlik Fakültesi ve Sincanlı Meslek Yüksek Okulu açılmasına izin verilmiştir fakat, bina yetersizliği nedeniyle söz konusu birimlere öğrenci alınamamıştır. Üniversitenin kampüs alanındaki Rektörlük inşaatı devam etmektedir. D Blok kaba inşaatı tamamlanmış, E Blok temel ve izolasyon işleri bitirilmiş, C Blok kazı işlerine başlanmıştır.

Üniversite'de 1994-1995 öğretim yılı sonu itibariyle akademik personel sayısı 405'e, idari personel sayısı 304'e ulaşmıştır. Diğer üniversitelerden gelen öğretim elemanları ile akademik personel sayısı yeterlidir. Ancak, idari personel sayısı ile güvenlik görevlisi sayısının yetersiz olduğu belirtilmektedir.

2.1.3. Sağlık

1993 yılı verilerine göre Afyon'da toplam 473 hekim bulunmakta ve hekim başına 1.641 kişi düşmektedir. Toplam dişhekimi sayısı 52, dişhekimi başına düşen nüfus 14.926'dır. Toplam diğer sağlık personeli sayısı 1.249, diğer sağlık personeli başına nüfus ise 621'dir.

2.1.4.1. 1. Demiryolu

Afyon il merkezi, dört ayrı demiryolu hattının birleştiği noktada bulunan Türkiye genelinde tek il merkezi olma özelliğini taşımaktadır. Afyon, üç coğrafi bölgenin birleştiği bir yöre konumunda olmasıyla demiryolu ağı itibariyle oldukça gelişmiştir. İlden ülkenin her yönüne demiryolu ile ulaşım sağlanabilmektedir. Afyon Garı'ndan günde ortalama 18 tren geçmektedir. Demiryolu hatlarından Afyon-Konya hattının 72 kilometresi, Afyon-Kütahya hattının 66 kilometresi, Afyon-Uşak hattının 50 kilometresi ve Afyon-Denizli hattının 206 kilometresi il hudutları dahilindedir. Toplam demiryolu uzunluğu 394 kilometredir.

2.1.4.1.2. Havayolu

İlde havaalanı ve tesisleri bulunmaktadır. Bu havaalanı askeri amaçlı muhafaza ve idareyle beraber, sivil ve ticari amaçlarla da trafiğe açıktır.

Afyon Askeri Hava Alanının giriş-çıkışlara açık uluslararası hava hudut kapısı haline getirilebilmesi için gerekli olan alt ve üstyapı çalışmalarına başlanmıştır. Bu kapsamda kamulaştırma işlemleri tamamlanmış ve Ulaştırma Bakanlığı'nca arazi üzerindeki gerekli çalışmalara devam edilmektedir. (Bkz.IV.3.1.Bölüm)

2.1.4.1.3. Karayolu

Afyon, bölgelerarası açılan bir kapı durumundadır. Transit geçit merkezi konumundaki Afyon, önemli merkezlere devlet yolu ile bağlıdır.

Karayolu ulaşımı yönünden son derece avantajlı bir konuma sahip olan Afyon'un çevre illerle ve bölge merkezleri ile doğrudan karayolu bağlantıları vardır. İl sınırları içerisinde devlet yolu uzunluğu 560 kilometre, il yolu 458 kilometre olmak üzere toplam 1.018 kilometredir. Devlet yollarının tamamı asfalt, il yollarının ise sadece 33 kilometresi stablize kaplamadır.

İlde Karayolları Genel Müdürlüğü'nün hizmet ağına dahil olan toplam 1.009 kilometre asfalt yol bulunmaktadır. Köy Hizmetleri hizmet ağına dahil olan asfalt yol uzunluğu ise 432 kilometredir. Afyon ili genelinde asfalt yol oranı yüzde 29,40'dır. Bu oran Türkiye ortalaması olan 22,89'un üzerindedir.

Tablo 2 : Afyon İli'nde Asfalt Karayolu (1995)

	TCK YOLU		KÖY HİZMETLERİ YOLU		TOPLAM KÖY YOLU (TCK+KÖY.HİZ)		TOPLAM ASFALT YOL
	ASFALT		ASFALT				
	Köy ve Bağ.	KM.	Köy.ve Bağ.	KM.	Köy ve Bağlısı	KM.	Oranı (%) (KM)
AFYON	60	1009	136	432	672	4902	29,40
TÜRKİYE	5999	56155	8502	29960	81587	376134	22,89

Kaynak : DPT, İller İtibariyle Çeşitli Göstergeler

1994 verilerine göre 29,4'lük kırsal yerleşmelerde asfalt yol oranı ile Afyon, iller sıralamasında ülke genelinde 27'inci sırada yer almaktadır. İlde asfalt yol oranı da yüksek olup, yüzde 96,77'lik oranı ile ülke genelinde 9'uncu sıradadır. Afyon'da her iki gösterge itibariyle de asfalt yol oranının iller sıralamasında yüksek oluşu, ilin ulaşım altyapısının gelişmişliğinin göstergesidir. Denilebilir ki Afyon, bulunduğu coğrafi konum ile önemli bir karayolu bağlantı merkezidir.

2.1.5.2. İçmesuyu

İlde yer alan kırsal yerleşim birimlerinden toplam 278 köy ve 51 bağlısında yeterli içmesuyu bulunmaktadır. Yeterli içmesuyuna sahip kırsal yerleşim birimlerinin toplam nüfusu 149.604'tür. Yeterli içmesuyuna sahip kırsal nüfusun, toplam kırsal nüfusa oranı ise yüzde 71,9'dur. Bu oran 74,8 olan Türkiye ortalamasına yakındır.

Tablo 3 : Afyon İlinde İçmesuyu (1994)

	KIRSAL YERLEŞİM YERLERİ			YETERLİ İÇMESUYU OLAN YERLEŞİM YERLERİ					
	KÖY SAYI.	BAĞLISI SAYISI	NÜFUS	KÖY SAYISI	ORAN (%)	BAĞLISI SAYISI	ORAN (%)	NÜFUS	ORAN (%)
AFYON	409	139	208019	278	68,0	51	36,7	149604	71,9
TÜRKİYE	34749	42038	16538657	26593	76,5	23174	55,1	12368628	74,8

Kaynak : Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Afyon'da yeterli içmesuyu götürülen nüfus oranı, yüzde 71,9'luk değeriyle, iller bazında ülke sıralamasında 49'uncu sırada bulunmaktadır. Mevcut değerlerle Afyon'da içmesuyu ihtiyacı büyüktür.

Son yıllarda Afyon kent merkezinde de şehrin su ihtiyacını karşılayan kaynak ve derin kuyular yetersiz gelmeye başlamıştır. DSİ tarafından ihale edilen, ancak, daha sonra ihalesi iptal edilen Akdeğirmen Barajının acilen yeniden ihale edilmesi gerekmektedir. Akdeğirmen Barajı yapıldığında içmesuyu ihtiyacını karşılayabileceği gibi, sel tehlikesi altında bulunan ili, muhtemel bir afetten de koruyacaktır.

2.1.5.3 Köy Elektrifikasyonu

Afyon'da elektiriği olmayan kırsal yerleşim birimi bulunmamaktadır.

2.1.5.4. Telefon-Telekomünikasyon

İldeki tüm ilçe ve kasabalar otomatik santralle irtibatlıdır. Tüm ilçe merkezlerinde otomatik santral mevcuttur. Otomatik santrale irtibatlı olan köy adedi ise 481'dir.

İl dahilindeki teleks aboneleri Eskişehir otomatik santraline irtibatlıdır. İl genelinde toplam 814 adet telefaks abonesinin 346'sı merkez, 468'i ise diğer ilçe merkezlerindedir. İlde toplam 400 adet araç telefonu, 51 adet de teleks abonesi bulunmaktadır.

İlde 205 adet çağrı, 18 adet TURPAK, 25 adet Dial-UP, 57 adet Data ve 410 adet de GSM abonesi mevcuttur.

Afyon'da 1994 yılında fert başına telefon kontör değeri 422'dir. Aynı yıl onbin kişiye düşen faks sayısı ise 8,78'dir. Afyon, fert başına telefon kontör değeri ile iller bazında ülke genelinde 55'inci, onbin kişiye düşen faks sayısı ile de ülke genelinde 31'inci sırada yer almaktadır.

2.1.5.5. Kanalizasyon

Afyon kanalizasyon projesi çalışmalarına 1976 yılında başlanmıştır. Toplam proje bedeli 1.456 milyar lira olan projeye, 1995 yılı sonuna kadar 838,6 milyar liralık harcama yapılmıştır. 1996 Yılı Yatırım Programında projeye 25 milyar lira ödenek ayrılmıştır.

Dinar ve Bolvadin Kanalizasyon projesi çalışmaları da devam etmektedir. 1996 yılı yatırım programında yeralan bu projelerden Dinar 1998'de, Bolvadin Kanalizasyon projesi de 2000 yılında tamamlanacaktır.

2.1.5.6. İmar Durumu

Afyon kent merkezinin kuzey bölgesi olarak bilinen toplu konut, organize sanayi ve fuar alanları ile ilgili imar planı çalışmaları tamamlanmıştır. Kuzey bölgelerinde yapılan imar planları genel anlamda, fuar alanı, toptancı hali, toptancı imalathaneleri, toptan ticaret merkezi ve organize sanayi ilave alanlarını kapsamaktadır. Çevre yolunun, Konya yolu başlangıcındaki kavşakla ilgili olarak yaklaşık 20 hektarlık alanında yeniden imar planı revizyon çalışmaları tamamlanmıştır. Bu alanlarda imar ve parselasyon çalışmaları devam etmektedir.

Şehir merkezinin kuzey bölgeleri ile ilgili imar planlarının şekillendirilmesi sırasında Belediye Meclisi tarafından kabul edilen teklifle şehir merkezi ile uydu kent alanı arasında kalan bölgede yaklaşık 1.200 konutluk konut alanı oluşturulmuştur. 4 katlı imara uygun olarak şekillendirilen toplu konut alanı, özellikle kooperatiflerin konut arsalarını karşılamaya yöneliktir. 200 metrekare ile 8000 metrekare arasında değişen toplam 24 adet yapı adasını içermektedir.

Turizm Amaçlı İmar Planları : Ömer-Gecek kaplıcaları etrafında mevzii imar planlarına göre yapılaşmalar olduğundan, sakinlerin giderilmesi amacıyla halihazır harita ve imar planı çalışmalarına başlanılmıştır. Toplam 1.350 hektarlık alanı kapsayan termal turizm amaçlı tesislerin imar planları yapılmaktadır. Termal turizm alanları aynı zamanda İl. Derecede doğal sit alanı ilan edildiğinden, hazırlanan imar planları yeniden revizyona tabii tutulmuş, 1/25000'lik çevre düzeni planı ve 1/5000'lik nazım imar planları hazırlanarak, Eskişehir Koruma Kurulu kararı ile kabul edilmiş ve 1/1000 uygulama imar planları Turizm Bakanlığı'nca yeniden yapılmaya başlanmıştır.

2.1.5.7. Konut/Kentleşme

Afyon'da 1990-1995 döneminde yapı kullanma izni alınan konut alanının şehirsiz nüfus başına değeri 1.649'dur. Bu değer ile Afyon iller bazında belirtilen dönem karşılaştırmasında 40'inci sırada yer almaktadır. Yine aynı dönemde toplam büyüklük olarak yapı kullanma izni alınan 14.646 adet daire sayısı ile Afyon ülke genelinde 26'inci sırada yer almıştır. 5 yıllık dönemin yıllar bazında ayrı ayrı cari fiyatları toplamıyla Afyon'da yapı değeri 2.627.173 liradır. Bu değer ile de Afyon ülke genelinde 36'inci sırada bulunmaktadır.

İl merkezinde artan nüfusa paralel olarak konut sorunu ve konut açığı vardır. Ancak, gecekondulaşma henüz yoktur. Kooperatifleşme yoluyla konut edinme yaygındır. Konutların çoğunluğu sağlıklı ve düzenlidir.

Hızlı nüfus artışına karşılık Afyon il merkezinde arsa ve konut ihtiyacının giderilmesi için Afyon Belediyesi tarafından başlatılan uydu kent projesinde 8 bin konut üretilmesi planlanmıştır.

Uydu kent 600 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Planlanması alışagelen imar planı şeklinde olmayıp; mesken tipleri, projeler, arsa plan şekilleri, altyapı projelerinin (su, kanalizasyon, drenaj, yol, otopark v.b.) birlikte planları hazırlanarak uygulamaya geçilmiştir. Ayrıca ticaret merkezleri, pazaryeri, eğitim ve öğretim alanları, sağlık ocakları, PTT, karakol, cami, kültürpark gibi sosyal ihtiyaçları karşılayabilecek şekilde planlanmıştır.

2.2. EKONOMİK GÖSTERGELER

2.2.1. Tarım ve Doğal Kaynaklar

Ege, Akdeniz ve İç Anadolu Bölgelerini birbirine bağlayan bir geçit konumunda olan Afyon, bitki örtüsü ve iklim bakımından step özellikleri taşımaktadır. İlde nüfusun yaklaşık yüzde 60'ı kırsal kesimde yaşamakta, tarımla uğraşmaktadır. Bitkisel üretim ve hayvancılık (Besicilik, Yumurta Tavukçuluğu) potansiyeli bakımından oldukça yüksek bir ilimizdir.

Afyon'da 1993 yılında kırsal nüfus başına tarımsal üretim değeri cari fiyatlarla 16.587.347 liradır. Bu değer ile Afyon iller sıralamasında ülke genelinde 41'inci sırada bulunmaktadır.

2.2.1.1. Bitkisel Üretim

Son yıllarda Afyon'da bitkisel üretimde olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişme üretimdeki sürekli artışla belirginleşmektedir. Sulanan arazi ve gübre kullanımında artış, tarımsal ekipmanların nitelik ve niceliğinin yükselmesi, tarımsal eğitim, iyi cins tohumluk kullanımı, zararlılarla etkin mücadele, toprak tahlillerinin yapılması, pazarlama olanaklarının genişlemesi, kredi kolaylıklarının artması, kooperatiflerin kurulması, konserveçiliğin başlaması, çiftçi olanaklarının iyileştirilmesi, fiyatlarda iyi bir piyasa düzenine kavuşulması ve ihracatın başlaması üretim artışlarına süreklilik kazandırmıştır.

Afyon'daki başlıca tarımsal ürünler; buğday, arpa, pancar, mercimek, patates, sebze ve meyvedir. İklim koşulları, çiftçileri riski az olan hububat üretimine yönlendirmiştir.

Afyon ilinde toplam arazi 1.423.000 hektardır. Tarıma elverişli 653.097 hektar arazinin toplam araziye oranı yüzde 45,9'dur. Orman ve fidanlık arazi 216.018 hektar (yüzde 15,18), çayır ve mera 233.204 hektar (yüzde 16,39), tarım dışı arazi ise 320.681 hektardır (yüzde 22,53) (Tablo : 4).

TABLO 4 : Afyon İli Arazisinin Kullanım Şekillerine Göre Dağılımı (1995)

KULLANIM ŞEKLİ	MİKTAR (HEKTAR)	YÜZDE (%)
İşlemeli Tarıma Elverişli Arazi	653.097	45,9
Orman ve Fundalık	216.018	15,2
Çayır ve Mer'a	233.204	16,4
Tarım Dışı Arazi (Diğer Arazi)	320.681	22,5
TOPLAM	1.423.000	100,0

Kaynak : Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Afyon Tarım İl Müdürlüğü

Genel kültür arazisi (tarıma elverişli) genişliği itibariyle ilk sırada Emirdağ İlçesi (130.500 hektar) bulunmaktadır. İkinci sırada yeralan Merkez ilçe 80 bin hektar, üçüncü sıradaki Dinar 63.700 hektar, dördüncü sırada yeralan Sandıklı ise 58.227 hektar araziye sahiptir.

Çayır ve Mera arazisi genişliği itibariyle ilk sırada 26 bin hektarlık araziyle Çobanlar ilçesi bulunmaktadır. Bu ilçeyi 25.424 hektar araziyle Şuhut ve 25 bin hektar araziyle Bolvadin ilçeleri izlemektedir.

Hububat üretiminde ilk sırada Emirdağ (70 bin hektar), ikinci sırada Merkez ilçe (45.206 hektar), üçüncü ve dördüncü sıralarda Sandıklı (44.730 hektar) ve Dinar (44.610 hektar) ilçeleri bulunmaktadır.

Yem bitkileri üretiminde ise ilk sırada Sandıklı (2.120 hektar), ikinci sırada Sincanlı (1.250 hektar) ilçeleri yer almaktadır. Diğer ilçelerin yem bitkileri üretimi 1.000 hektarın altındadır.

Baklagiller'de, Çay (2.690 hektar) ve Şuhut (1.840 hektar) ilçeleri ilk sıralarda yer almaktadır.

Yumrulu bitkilerde, 3.317 hektarlık arazi genişliği ile Şuhut ilçesi ilk sırada yer almaktadır. Bu arazi genişliği ile Şuhut il genelinde yumrulu bitkiler arazisinin yaklaşık 1/3'üne sahiptir.

Endüstri bitkileri üretiminde 8.700 hektarlık arazi genişliğiyle Dinar ilk sırada bulunmaktadır. Dinar'ı 3.250 hektar ile Sandıklı izlemektedir.

Yağlı tohumlarda Merkez İlçe (3.299 hektar) ve Şuhut ilçesi (3.260 hektar) ilk sıralarda bulunmaktadır.

Sebze arazisi itibariyle ilk sırada merkez ilçe yer almaktadır. İl genelinde toplam sebze arazisi 7.500 hektardır.

Meyve arazisi itibariyle ilk sırada Sultandağı (3.249 hektar), ikinci sırada Çay ilçesi (1.490 hektar) bulunmaktadır. Diğer ilçeler, bin hektarın altındadır.

Bağcılıkta, 315 hektar ile ilk sırada Dinar ilçesi vardır. Dinar'ı 250 hektarla Başmakçı izlemektedir. (Ek Tablo : 6)

Afyon'da tarla ürünlerinin başında tahıllar bulunmaktadır. 1995 yılı itibariyle toplam 844 bin tonluk tahıl üretiminin tamamına yakını buğday (455 bin ton) ve arpa (388 bin ton) üretimi oluşturmaktadır.

Yumru bitkilerde ilk sırada 192 bin tonluk üretimle patates yer almaktadır. Patatesi 39 bin tonla soğan üretimi izlemektedir.

Yem bitkilerinde 1995 yılı toplam üretimi 16 bin tonun üzerindedir. Bu miktarın 10 bin tondan fazlası yonca, yaklaşık 5 bin tonunu da korunga oluşturmaktadır. Baklağillerde ise 5.788 tonluk toplam üretimin tamamı kuru fasulyedir. (Ek Tablo : 7)

Sebze üretiminde, meyvesi yenen sebzeler grubu, yaklaşık 99 bin tonluk 1995 yılı üretimiyle ilk sırada yer almaktadır. Bunun 51 bin tonunu salatalık, 20 bin tonunu da domates oluşturmaktadır. Bu sebzeleri üretim miktarı itibariyle kavun (11.665 ton) ve karpuz (7.078) izlemektedir.

Yaprağı yenen sebzeler grubunda, 1995 yılı toplam üretimi 19 bin tonun üzerindedir. Bu grupta yer alan sebzelerden üretimi en fazla yapılanları 8,5 bin tonla prasa ve 8,2 bin tonla lahanadır (Ek Tablo : 8).

Meyve üretiminde, üretim miktarı itibariyle ilk sırada yumuşak çekirdekli (53 bin ton) grubu yer almaktadır. Bu miktarın en önemli bölümü 43 bin ton üzerindeki üretimiyle elmadır. Elma üretimini yaklaşık 8 bin tonluk üretimiyle armut izlemektedir.

Taş çekirdekli grubunun 1995 yılı üretimi 32.618 tondur. Bu grupta yer alan vişnenin 1995 yılı üretimi 17.604 tondur. Vişneyi 8,6 bin tonla kiraz, yaklaşık 6 bin tonla erik izlemektedir (Ek Tablo : 9).

Afyon ilimizde varolan tarım potansiyeli; tarımsal yayım ve eğitim çalışmaları, uygun tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması yanında çiftçiye tarımsal açıdan ekonomik destek verilmesi durumunda üretime daha fazla dönüşecektir. Bu itibarla, bitkisel ve hayvansal üretime dönük projelerin ilde uygulamaya konulması, Afyon çiftçilerinin ekonomik gelişmesini sağlamasıyla birlikte, ülke ekonomisine de olumlu katkı yapacaktır.

2.2.1.1.1. Tarımsal Sulama

Afyon'da sulanan arazi miktarı son yıllarda önemli artış göstermiştir. 1990 yılında toplam arazinin yüzde 23,65'ini oluşturan sulanabilen arazi 5 yılda, 1995 itibariyle yüzde 42,65 oranına erişmiştir.

Tablo 5 : Afyon İlinde Halen Sulanan Arazi ve Sulama Yüzdesi

YILI	HALEN SULANAN ARAZİ (Ha)	DSİ'nce SULANAN (Ha)	KÖY HİZ.'nce SULANAN (Ha)	ÇİFTÇİ İMKANLARI İLE SULANAN (Ha)	SULAMA ORANI (%)
1990	70.905	14.250	45.405	11.250	23.7
1991	71.180	14.250	45.630	11.300	24.0
1992	124.109	6.517	34.615	82.977	41.4
1993	125.073	7.013	35.160	82.900	42.6
1994	123.411	6.518	33.693	83.200	42.0
1995	124.879	7.845	33.823	83.211	41.6

Kaynak : Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Afyon Tarım İl Müdürlüğü

Söz konusu dönemde DSİ ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce sulanan arazide azalmalar olmasına rağmen, çiftçi imkanları ile sulanan arazide gerçekleşen önemli artış, toplam sulanabilen arazi oranını yükseltmiştir. 1990'da 11.250 hektar olan çiftçi imkanları ile sulanan arazi 1995'te 83 bin hektarı aşmıştır (Tablo : 5).

Çiftçilerin kendi imkanlarıyla gerçekleştirdikleri bu olumlu gelişmelere rağmen, ilde sulanan tarım arazileri halen yetersizdir. Sulama olanaklarının sınırlılığı tarımsal üretimde verim düşüklüğüne neden olduğu gibi, ürün çeşitliliğini de sınırlandırmaktadır. Bu nedenlerle, sulanan tarım alanlarının artırılmasına ve bu konuda yeni projeler ve altyapı yatırımlarının yapılmasına ihtiyaç vardır.

2.2.1.2. Hayvancılık

Afyon, doğal yapı ve iklim koşulları itibariyle hayvan yetiştiriciliğinde oldukça elverişli durumdadır. İlde hayvancılık sektörü ekonomik olarak önemli bir yere sahiptir. Mera hayvancılığından çok entansif beslemeye dayalı sığır besiciliği, koyun besiciliği ve süt sığırcılığı önemli bir gelişme göstermektedir. Yumurta tavukçuluğu ise son yıllarda Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) uygulamalarının da etkisiyle çok büyük gelişmeler kaydetmiş, Afyon'u bir tavukçuluk merkezi haline getirmiştir.

İlde hayvancılık başlangıçta bitki örtüsü zayıf meralarda yapılagelmiştir. Mera ıslahı, hayvancılıktaki Dünya Bankası kredileri ve besicilik kooperatif ve işletmeleri ile hayvancılık önemli bir gelişim göstermiştir.

Büyükbaş hayvan varlığı yerli kara ırktan saf ırklara doğru ıslah çalışmaları ile yükselmektedir. Bununla birlikte, hayvan hastalıkları ile mücadele ve hayvansal ürünlerin ihracatına başlanması, hayvancılığı geliştirmiştir. Günümüzde büyük kentlere Afyon'dan taze et ve sucuk sevkiyatı yapılmakta ve et sanayi sürekli kapsam ve niteliğini geliştirmektedir. Tüm bu gelişmelerin bir sonucu olarak, hayvan varlığına dayanan bir sanayi kurulmuş ve gelişmiştir.

Afyon besicilik sektöründe ülke genelinde ilk üç sırada yer almaktadır. 1995 verileriyle yaklaşık 254 bin adet büyükbaş ve 870 bin küçükbaş hayvan varlığı ile il büyük bir potansiyele erişmiştir.

İlde kanatlılar toplamı 4,5 milyondan fazladır. Arı kovanı toplamı ise 21.167'dir ve hemen hemen tamamı fenni kovandır (Tablo : 6).

Tablo 6 : Afyon İlinde Hayvan Varlığının Dağılımı (1995)

HAYVAN TÜRLERİ	TOPLAM (Adet)
Sığır	246.122
Manda	7.567
Büyükbaş Toplam	253.689
Koyun	839.200
Keçi	130.791
Küçükbaş Toplam	869.991
At	8.753
Katır	721
Eşek	17.508
Tek Tırnaklı Toplamı	26.982
Tavuk	4.543.290
Hindi	70.320
Kaz	37.910
Ördek	23.700
Kanatlılar Toplamı	4.675.220
İlkel Kovan	575
Fenni Kovan	20.592
Arı Kovanı Toplamı	21.167

Kaynak : Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Afyon Tarım İl Müdürlüğü

İlde hayvansal ürünler üretiminde yıllar itibariyle önemli artışlar gerçekleşmiştir. Özellikle süt ve yumurta üretiminde gözlenen bu gelişme et ve bal üretiminde de yaşanmıştır. 1988 yılında 116 bin ton civarında olan süt üretimi iki katı aşan bir artışla 260.738 bin tona ulaşmıştır. Yine 1988'de 258 milyon adet olan yumurta üretimi 1995'te 1 milyar adet olarak gerçekleşmiştir (Tablo : 7).

Tablo 7 : Afyon İli Hayvansal Ürünler Üretimi (Birim : Ton)

HAYVANSAL ÜRÜNLER	1988	1989	1990	1995
Et	17.320	45.000	21.200	22.690
Süt	116.336	85.000	141.965	260.738
Yapağı	9.791	1.600	1.444	1.212
Kıl	38	130	51	29
Bal	242	300	307	464
Yumurta (Bin Adet)	258.477	40.274	677.964	1.000.000

Kaynak : Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Afyon Tarım İl Müdürlüğü

Afyon'da hayvancılığı geliştirme kapsamında uygulanmakta olan çeşitli projeler bulunmaktadır. "Süt Sığırcılığını Geliştirme" projesi bunlardan biridir.

Adıgeçen proje kapsamında yurtdışından ithal edilen safkan damızlık gebe düveler anlaşmalı çiftçi modeli kapsamında Ziraat Bankası'nca kredilendirilen üreticilere dağıtılmaktadır. Bu konuda açılan krediler, ilk iki yılı faiz ödemeli, geri kalanı 6 yılda anapara + faiz ödemeli olmak üzere toplam 8 yılda ödenmektedir.

Aynı şekilde 1995/7418 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına göre İl Komisyonunca yüzde 20 faizli kredi kapsamında damızlık düve planlaması uygun görülen üreticilere bugüne kadar 167 Baş Simmental, 192 Baş Holstein Friesian ve 50 Baş Brown Swiss olmak üzere toplam 409 baş gebe düve dağıtılmıştır. İlde Tarım Bakanlığı ve özel sektörde, 1986 yılından bugüne kadar, toplam 6.292 baş damızlık düve dağıtımı yapılmıştır. Kurulan işletme sayısı 1.595'tir. İthal edilen damızlık düvelerle kurulan bu işletmelerin teknik, sağlık ve soykütüğü çalışmaları amacıyla Tarım İl Müdürlüğü'nce işletme kontrolleri yapılmaktadır.

İlde sığır yetiştiriciliğinde melezleme yoluyla yüksek verimli ırklar elde etme ve hayvansal ürün üretimini artırma amacına yönelik programlar çerçevesinde *sunî tohumlama çalışmaları* da yapılmaktadır. 1995 yılında sunî tohumlama yapılan hayvan sayısı 20.704'tür. Yıl içerisinde doğuran hayvan sayısı ise 15.871'dir. İlde tabii tohumlama çalışmaları da devam etmektedir.

Bir diğer çalışma "*çayır-mera yem bitkileri ve hayvancılığı geliştirme projesi*"dir. 1996 yılı içerisinde uygulanmaya başlayan bu proje kapsamında ilk etapta 4 köyde çayır-mera ıslahı ve yem bitkilerinde ekiliş ve üretim artışının sağlanması amaçlanmıştır.

2.2.1.3. Ormancılık

Afyon ili toplam arazisinin yüzde 15,18'ini (216.018 hektar) orman ve fidanlık alanlar oluşturmaktadır. Toplam 169.454 hektar genel orman alanının 130.355 hektarı koru, 39.099 hektarı baltalık ormandır. İlde yeralan orman alanının yaklaşık 1/3'ü (55.186 hektar) verimli orman alanıdır. Bu alan içerisinde 46.336 hektarlık kısım ibrelili, 8.850 hektarlık kısım da yapraklılardan oluşmaktadır. İlde bulunan ağaç türleri ise büyük miktarda çam ve meşe, az miktarda sedir, sarıçam ve kavaktır.

İl genelindeki kışlık yakacak odun ihtiyacı ve doğramalık kereste, orman kaynaklarından karşılanmaktadır. Öncelikli sorunlar ise orman yangınları ve kaçak kesimlerdir.

Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Başmühendisliğinin bugüne değin yapmış olduğu çalışmalar ise şöyle sıralandırılabilir : 18.245 hektar Orman içi mera ıslahı, 175 hektar orman dışı ağaçlandırma ve 6,5 hektar hatıra ormanı.

Afyon orman varlığı az olarak nitelendirilebilecek bir ilimizdir. Bu nedenle, özellikle erozyon tehlikesine maruz binlerce hektarlık alanı olanlar çerçevesinde ağaçlandırarak, erozyonla toprak kaybını, çoraklaşmayı ve verim kaybını asgariye indirmek gerekmektedir.

2.2.1.4. Su ve Toprak Kaynakları

Yüzölçümü 14.230 kilometrekare olan Afyon'da yıllık ortalama yağış 450 milimetre, toplam su yüzeyi 43.129 hektardır. İldeki doğal göl yüzeyleri toplamı 40.208 hektar olup Acıgöl, Eber, Akşehir ve Karamık göllerini kapsamaktadır. Selevir, Seyitler ve Örenler barajlarının su yüzeyleri 1.310 hektardır. 1.099 hektarlık Dinar Çapalı Depolaması ise Seddelemeli Rezervuar yüzeyi kapsamındadır. Çeşitli göletlerin toplam rezervuar yüzeyi ise 137 hektardır. Sakarya, Akarçay, Işıklı, Afşar ve Kumaları'ı içeren akarsu yüzeyleri toplamı 375 hektardır.

Afyon'daki 629.098 hektarlık tarıma elverişli arazinin hemen hemen tamamı sulanabilir arazi niteliğindedir. Ancak, ekonomik sulanabilir arazi 45.747 hektarda kalmaktadır.

Afyon'un mevcut su ve toprak kaynakları potansiyeleni değerlendirme doğrultusunda çeşitli girişimler sürdürülmektedir. İlin son derece zengin tarım ve hayvancılık potansiyelinin gelişiminde bu tür kaynakların, özellikle sulama projeleri yoluyla değerlendirilmesi büyük bir önem taşımaktadır.

İl'de işletmede olan büyük su işleri Selevir, Seyitler, Çıldırım, Dinar Karakuyu ve Eber Akşehir sulamalarıdır. Mevcut sulamaların toplam alanı 23.635 hektar olup, 1995'te fiilen 7 bin hektar sulanmıştır. Sulanan fiili alan toplam alanın üçte biri civarındadır ve oldukça düşük bir kapasiteye işaret etmektedir. Mevcut kapasiteyi artırma doğrultusunda girişimlerin yapılması, il ekonomisinde özellikle tarımın gelişimi açısından önem taşımaktadır.

İl'de inşaatı devam eden büyük su işleri ise 6.100 hektarlık Eber-Akşehir sulaması ve 3.873 hektarlık Örenler sulamasıdır. İhale programında yeralan büyük su işleri, 8.552 hektarlık Akdeğirmen ve 1.363 hektarlık Sandıklı Yavaşlar projeleridir.

İşletmede olan küçük su işleri, diğer bir ifadeyle göletler toplamı ise 2.150 hektardır. Bu kapsamda ilde toplam 6 adet gölet bulunmaktadır (Kayabelen, Tınaztepe, Bayat, Erkmen, Serban ve Pınarlı). İnşaat halindeki küçük su işleri kapsamında ise 183 hektarlık Sincanlı Taşoluk Göleti ve 384 hektarlık Sincanlı Kırka Göleti bulunmaktadır.

2.2.1.5. Maden Kaynakları ve Rezervleri

Afyon, hem maden rezervleri, hem de maden çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir ilimizdir. Mevcut maden rezervi; zuhur, yatak, işletme ve eski işletme nitelikleri yönünden çeşitlilik arz etmektedir. Metalik madenler, endüstriyel hammaddeler ve enerji hammaddeleri ana grupları kapsamındaki mevcut Afyon maden rezervleri şunlardır: Antimuan, bakır-kurşun-çinko, bor, demir, diatomit, grafit, jeotermal sahalar, kalsit, kireçtaşı, kum-çakıl, kuvarsit,

manganez, mermer ve uranyum. Mevcut rezervlerden özellikle mermer ve jeotermal kaynaklar zengin potansiyeli ile il ekonomisinin sürükleyici sektörleri durumundadır.

Afyon'a özgü her iki potansiyel kaynak adeta il ekonomisine damgasını vurmuştur ve ilin kimliğini oluşturmaktadır. Afyon madenleri, rezervleri ve mevcut nitelikleri ile sırasıyla şöyledir.

Antimuan Emirdağ-Cevizli yatağında bulunmaktadır. Yüzde 32.49 sb tenör niteliğinde olan rezerv geçmiş yıllarda işletilmiştir. Bakır, kurşun ve çinko ise Sandıklı (Kızılca) ve Emirdağ (Bayat Köyü) civarında ortaya çıkmıştır. Bor madeni Sincanlı, Düzceağaç ve Akviran civarında yer almaktadır.

Demir; Sultan Dağı (Sultandede Tepesi, Çayderesi, Tavasın Tepe) ve Özburun yataklarındadır. Yüzde 50-56 Fe₂O₃ tenöre sahip Sultandağı demir madenlerin muhtemel rezervi 466 bin tondur. Mevcut durumda üretim yapılmamaktadır. Özburun yatağındaki demir madeninin tenörü yüzde 50 Fe₂O₃'tür. Bu yataktaki muhtemel rezerv 200 bin tondur.

Diyatomit, Sinanpaşa Tınaz Tepe yatağında olup kalitelidir. 133.668 bin ton mümkün rezerve sahip diyatomit madeni filtrasyona uygundur.

Grafit madeni, zuhur ve yatak niteliğinde İncehisar'ın iki ayrı yöresinde bulunmaktadır. Gökçe-Yayla Köyü Elma Deresi'nde zuhur olan grafit, Akhisar Kezban yatağında 2.750 ton görünür ve muhtemel rezerve sahiptir. Bu yataktaki grafitin tenörü yüzde 18,4'tür.

Jeotermal sahalar bilindiği gibi, Ömer Gecek, Heybeli, Gazlı Göl ve Sandıklı alanlarında bulunmaktadır.

İl merkezi civarında bulunan kalsitin tenörü yüzde 94-98 Ca Co₃'tür. Fakat, henüz rezerv çalışması yapılmamıştır. Pazarağaç Köyü yatağında bulunan kireç taşının muhtemel rezervi yaklaşık 22 milyon tondur. Mevcut kireçtaşı maden rezervi yüzde 94 Ca Co₃ ve yüzde 2,25 MgO içeriğine sahiptir.

Kum-çakıl yataklarının iki adedi Dinar'da, bir adedi de Dazkırı'da yer almaktadır. Dinar Dombaydere yatağında 9 bin metreküp muhtemel rezerve sahip olan kaynak, elenerek sıvada kullanılmaktadır. Yine, Dinar Kızılköyü yatağında bulunan ve orta kalitede 8 milyon metreküp muhtemel rezerve sahip kum-çakıl kaynakları da inşaat malzemesi olarak kullanılmaktadır. Dazkırı-Başmakçı'da yer alan ve 40 bin metreküp muhtemel rezerve sahip orta kaliteli kum-çakıl yatağı ise Karayollarında stabilize malzeme olarak kullanılmaktadır.

Kuarsit Şuhut-Taşoluk yatağındadır ve 9 milyon ton civarında görünür ve yaklaşık 16 milyon ton kadar muhtemel rezerve sahiptir. Kuvarsitin sahada dört yerde yatağı mevcuttur. Bu sahada yer alan kuvarsit madeninin tenörü,

yüzde 95,75 Si O₂, yüzde 1,5 Fe₂ O₃, yüzde 2-9 Al₂ O₃, ve binde 1'den az Ti O₂'dir.

Manganez madeni çeşitli ilçelerde bulunmaktadır. Bunlar; Emirdağ, Merkez (Bayramgazi, Köprülü, Bulca, Demirli), Bolvadin (Çay, Dışlıbakak Dere), Sandıklı (Ahmetpaşa, Kınık), Dinar (Bozkır) ve Cebeciler yatak ve zuhurlarıdır. 240 ton metal içeriği rezerve sahip madenin tenörü yüzde 9,13-44,74 Al₂ O₃'tür.

Afyon'un oldukça iyi bilinen mermer yatakları ise iki ayrı kalitede olmak üzere İscehisar sahasındadır.

Bunlardan Afyon Beyazı 2,5 milyon metreküp mümkün rezerve sahiptir. Beyaz renkli olan bu kalite mermerlerin bazı kısımlarında ince sarı renkli damarlar bulunmaktadır. Afyon beyazının sertliği 3, yoğunluğu 2,75 g/santimetreküp, porozitesi ise binde 2'dir. Diğer mermer türü ise Afyon Kaplan Postu olarak adlandırılmaktadır. Kaplan postunun mümkün rezervi 3,6 milyon metreküptür. Bu kalitedeki mermer açık gri ve grinin değişik tonlarında, boşumlu ve birleşik yapılar gösteren özelliklere sahiptir. Kaplan postunun sertliği 4, yoğunluğu 2,73 g/santimetreküp ve porizetesi Afyon beyazında olduğu gibi binde 2'dir.

Afyon'da Çay ve Sandıklı ilçeleri civarında, iyi kalitede tuğla-kiremit hammaddesi yatakları da bulunmaktadır. Bu yataklarda 6-7 milyon ton civarında jeolojik rezerv belirlenmiştir.

Uranyum ise Gazlıgöl ve Karaveli civarında ortaya çıkmıştır. Düşük tenörlü Afyon uranyum madeninin rezervi bilinmemektedir.

2.2.2. İmalat Sanayii, Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri

Afyon'un üzerinde bulunduğu coğrafi konum işletmeciler açısından "*optimum kuruluş yeri*" özelliği göstermesine rağmen, il yıllarca sanayileşme sürecine girememiş, son 10-15 yıla değin kamuya ait sanayi kuruluşları dışında, özel sektör yatırımlarında durgunluk gözlenmiştir. Son yıllarda ülke genelinde sanayinin mekansal deseninde yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak Afyon, KOBİ'lerin öncülüğünde özel sektör yatırımlarıyla sanayileşmede yeni bir döneme girmiştir.

Özellikle mermer, makarna, un, yem, tuğla, yağ ve lastik imalat sektöründeki yeni yatırımlar, sanayileşme sürecini belirgin olarak ortaya koymuştur. Geleneksel gıda (sucuk) ve şeker (lokum) sanayii nitelik değiştirmiş bu sektörde üretim artmış ve ihraç olanakları ile yeni ve çok olumlu bir boyut kazanmıştır.

Afyon'da başlangıçta tarıma dayalı olarak gelişme gösteren sanayi, bugün artık çeşitlilik göstermeye başlamıştır. Son dönemlerde sanayide yaşanan gelişim, sanayi göstergelerine de yansımıştır. Afyon, sanayi göstergeleri itibariyle ülke genelinde nisbi olarak yüksek değerlere sahiptir.

1993 yılı verilerine göre, 122 adet imalat sanayii işyeri sayısı ile Afyon ülke genelinde iller sıralamasında 15'inci sırada yer almıştır. İmalat sanayii yıllık çalışanlar ortalama sayısı olan 8.050 kişi ile de il, 23'üncü sırada bulunmaktadır. İmalat sanayii kurulu güç kapasitesi olarak 1993 yılında 140-157 beygir gücü gösterge değeri ile Afyon iller sıralamasında 18'incidir. Fert başına imalat sanayii elektrik tüketiminde gösterge değeri 265 kilovatsaat ile de Afyon ülke genelinde 25'inci sıradadır. Fert başına imalat sanayii katma değeri ise 1993 yılı cari fiyatlarıyla 3.069.673 liradır. Bu oran ile Afyon 27'inci sıradadır.

Faaliyete geçen Organize Sanayi Bölgesi sanayi parselleri itibariyle yapılan bir sıralamada da Afyon, Türkiye genelinde 9'uncu sırada yer almıştır. 1995 yılı verileri itibariyle Afyon'da faal olan Organize Sanayi Bölgesi parsel sayısı 224'dür.

2.2.2.1. Mevcut Kamu ve Özel Sektör Sanayi Kuruluşlarının Yapısal Özellikleri ve İlçelere Göre Dağılımı

Afyon ilinde İl Sanayi Müdürlüğü verilerine göre 1995 yılı itibariyle fiilen üretimde olan 9 adet kamu, 107 adet de özel sektör olmak üzere toplam 116 adet imalat sanayii tesisi bulunmaktadır.

1-9 personel istihdam eden işyerlerini *çok küçük*, 10-49 personel istihdam eden işletmeleri *küçük*, 50-99 personel istihdamı eden işletmeleri *orta* ve bunun üzerinde personel istihdam eden işletmeleri *büyük* işletmeler olarak ele aldığımızda, Afyon'da, kamuya ait imalat sanayi tesislerinin 6'sı büyük, 3'ü de küçük işletme kategorisinde yer almaktadır.

Kamuya ait 9 işletmede daimi çalışan sayısı toplamı 2.931'dir. En çok personel istihdam eden işyeri 977 çalışanı ve yüzde 80 kapasite kullanım oranı ile Afyon Şeker Fabrikasıdır. Bu işletmeyi 789 çalışanı, yüzde 57 kapasite kullanım oranı ile selülöz üretimi yapan Çay ilçesinde bulunan Seka Afyon Müessesesi izlemektedir. İstihdam edilen işgücü itibariyle üçüncü büyük kamu işletmesi, TCDD'nin Afyon'da bulunan Beton Travers Fabrikasıdır. Yüzde 59 kapasite kullanım oranına sahip bu işletmenin çalışan sayısı ise 413'dür. Bir diğer büyük işletme de 406 çalışanı ile morfin ve türevleri üretimi yapan TMO'nun Bolvadin'deki Alkoloidleri Fabrikasıdır. Bu tesisin kapasite kullanım oranı yüzde 64'tür. Diğer büyük işletmeler ise 127 çalışanı ile Türkiye Şeker Fabrikası A.Ş.'nin Afyon Makina Fabrikası ve 105 çalışanı ile Kızılay'ın madensuyu işleme tesisleridir.

İldeki özel sektöre ait imalat sanayi tesislerinin çoğunluğunu küçük ve orta ölçekli işletmeler oluşturmaktadır. Toplam 107 adet özel sektör işletmesinde toplam çalışanlar sayısı 3.765'tir. Özel sektöre ait işletmeler, üretim konusu itibariyle çeşitlilik arz etmektedir. Üretim konusu itibariyle, plaka mermer, tuğla, un, yem ve rafine yağ üretiminde yoğunluk gözlenmektedir.

Plaka mermer üretiminin yoğunlaştığı yerleşim birimleri İscehisar ilçesi ve Merkez ilçedir. 2 adet mermer işletmesi de Sincanlı ilçesinde kurulmuştur. Un ve yem fabrikaları çeşitli ilçelere dağılmıştır. Tuğla ve rafine yağ işletmeleri ise Afyon Merkez İlçe'de yer almaktadır.

Afyon'da yer alan özel sektör imalat sanayii işletmeleri 1970'lerin ikinci yarısından sonra kurulmaya başlamıştır. İlk özel sektör işletmesi olan Afyon Çimento Fabrikası 1954'te kurulmuş olmasına rağmen, bu tarihten 1970'lerin ortalarına değin geçen dönemi, özel sektör yatırımları açısından ölü bir dönem olarak nitelendirebiliriz. Özel sektör yatırımlarının yapılmadığı bu dönemde çalışan sayısı itibariyle en büyük 3 kamu işletmesi üretime başlamıştır. Bunlar şeker, selüloz ve beton travers fabrikalarıdır. Nitekim, 1970'lerden günümüze değin özel sektör yatırımları artarak gelişmiş ve çeşitlenmiştir.

Günümüz Afyon sanayicisi genellikle özkaynaklarıyla iş yapan özünde "aile şirketi" olan, fakat hukuken yüzde 50'si anonim şirket, yüzde 50'si limited şirket şeklinde teşkilatlanan bir statü içerisinde görülmektedir. Henüz tahvil ve hisse senedi ile sermaye yatırımına gidilmemektedir.

2.2.2.2. Sektörler İtibariyle Özel Sektör Yatırımlarının Durumu

Afyon Ticaret ve Sanayi Odası verilerine göre Oda'ya kayıtlı 2.966 üye bulunmaktadır. Bunlardan 459'u sanayicidir. 321'i mermer, 54'ü gıda, 30'u toprak, 12'si yem ve katkı maddeleri, 11'i lastik ve plastik, geri kalan 31'i makina, kimya, ambalaj, dokuma, orman ürünleri ve diğer sanayi dallarında faaliyet göstermektedir.

2.2.2.2.1. Mermer Sanayii

Afyon sanayiine son yıllarda damgasını vurmuş olan mermercilerin 39'u entegre tesise sahiptir. Diğer fabrikaların 82 adedi S/D bulunan plaka mermer fabrikası, 85 adedi yarma atölyesi, 101 adedi mermer torna tezgahı, 14 adedi mozaik ve micir tesisi olarak faaliyet göstermektedir.

Toplam 2.745 kişinin istihdam edildiği mermer sanayii, yöresel olarak İscehisar'da toplanmıştır. İscehisar yöresinde 250 adet mermer atölyesi vardır. Susuz'da 35, Afyon Organize Sanayi Bölgesi'nde de 36 adet fabrika faaliyet göstermektedir.

Afyon'un yıllık mermer üretim kapasitesi 3 milyon metrekare silinmemiş plaka mermer ve yaklaşık 2,6 milyon metrekare silinmiş plaka mermer olmak üzere toplam 5,6 milyon metrekaredir.

Yaklaşık 2 milyon metreküp olarak tesbit edilen işletilebilir mermer rezervinin (mümkün rezerv 6,1 milyon metreküp) yüzde 35-40'ı İscehisar mermer havzasında bulunmaktadır.

2.2.2.2.2. Gıda Sanayii

İlde gıda sanayiinde faaliyet gösteren 54 adet fabrika bulunmaktadır. Bunların; 19'u un, 10'u yem, 5'i nehati yağ fabrikası ve 7'si de et kombinasıdır.

Gıda sanayii 3.536 kişiyi istihdam etmektedir. Bir yılda 488 ton sucuk, 7.351 ton kırmızı et, 360 bin ton un, 133,9 bin ton nehati yağ, 20 bin ton süt işleme kapasiteli süt, peynir ve tereyağı üretimi mevcuttur. İlde ayrıca 6,7 milyon adet tavuk kapasiteli yumurta ve etlik tavuk üretimi yapılmaktadır. Ayrıca, şeker fabrikası, malt, makarna ve turşu fabrikaları bulunmaktadır.

2.2.2.2.3. Şekerleme ve Lokum Sanayii

Afyon'un simgesi haline gelmiş olan şekerleme ve lokum üreticilerinin günlük üretim kapasitesi yaklaşık 25 tondur. Bu kapasitenin büyük bir kısmı diğer şehirlere toptan satılmaktadır. İlde yaklaşık 35 adet fabrika ve imalathane bulunmaktadır.

2.2.2.2.4. Toprak Sanayii

Mermer ve gıdadan sonra toprak sanayii Afyon'un en güçlü üçüncü sektörü konumundadır. Sektörde 26 adet fabrika üretim yapmaktadır. Üretim kış aylarında yapılmamaktadır. Fabrikalar 8 ay çalışmakta olup yıllık üretim 130 milyon adettir. Bu da Afyon ekonomisine önemli bir katkı oluşturmaktadır.

2.2.2.2.5. Turistik Termal Tesisleri

Afyon, termal şifalı sularıyla ünlüdür. Tesislerin büyük bir kısmı 12 ay hizmet vermektedir. Ancak, taleplere yeterince karşılık verilememektedir. Halen faaliyet gösteren 10 otelin 810 adet yatak kapasitesi bulunmaktadır. İlde 1 adet 500 yatak kapasiteli 5 yıldızlı termal otel mevcuttur.

2.2.2.3. İhracat - İthalat

Afyon Gümrük Müdürlüğü 20 Ocak 1994 tarihinde faaliyete geçmiştir. Gelişen ekonomik yapıya bağlı olarak Afyon'da ihracat artmıştır. Nitekim 1988 yılında 4,5 milyon dolar olan ihracat, 1993'te 12,1 milyon dolara ve 1994 yılında 19,1 milyon dolara çıkmıştır. 1995 yılında ise 28,4 milyon dolara ulaşmıştır.

1995 yılında yapılan ihracatın 16,1 milyon doları mermer, 3,1 milyon doları konveyör band, 2,7 milyon doları nebati yağ, 2,2 milyon doları kereste, 4,5 milyon dolarlık bölümü de diğer ürünlerden (turşu, makina, fındık yağı, temizlik maddeleri vb.) oluşmaktadır.

Afyon'da 1993-1994 döneminde fert başına ihracat miktarı 16,3 dolar, fert başına ithalat miktarı ise 12,7 dolardır. Fert başına ihracat ve ithalat değerlerinin iller bazında ülke sıralamasında ise Afyon hem ihracatta, hem de ithalatta 37'inci sıralardadır.

2.2.2.4. Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri

2.2.2.4.1. Organize Sanayi Bölgeleri

Planlı dönemin başlangıcından günümüze değin uygulanmakta olan Organize Sanayi Bölgeleri politikası, yerel sermaye birikiminin il dışına çıkmasını engellemede ve yerel sanayiye transferinde önemli bir planlama aracı olarak işlev görmüştür.

Kentleşme ve sanayileşme ilişkilerini düzenlemek açısından ayrıcalıklı bir konuma sahip olan Organize Sanayi Bölgeleri, sanayi birimlerinin çevrede yaratacağı olumsuz etkileri denetlemede, daha kolay ve ucuz üretim yapmalarını sağlamada ve daha düşük maliyetli altyapı hizmetlerinden yararlanmada büyük olanaklar sunmaktadır. Ayrıca, Organize Sanayi Bölgeleri yerel düzeyde küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmelerine elverişli bir ortam sağlayarak sanayinin yerelleşmesine ve böylece sanayinin bölgelerarasında daha dengeli dağılımına da önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Nitekim 35 yılı aşkın bir süredir uygulanagelen bu planlama aracı, Afyon örneğinde olduğu gibi, il düzeyinden ilçe düzeylerine değin yaygınlaşmaktadır. OSB'ler yöresel kaynakların değerlendirilmesinde ve yerel üretim faktörlerinin yörede kalmasını ve değerlendirilmesini sağlayarak küçük ve orta ölçekli girişimi mümkün kılmada ve önünü açmada talep edilir olmuştur. Merkezde yer alan başarılı OSB'si ile sanayi bölgesi uygulamasında başarılı bir sınav veren Afyon'un mevcut OSB profili şöyledir.

Afyon'da hizmete sunulmuş 1 adet Organize Sanayi Bölgesi (Merkez) bulunmaktadır. 1981 yılında başlayan ve 1993 yılında hizmete sunulan Merkez Organize Sanayi Bölgesi'ne yüzde 98'lik bir kredi oranı uygulanmıştır. 1995 yılı fiyatlarıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca verilen kredi toplamı 235.4 milyar liradır. 1996 yılı yatırım programında İncehisar Mermer Organize

Sanayi Bölgesi etüd-proje kapsamında yer almaktadır. Teklif aşamasında olan 4 proje ise, Bolvadin, Merkez (Aritma), Merkez II (Tevsi) ve Dinar Organize Sanayi Bölgeleridir.

2.2.2.4.1.1. Afyon Organize Sanayi Bölgesi

Afyon Organize Sanayi Bölgesi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki 3143 Sayılı Kanun'un 2.d maddesine ve bu Kanun uyarınca hazırlanan "Organize Sanayi Bölgeleri Kurma Fonu Yönetmeliği" esaslarına göre, 8.6.1967 tarih ve 7/12098 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesine istinaden Müteşebbis Teşekkülü oluşturularak, 27.3.1980 tarihinde kurulmuş ve göreve başlamıştır.

Kuruluş Yeri : Bölge, Afyon Merkezinin kuzeyinde şehir merkezinden yaklaşık 3 kilometre mesafede, Beyyazı Kasabası, Eski Ankara yolu ve yeni çevre yolu üzerinde, mülkiyeti Hazine, Belediye ve kısmen şahıslara ait olan Çapakkırı mevkiinde, 260 hektarlık kamulaştırılmış arazide kurulmuştur. 1994 yılında 156 hektarlık arazi daha kamulaştırılarak toplam alan 416 hektara çıkarılmıştır.

Afyon, konumu itibariyle ulaşım yönünden merkezi bir yerde bulunduğundan, Organize Sanayi Bölgesi süratle gelişmiştir. Afyon Organize Sanayi Bölgesi, ülkenin sayılı gelişme gösteren ve hedefine ulaşmış bölgelerinden biridir.

Yönetim Şekli ve Bölge Müdürlüğü : Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Fonlar Yönetmeliği 31. Maddesi çerçevesinde Afyon İl Özel İdare Müdürlüğü, Afyon Belediye Başkanlığı ve Afyon Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı müteşebbis teşekkül olarak Afyon Organize Sanayi Bölgesini ortaklaşa kurmuşlardır.

Bu kuruluşların yetkili organlarınca seçilmiş tam yetkili üyeler, Afyon Valisinin Başkanlığı'nda çalışmaları ve faaliyetleri yürütmektedir. Organize Sanayi Bölgesinin teknik ve idari işleri ise Bölge Müdürlüğü'nce yürütülmektedir.

Bölgenin Fiziki Yapısı : Bölge 416 hektarlık bir alanı kaplamaktadır ve toplam sanayi parseli 292'dir. Bölgede 287 adet parsel tahsis edilmiş, kalan parsel sayısı 5'tir. OSB'de üretime geçen tesis sayısı 96, proje safhasındaki tesis sayısı 103, inşa halindeki tesis sayısı ise 30'dur.

Yapılan ve Yapılmakta Olan Çalışmalar : Bölgenin altyapı inşaatına 1987 yılında başlanmıştır. Altyapı ihalesi yol, içmesuyu, kanalizasyon, yağmursuyu kanallarını kapsamaktadır.

1996 yılı itibariyle mevcut bölgenin altyapısı yüzde yüz seviyesinde gerçekleştirilmiş ve yollar trafiğe açılmıştır. İçmesuyu şehir şebekesinden getirilerek sanayicinin hizmetine sunulmuştur. Kanalizasyon ve yağmur suyu

kanalları tamamen bitirilmiştir. Yollardaki asfaltlama işlerinin tamamı bitirilmiştir.

Bölgenin temel ihtiyacı olan elektrik enerjisinin iletim, dağıtım ve trafo merkezleri tesislerine 1988 yılında başlanmış, 1990 yılında da bitirilmiştir. Bölge içinde 21 adet bina tipi, 1 adet direk üstü olmak üzere toplam 22 adet trafo merkezi bulunmaktadır. Bölgenin trafo kurulu gücü 20.600 KVA, enerji kapasitesi 27.000 KVA.'dır. Bölgedeki sanayicilere Bölge trafolarından enerji verildiği gibi, isteyen sanayici orta gerilim tesislerinden de enerji alabilmektedir.

İmar Durumu : 260 hektarlık birinci bölümün 154,4 hektarlık bölümünü sanayi parselleri kaplamaktadır. 107,6 hektarlık bölüm ise, yollar, ticaret ve sosyal tesisler alanlarına ayrılmıştır. İlk bölümün tamamı sanayicilerin hizmetine verilmiş, bu kısımda tahsis olunacak sanayi parseli kalmamıştır. Bu bölümün parselasyon işleri bitirilerek sanayicilere tapuları verilmektedir.

İkinci genişleme alanı 156 hektarlık olup bu bölümde 86 hektarlık kısım sanayi parsellerine, 70 hektarlık bölümü ise yollara ve yeşil alanlara ayrılmıştır. 1994 ve 1995 yıllarında ikinci kısmın altyapı çalışmaları yüzde 80 seviyesinde tamamlanmıştır. Bu bölümdeki arsaların tamamı sanayicilere tahsis edilmiştir. Birinci ve ikinci bölümlerdeki arsaların tamamen tahsil edilmesi sonunda, üçüncü bir bölümün imara açılması amacıyla çalışmalara başlanmış ve bölgenin kuzeyindeki 100 hektarlık arazinin istimlakı tamamlanmıştır.

Faal Durumdaki Sektörler-Tesisler : Afyon OSB'de faaliyete geçmiş sanayi tesis adedi ve sektörleri şunlardır: Mermer sanayii (27 tesis), Gıda (16 tesis), Tarım Makinaları (7 tesis), Plastik ve Lastik (9 tesis), Kimya (5 tesis), Metal (2 tesis), Ambalaj (6 tesis), Çimento Gereçleri (4 tesis), Elektrik-Elektronik (3 tesis), Et Entegre (8 tesis), tekstil (2 tesis), Mobilya (3 tesis) ve Cam Sanayii (3 tesis)'tir.

İnşa halinde ve proje safhasındaki tesislerin sektörel dağılım ise şöyledir : Gıda (43), Dokuma ve Giyim (10), Orman (22), Mermer (16), Tarım Makinaları (9), Plastik (7), Demir ve Çelik (7), Elektronik (6), Madeni Eşya (4), Demir Dışı Metaller (3), Deri ve Deri Mamulleri (2) ve Kağıt, Elektriksiz Makinalar, Basım ve Kimya sektörlerinde birer adettir. İnşa halinde ve proje safhasındaki tesislerin toplam sayısı 133'tür.

2.2.2.4.1.2. İscehisar Mermer Organize Sanayi Bölgesi

İscehisar; mermer rezervi, üretimi ve pazarlaması bakımından Türkiye'nin sayılı merkezlerinden biridir. Toplam 2.745 kişinin istihdam edildiği mermer sanayii yöresel olarak İscehisar'da toplanmış bulunmaktadır. İscehisar yöresinde 250 adet mermer atölyesi vardır. Susuz'da 35, Afyon Organize Sanayi Bölgesinde de 27 adet fabrika faaliyet göstermektedir.

İscehisar Mermer Organize Sanayi Bölgesi, 1996 yılı yatırım programına etüd proje olarak alınmıştır. 1996 yılı ödeneği olarak 3 milyar lira ödenek ayrılan projenin etüdü, 1996 yılında bitirilecektir.

2.2.2.4.2. Küçük Sanayi Siteleri

Küçük sanayi işletmelerinin ve esnaf-sanatkarların ülke genelinde en önemli sorunlarından biri işyeri sorunudur. Bu doğrultuda planlı dönemin başından beri uygulanan Küçük Sanayi Siteleri politikası ve uygulamalarının ayrıcalıklı bir konumu olmuştur. Küçük Sanayi Siteleri; orta ve büyük sanayinin yerel düzeyde gelişmesine başlangıç teşkil etmek, yerel sanayinin tamir ve bakım yönünden sorunlarını gidermek, özel beceri isteyen bazı malların üretimini yapmak ve orta ve büyük sanayi işletmelerine yan sanayi olarak yardımcı olmak işlevlerini yerine getirerek, yerel kalkınmada ve ülke kalkınmasında önemli bir işleve sahiptir.

Küçük sanayi siteleri uygulamaları ile sağlıklı şartlara sahip, teknik ve ekonomik yönden çağdaş gereklere uygun modern işyerleri inşa ederek, işletmelerin hem verimleri yükseltilmekte, hem de tamirattan imalata, imalattan seri imalata, dolayısıyla tamircilikten küçük ve orta ölçekli sanayiye geçişe olanak sağlanmaktadır.

Yöre ve ülke kalkınmasında önemli bir konuma sahip olan küçük sanayi siteleri uygulamasının Afyon'daki mevcut durumu şöyle özetlenebilir :

İlde, 1995 yılı sonu itibariyle bitmiş durumda 8 Küçük Sanayi Sitesi bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla; Merkez (I. Bölüm), Sandıklı, Emirdağ (I+II), Dinar, Bolvadin, Çay ve Şuhut Küçük Sanayi Siteleridir. Biten sitelerdeki işyeri adedi toplamı 1.587'dir.

1996 Yılı Yatırım Programında ise, Merkez ilçede 2. Küçük Sanayi Sitesi projesi bulunmaktadır. 1986 yılında yatırım programına alınan bu Küçük Sanayi Sitesi 1.000 işyeri kapasitelidir. 1996 yılında tamamlanması planlanan projeye 1995 yılı sonuna kadar 357 milyar lira üzerinde harcama yapılmıştır. Projenin 1996 yılı ödeneği 88 milyar liradır.

Afyon 2. Küçük Sanayi Sitesi Afyon-Ankara karayolu üzerinde 1,6 milyon metrekarelik bir alan üzerinde kurulmakta olup, site 1.283 işyeri, Sosyal Tesisler ve Çıraklık Okulunu kapsamaktadır. Sitede bulunan 1.000 işyeri, Sosyal Tesisler ve Çıraklık Okulu Sanayi ve Ticaret Bakanlığının kredi desteği ile, geri kalan 283 işyeri ise kooperatif imkanları ile inşa edilmektedir.

Site inşaatlarına 1986 yılında başlanılmıştır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığının kredisi ile yapılan 1.000 işyerinin inşaatları 4 grupta devam etmektedir. 1.ve 2. Grupta yapılan 500 işyeri ile kooperatifin kendi imkanları ile yapılan 283 işyerinin kuraları çekilerek hak sahiplerine dağıtılmıştır. Kuraları çekilerek dağıtılan bu 500 işyerinde kooperatif tarafından

yaptırılması gereken tamamlanmamış inşaatlar vardır. Diğer taraftan üçüncü ve dördüncü grupta yer alan 500 işyerinin inşaatları da devam etmektedir.

1996 yılı yatırım programında Dinar Küçük Sanayi Sitesinin onarım ve tevsi projesi de yer almaktadır. Proje 1997 yılında bitirilmek üzere programlanmıştır.

2.2.3. Hizmetler Sektörü

2.2.3.1. Sermaye Birikimi, Bankacılık ve Banka Kredileri

Afyon'da 1994 yılında özel ve resmi banka mevduatları toplamı 8,7 trilyon lira civarındadır. Fert başına düşen banka mevduatı ise 11 milyon lira dolayındadır. Bu rakam 19,5 milyon lira olan Türkiye ortalamasının altında olmasına rağmen, tasarruf eğilimi düşük sayılmaz. Afyon, diğer illerle kıyaslandığında, görece olarak yüksek bir tasarruf eğilimi ve sermaye birikimine sahiptir.

1993 yılında Afyon'un toplam banka mevduatının ülke içindeki payı binde 7,4'dür. Bu oran ile Afyon, ülke genelinde 22'nci sırada bulunmaktadır. Yine aynı yılda fert başına banka mevduatı cari fiyatlarla 11.088.833 liradır. Fert başına iller bazında sıralamada Afyon ülke genelinde 29'uncu sırada yer almaktadır. Diğer illerle karşılaştırıldığında nisbi olarak yüksek oranlara sahip olan bu değerler Afyon'da, gelişmiş bir tasarruf eğilimine ve yüksek oranda bir sermaye birikimine işaret etmektedir.

Tablo 8 : Toplam Banka Mevduatı (1994)*

	Toplam Banka Mevduatı (Milyon TL)	Fert Başına Düşen Banka Mevduatı (TL)
Afyon	8.753.494	11.088.833
Türkiye	1.183.002.161	19.529.222

(*) Özel ve Resmi Banka mevduatlarını kapsamaktadır.

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği

Afyon'da toplam 68 adet banka şubesi bulunmaktadır. Toplam banka şubesi sayısı ile Afyon, iller bazında karşılaştırmada Türkiye genelinde 22'nci sıradadır. İlde; Ziraat Bankası 19, Halk Bankası 12, Şekerbank 8, İş Bankası, Emlak Bankası ve Akbank 5'er, T.Ticaret ve Vakıflar 4'er, Yapı ve Kredi, Etibank, Garanti Bankası, Pamukbank, İmar Bankası ve Toprakbank ise 1'er şubeye sahiptir.

Gelişen il ekonomisine paralel olarak, ihracat konularında uzmanlaşmış yeni bankalara, gelişmiş kambiyo ve yatırım-danışmanlık servislerinin kurulmasına ihtiyaç vardır.

1994 yılı itibariyle toplam banka kredilerinin dağılımı ise şöyledir : 1994 yılında krediler toplamı 2 trilyon liranın üzerindedir. Fert başına düşen banka kredisi yaklaşık 2,6 milyon liradır. Türkiye genelinde fert başına düşen banka kredisi ise 11,5 milyon lira civarındadır. Banka kredisi kullanımı ülke ortalamasının oldukça altındadır. Afyon ülke genelinde iller karşılaştırılmasında oldukça iyi bir konumda olmasına rağmen, kullanılan kredi miktarının düşüklüğü, büyük kentler lehine olan dengesizlikten kaynaklanmaktadır.

Tablo 9 : Toplam Banka Kredileri 1994)*

	Toplam Banka Kredileri (Milyon TL)	Fert Başına Düşen Banka Kredileri (TL)
Afyon	2.032.114	2.574.261
Türkiye	691.434.329	11.523.905

(*) *Toplam Banka Kredileri; tarımsal, gayrimenkul, mesleki, denizcilik, turizm ve diğer kredileri kapsamaktadır.*

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği

1993 yılında Afyon'daki toplam banka kredilerinin, ülke toplamı içindeki payı binde 2,94'dür. Bu oran ile Afyon ülke genelinde 25'inci sıradadır. Aynı yıl kırsal nüfus başına tarımsal kredi miktarı cari fiyatlarla 1.994.741 liralık değer ile ülke genelinde 32'nci sırada yer almıştır. 1993 yılında fert başına sınıai, ticari ve turizm kredileri miktarı ise cari fiyatlarla 978.184 liralık değerle ülke genelinde iller sıralamasında 25'incidir.

2.2.3.2. Turizm

Afyon çeşitli uygarlıkların egemen olduğu eski bir yerleşim birimi olması itibariyle, zengin bir arkeolojik birikime sahiptir. Ülkenin sayılı müzelerinden biri olan Afyon müzesi, ilin zengin tarihsel birikiminin bir tanığıdır. Nitekim müzede; Kalkolitik, Eski Tunç, Hitit, Frig, Helenistik, Roma ve Bizans buluntuları sergilenmektedir.

Afyon ve çevresinde pek çok "Tarih Öncesi" yerleşme yeri bulunmaktadır. Çok sayıda değerli Frig eserleri yanında, Roma, Selçuklu ve Osmanlı eserlerinin zenginliği nedeniyle Afyon, adeta bir açık hava ve uygarlıklar müzesi niteliğindedir. İl çevresinde yeralan en eski uygarlık kalıntıları Frig Krallığı dönemine uzanmaktadır. Bu döneme ait önemli eserler arasında açık hava tapınakları da bulunmaktadır.

İl, zengin tarihsel kültür birikimi yanısıra, oldukça zengin potansiyeli olan doğal kaynaklara da sahiptir. Bunların başında termal su kaynakları bulunmaktadır ki il, bilindiği gibi kaplıcalarıyla ünlüdür. Gazlıgöl, Gecek, Hüdai ve Heybeli kaplıcaları, Afyon'un başlıca kaplıcalarındandır. Termal tesislerdeki yatak kapasitesi mevcut talebi karşılayamamaktadır.

Afyon, el sanatları yönünden de zengin bir birikime sahiptir. Özellikle kök boya ile üretilen kilim ve halılarda geleneksel el sanatları birikimi, turizm açısından değer taşımaktadır.

2.2.3.3. Genel Bütçe Gelirleri ve Giderleri

Afyon ilinde 1993 yılında genel bütçeden yapılan harcamalar 1,8 trilyon liradır. Aynı yıl bütçe gelirleri ise yaklaşık 907 milyar liradır. Genel Bütçe gelirlerinin giderlerine oranı ise 0,503'dür. Türkiye genelinde gelir/gider oranı ise aynı yıl 0,725'tir.

Tablo 10 : 1993 Yılı Genel Bütçe Gelirleri ve Giderleri (Milyon TL)

	Gider	Gelir (*)	Gelir/Gider
Afyon	1.803.442	906.871	0,503
Türkiye	484.101.264	350.845.424	0,725

(*) Gelir ve Kurumlar Vergilerinin Net Tahsilat Toplamıdır.

1993 yılında Afyon'un fert başına genel bütçe gelirleri cari fiyatlarla 1.168.458 liradır. Bu meblağ ile Afyon iller bazında ülke sıralamasında 48'inci sıradadır. Yine 1993 yılında fert başına gelir ve kurumlar vergisi miktarı cari fiyatlarla 901.012 liradır. Fert başına gelir ve kurumlar vergisi sıralamasında Afyon, iller bazında ülke genelinde 44'üncü sırada yer almaktadır. 1993 yılında Afyon'da fert başına belediye giderleri ise cari fiyatlarla 283.117 liradır. Fert başına belediye giderleri itibariyle Afyon, ülke genelinde 27'nci sıradadır.

3. DEVAM EDEN KAMU VE TEŞVİK BELGELİ ÖZEL SEKTÖR YATIRIMLARI

3.1. Kamu Yatırımları

Afyon ilinde 1983-1993 yılları arasında yapılan kamu yatırım harcamaları toplamı 1994 yılı fiyatlarıyla yaklaşık 3,9 trilyon liradır. Sözkonusu dönemde kişi başına düşen harcama ise 5,2 milyon liradır.

Afyon ilinin 1996 yılı kamu yatırımları proje tutarı (birden fazla ili kapsayan yatırımlar hariç) 37,7 trilyon liranın üzerindedir. Bu projelere 1995 yılı sonuna kadar tahmini 3,4 trilyon lira harcama yapılmıştır. 1996 yılı ödeneği ise, yaklaşık 5,9 trilyonu dış kredi, 20 milyarı özkaynak olmak üzere toplam 15,8 trilyon liradır. 1996 yılı yatırım ödeneğinin, yaklaşık 5,6 trilyonu dış kredi olan toplam 13,9 trilyon liralık bölümü BİB Afet İşleri Genel Müdürlüğü'nün "Dinar İlçesi ve Çevresinde Depremden Zarar Gören Konut, İşyeri ve Altyapıların Yapım ve Onarımı" projesine aittir.

1996 yılı yatırım tutarının sektörlere göre dağılımı ise şöyledir. Konut sektörü yaklaşık 14.3 trilyon liralık ödeneği ile ilk sırada yer almaktadır. Konut sektörünü 596 milyar lira ile Eğitim, 413 milyar lira ile de Diğer Kamu Hizmetleri (DKH) Sektörü yatırımları izlemektedir. Programda; Ulaştırma-Haberleşme Sektörüne 250 milyar lira, Tarım Sektörüne 111 milyar, Sağlık Sektörü yatırımlarına 92.7 milyar ve İmalat Sektörüne 77.4 milyar lira ödenek tahsis edilmiştir (Ek Tablo : 10).

3.1.1. Devam Eden Başlıca Kamu Yatırım Projeleri

1996 yılı yatırım programında yer alan kamu projelerinden bazıları sektörler itibariyle şunlardır.

Tarım Sektörü : Sektör kapsamında Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nce yürütülen 3 adet depolama-sulama projesi bulunmaktadır. Bu projelerden ilki Sandıklı-Örenler projesidir. 1986 yılında yatırım programına alınan bu proje 1997'de bitirilecek şekilde programlanmıştır. Projenin hizmete girmesiyle 3.874 hektar alan sulanabilecektir. Projenin toplam maliyeti 1,8 trilyon liradır. 390 milyar lirası dış krediyle gerçekleştirilecek projeye, 1995 yılı sonuna kadar yaklaşık 673 milyar lira harcama yapılmıştır. 1996 yılı yatırım programında ise 100 milyar lira ödenek ayrılmıştır.

Bir diğer önemli sulama projesi ise Afyon-Gecek projesidir. Toplam proje tutarı 5,2 trilyon liranın üzerinde olan bu proje 2000 yılında tamamlanacaktır. Projenin tamamlanmasıyla 8.552 hektarlık bir alan sulama olanaklarına kavuşacaktır.

Toplam proje tutarı 2,3 trilyon lira olan Sandıklı-Yavaşlar projesi de 2000 yılında bitirilecektir. Bu projeye sulanabilecek tarım arazisi ise 1.263 hektardır.

Belirtilen üç sulama projesinin tamamlanmasıyla sulanacak toplam arazi 13.689 hektardır. Sulanabilecek arazi alanına göre sulanan arazi oranının oldukça düşük olduğu Afyon'da, bu üç büyük sulama projesinin gerçekleşmesi il ve ülke ekonomisine büyük katkı yapacaktır.

Ulaştırma-Haberleşme Sektörü : Sektör kapsamında devam eden projelerden ilki Afyon Geçişi Projesidir. 1998 yılında bitirilecek projenin 1996 yılı ödeneği 72 milyar liradır. Bir diğer önemli ulaştırma projesi ise 71 kilometre uzunluğundaki Emirdağ Ayrımı-Afyon Projesidir. 1998'de bitirilecek projenin 1996 yılı ödeneği 165 milyar liradır.

Konut Sektörü : 1996 yılı yatırım programında 14,3 trilyon lira gibi yüklü bir ödenek tutarına sahip olan sektörün en önemli projesi "Dinar İlçesi ve Çevresinde Depremden Zarar Gören Konut, İşyeri ve Altyapıların Yapım ve Onarımı"dır. Proje 1996 yılında tamamlanacaktır. Toplam proje tutarı ve aynı zamanda yılı ödeneği 13,9 trilyon lira olan projenin 5,6 trilyon liralık kısmı dış kredidir.

Sektör kapsamındaki bir diğer önemli proje ise 250 dairelik Dinar Devlet Lojmanı projesidir. 1997 yılında bitirilecek projenin ilk dilimi olarak 1996 yılında 230 milyar lira ödenek ayrılmıştır.

Eğitim Sektörü : Eğitim Sektörü proje stoğunda yer alan projelere 1996 yılında toplam 596 milyar lira ödenek ayrılmıştır. Bu sektör kapsamında 1996 yılı ödeneği olarak; BIB Yapı İşleri Genel Müdürlüğü'ne 174 milyar lira, Milli Eğitim Bakanlığı'na 249 milyar lira, Kültür Bakanlığı'na 13 milyar lira ve Kocatepe Üniversitesi'ne 160 milyar lira ödenek tahsisi yapılmıştır.

Sağlık Sektörü : Sağlık Sektörünün 1996 yılı ödeneği toplamı 92,7 milyar liradır. Sektör kapsamında SHÇEK Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı ve SSK Genel Müdürlüğü'nün Devlet Hastaneleri, Sağlık Evleri ve Sağlık Ocakları gibi projeleri bulunmaktadır.

Diğer Kamu Hizmetleri Sektörü : Sektörün 1996 yılı ödeneği toplamı 413 milyar liradır. Sektör kapsamında toplam 86 adet köy içmesuyu yapımı projesine toplam 15 milyar lira, OSB ve KSS projelerine toplam 91 milyar lira ödenek ayrılmıştır.

Sektör kapsamında ayrıca, Dinar Adalet Binası ve Dinar Hükümet Konağı projeleri yer almaktadır. 1996 yılında tamamlanacak Adalet Binasının ödeneği 30 milyar lira, 1997'de bitirilecek Hükümet Konağının ödeneği ise 50 milyar liradır.

Kocatepe Üniversitesi'nin çeşitli teknolojik araştırma projeleri de bu sektör kapsamındadır. Bu projelere toplam 19,6 milyar lira ödenek ayrılmıştır. Yöresel potansiyellerin değerlendirilebilmesi açısından son derece önemli olan teknolojik araştırma projeleri şunlardır: Afyon ve Kütahya mermerlerinin kesilebilme teknolojilerinin geliştirilmesi, yüksek teknoloji seramikleri araştırmaları, Seydişehir alüminyum artıklarından yüksek teknoloji

malzemeleri üretim teknolojilerinin geliştirilmesi projeleri. Ayrıca, Afyon yenilik merkezi projesi de ilin teknolojik altyapısının geliştirilmesi kapsamında önemli bir proje olarak üniversite yatırımları arasındadır.

İller Bankasının çeşitli projelerinin 1996 yılı toplam ödeneği ise 153,4 milyar liradır. Bu kapsamda çeşitli içmesuyu, kanalizasyon v.b. projeler yer almaktadır.

Ayrıca, Sandıklı Belediyesince çalışmaları sürdürülen Jeotermal Merkezi Isıtma Sistemi Projesine 54 milyar lira ödenek ayrılmıştır. Proje, 1997 yılında tamamlanacaktır.

3.2. Teşvik Belgeli Özel Sektör Yatırımları (1990-1995)

Afyon ilinde 1990-1995 döneminde teşvik belgesine sahip toplam 69 adet yatırım bulunmaktadır. Yıllar itibarıyla bakıldığında; 1990'da 3, 1991'de 11, 1992'de 8, 1993'te 17, 1994'te 10 ve 1995'te 20 adet teşvik belgesi düzenlenmiştir (Tablo : 11).

Aynı dönemde teşvik belgelerinin sektörel dağılımı ise Madencilikte 24, İmalatta 29, Enerjide 2 ve Hizmetlerde 14'tür.

Tablo 11 : Afyon İline 1990-1995 Döneminde Verilen Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	Toplam
Madencilik	2	5	1	6	5	5	24
İmalat	-	4	6	7	1	11	29
Enerji	-	-	-	-	1	1	2
Hizmetler	1	2	1	4	3	3	14
Toplam	3	11	8	17	10	20	69

Kaynak : Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü

1990-1995 döneminde Afyon'da yapılan teşvik belgeli yatırımların toplam yatırım bedeli yaklaşık 4,2 trilyon liradır. Sabit yatırım tutarı 3,9 trilyon lira, işletme sermayesi 147,3 milyar lira, döviz kullanımı 72.106 dolardır. Söz konusu dönemde gerçekleştirilen teşvikli yatırımların sağlamayı öngördüğü istihdam ise 4.367'dir (Ek Tablo : 11).

Afyon'da 1990-1995 döneminde fert başına Teşvik Belgeli yatırım tutarı cari fiyatlarla toplam 402.498 liradır. Fert başına teşvik belgeli yatırım tutarı itibarıyla Afyon, iller bazında ülke genelinde 54'üncü sırada yer almaktadır.

1995 yılında Afyon iline verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin sektörel dağılımı şöyledir. Madencilikte 3 adet istihraç, 2 adet de istihraç ve işleme olmak üzere toplam 5 adettir. Toplam yatırım tutarı 736,5 milyar lira olan madencilik sektörü Teşvik Belgeli yatırımlarının yaratacağı toplam istihdam 232'dir.

İmalat sektörü kapsamında gıda ve içkiye 3, dokuma ve giyime 4, orman ürünlerine 1, lastik-plastiğe 2, pişmiş kil ve çimento gereçlerine 1 adet olmak üzere toplam 11 adet Yatırım Teşvik Belgesi verilmiştir. İmalat sektöründeki Teşvik Belgeli yatırımların toplam yatırım tutarı 1 trilyon 170 milyar liradır. Bu sektördeki teşvik belgeli yatırımlarla toplam 553 kişinin istihdamı öngörülmüştür.

Enerji sektörü kapsamında 1995 yılında 1 adet Teşvik Belgesi düzenlenmiştir. Toplam 545 milyar liralık yatırım tutarı olan bu yatırımla 60 kişi istihdam edilecektir.

Hizmetler sektörüne ise 3 adet yatırım teşvik belgesi verilmiştir. Bu yatırımların toplam yatırım tutarı 251,3 milyar liradır. Yaratacağı istihdam toplamı ise 369'dur.

Tüm sektörler itibariyle 1995 yılında Afyon iline verilen teşvik belgeli yatırımların toplam yatırım tutarı yaklaşık 2 trilyon 700 milyar lira, yaratacağı istihdam ise 1.214'tür.

4. SEKTÖREL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4.1. Tarım Sektörü

4.1.1. Hayvancılık

Afyon hayvancılık ve hayvancılığa dayalı sanayi açısından oldukça yüksek bir potansiyele sahiptir. Ne var ki çeşitli zamanlarda meydana gelen hastalıklar ve maliyetlerin yüksekliği bu sektörü zorlamaktadır. Bununla beraber il hayvancılığının yaşadığı sorunlar Afyon'a özel olmayıp, Türkiye genelinde yaşanan sorunlarla paralellik arz etmektedir. Ancak, büyük bir hayvancılık potansiyeline sahip olan Afyon'da bu sorunlar daha da belirginleşmektedir. Bu nedenle hayvancılığın yaşadığı sorunları belirtmekte yarar olacaktır.

4.1.1.1. Yem Sorunu

Bir hayvancılık işletmesinin giderlerinin yüzde 70'ini yem giderlerinin oluşturduğu, karlı bir üretim için ucuz ve kaliteli yem temin etmenin şart olduğu düşünüldüğünde, yem sorununun çözümü öncelik arz etmektedir. Afyon'da kaba yem temini konusunda ciddi sıkıntılar mevcuttur. Bu sıkıntının temel nedenleri ise çayır ve meraların yetersizliği, aşırı ve zamansız otlatma ve meraları başka amaçlarla ve tekniğe uygun olmayan kullanımlardır.

Yem sorununun çözümü için, ilde yem bitkileri ekiliş ve üretiminin artırılması doğrultusunda gerekli tedbirler alınmalıdır. Özellikle damızlık hayvan yetiştiriciliğinde ihtiyaç duyulan silaj yapımı için gerekli yem bitkisi ekilişlerini teşvik etmek ve yayım çalışmalarını etkili hale getirecek önlemlerin alınması gereklidir. Ucuz ve kaba yem üretimi için yem hammaddesi olarak kullanılabilecek alternatif kaynaklardan yararlanılmalıdır.

Diğer yandan yem bitkileri konusunda alet-ekipman eksikliği de mevcuttur. Özellikle yem bitkileri ekimi yapacak uygun mibzer olmaması yanı sıra, bilgi yetersizliği nedeniyle de üretici tarafından ekim tekniği iyi uygulanamadığından, arzu edilen verim alınamamaktadır.

Hayvansal ürünlerin fiyatlarının düşük olmasının yanında kesif yem fiyatının yüksek olması ve kaba yem fiyatlarının dengesizliği bazı dönemlerde üreticiyi olumsuz olarak etkilemektedir. Bu itibarla, hayvancılıktaki darboğazların aşılması doğrultusunda yem alımları için üreticinin desteklenmesi ve prim uygulamasına gidilmesi önem kazanmaktadır.

4.1.1.2. Hayvan Materyali Temininde Güçlükler

İlde besiyeye alınacak dana ve damızlık düve temininde zorluklar çekilmektedir. Besi için hayvan temin etme gayesiyle besiciler, civar illere ve hatta Doğu illerine kadar gitmektedirler. Bu sorunun köklü çözümü ise süt sığırcılığının teşvik edilmesine geliştirilmesine bağlıdır.

Süt sığırcılığının geliştirilmesi için damızlık düve işletmelerinin kurulmasını desteklemek gerekmektedir. Bu konuda kredi faiz oranlarının düşürülmesi yanısıra, özellikle damızlık sığır yetiştiricileri birliğinin kuruluş ve çalışmaları önem taşımaktadır. Gerek bu birliklere destek vererek, gerekse soykütüğü tutma, suni tohumlama, verim kayıtları v.b. çalışmalara hız kazandırılarak, üreticilerin talep ettiği damızlık düve ve besi materyalinin yurt içinden temin edilmesi yolunda gerekli ilerlemeler sağlanmalıdır.

4.1.1.3. Pazarlama ve Fiyat İstikrarı

Son yıllarda hayvansal ürün fiyatlarında inişli-çıkışlı bir grafik izlenmektedir. Girdi maliyetlerinin devamlı yükselmesine karşın ürün fiyatlarında görülen istikrarsızlıklar, üreticiyi olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle yumurta tavukçuluğunda sık görülen fiyat istikrarsızlığı belli dönemlerde kriz oluşumu ile iflaslara neden olmakta, tavukçuluk sektörü darboğaza girmektedir. Afyon'da yumurta tavukçuluğu kümes kapasitesi 6,7 milyon baştır. Bu potansiyel azımsanmayacak büyüklüktedir. Yumurta fiyatlarındaki istikrarsızlık nedeniyle bu kapasitenin doluluk oranı yüzde 60'tır. Kapasite oranları besicilikte de düşüktür. Yumurta ve et tavukçuluğunda yaşanan ve üretimi olumsuz yönde etkileyen fiyat istikrarsızlığını giderici tedbirler artırılması ve bu sektörü geliştirmek için prim ve yem desteği sağlanması önemle dile getirilmektedir.

4.1.1.4. Besicilik

İlde hayvancılığın en yaygın uygulanan kolu "Sığır Besiciliği"dir. Afyon Merkez ve ilçelerinde toplam 18 belediye mezbahası, ruhsatlı 8 özel et kombinası ile irili-ufaklı 92 adet sucuk imalathanesi bulunmaktadır. Kombina ve mezbahalarda üretilen etin yaklaşık 1/3'ü sucuk yapılarak il içi ve dışında pazarlanmaktadır.

Afyon'da büyük çoğunluğunu küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin oluşturduğu sığır besiciliğinde kapalı ahır sistemleri hakimdir. Kaynak Kullanımı Destekleme Primi uygulamalarıyla yapılan modern ahırların artmasına karşılık; büyük baş hayvan barınaklarının büyük çoğunluğu eski olup havalandırma, ışıklandırma ve hijyenik şartlardan yoksun durumdadır. Bu duruma çözüm, açık veya yarı açık ahır sistemlerine geçiştir. Bu sistem hem yatırım maliyetlerinde tasarruf sağlamakta, hem de hayvan sağlığı açısından yararlıdır.

Bununla beraber besiciler planlı bir besleme tekniği ve takvimi de uygulamamaktadırlar. Planlı bir sistemle besicilik yapılması için tekniğe uygun yem rasyonları hazırlayıp-uygulamak gerekmektedir. Ayrıca, Teknik Eleman-Çiftçi diyalogunun arttırılması ile besicilerin teknik danışmanlığa önem vermelerini sağlayıcı özendirici tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Özetle, ilin varolan tarım potansiyeli, tarımsal yayım ve eğitim çalışmaları, uygun tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması yanında, çiftçiye tarımsal açıdan ekonomik destek verilmesi durumunda üretime daha fazla dönüşecektir. Bu itibarla, Afyon'un mevcut tarımsal potansiyelinin geliştirilmesi doğrultusunda bitkisel ve hayvansal üretime dönük projelerin ilde uygulamaya konulması, il ve ülke ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır.

4.1.2. Tarımsal Sulama

7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da belirtildiği gibi ülkemizde tarımsal alanlar marjinal sınırlara ulaşmıştır. Bu nedenle, tarımsal verimin artırılması doğrultusunda yapılacak girişimlerin en önemlilerinden birisi sulama olanaklarının artırılması olacaktır.

Afyon'da tarımsal alanlar fiziksel olarak büyük olmasına rağmen sulanan tarım arazileri yetersizdir. İlde sulama olanaklarının sınırlılığı tarımsal üretimde verim düşüklüğüne neden olduğu gibi, ürün çeşitliliğini de sınırlandırmaktadır. Bu nedenlerle, sulanan tarım alanlarının artırılması ve bu konuda yeni projeler ve altyapı yatırımlarının yapılmasına ihtiyaç vardır. Tarımsal sulama kapsamında yapılacak gelişmeler Afyon'un zengin hayvancılık potansiyeline de önemli katkılar yapacaktır. Zira, il ve ülke hayvancılığının mevcut durumda en önemli sorunu "hayvansal yem"dir. Afyon'da sulama olanaklarının artmasıyla, yem bitkileri ekimi artacak ve böylece hayvancılık için yüksek ve istikrarsız maliyetlere sahip olan yem girdisine bağımlılık, yerel kaynaklardan giderilebilecektir.

7. Planda, "Konya Ovası ve Orta Anadolu başta olmak üzere sulanabilir alanların sulanmaları; modern sulama sistemleri ile çevre şartlarına uygun olarak gerçekleştirilecektir" (sf.60) ifadesi yer almaktadır. Bu çerçevede olmak üzere, ilk etapta Afyon'da yaklaşık 46 bin hektarlık bir büyüklüğe sahip "ekonomik sulanabilir arazi"nin öncelikle sulama olanaklarına kavuşturulması gerekmektedir. (Bkz.2.Bölüm : Su ve Toprak Kaynakları Potansiyeli).

Afyon'da, son dönemlerde DSİ ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce sulanan arazide azalmalar, çiftçi imkanları ile sulanan arazide önemli artışlar gerçekleşmiştir (Bkz.2.Bölüm:Bitkisel Üretim). Bu olumlu gelişmenin daha da hızlandırılması doğrultusunda, öncelikle sağlıklı bir şekilde yeraltı suyu kaynaklarının etüdünün yapılması ve peşisıra çiftçilerce yapılacak özel sulama projelerinin çeşitli özendirme araçlarıyla desteklenmesi önem kazanmaktadır. Bu yönde uygulanacak politikaların yasal, finansal ve idari

boyutlarının Tarım Bakanlığı, DSİ ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü gibi ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca araştırılıp, uygulamaya aktarılmasında yarar vardır.

4.1.3. Orman

Afyon'da orman varlığı azdır. Bu nedenle, özellikle erozyon tehlikesine maruz binlerce hektarlık alanın ağaçlandırılarak, erozyonla toprak kaybını, çoraklaşmayı ve verim kaybını asgariye indirmek gerekmektedir.

4.2. Sanayi Sektörü

2.1. Mermer Sanayii

Afyon, mermer potansiyeli itibariyle dünya ölçeğinde öneme sahip tek ilimizdir. Bu nedenle, ilin yatırım ve üretim kimliğini belirleyen ana öge mermercilik olmuştur. Üretim sürecinde bilgi ve teknoloji katkısının artışı oranında da mevcut üretim deseni artacak ve çeşitlenecektir. Mermerciliğin Afyon'un lokomotif sektörü olma özelliği dikkate alınarak, bu sektör her aşamada desteklenmelidir. Sektördeki kalifiye eleman eksikliğini giderecek, ocaklardaki ekipmanının gelişmesini ve makina parkının modernleşmesini sağlayacak, renk seleksiyonundan, ihtisas fuarları gibi tanıtım konularına kadar, sektörün gelişimini hızlandıracak bir dizi tedbirin geliştirilmesi gerekmektedir.

Sektörün gelişmesindeki temel konular; kaliteli makine, kalifiye eleman ve tanıtımdır. Sektördeki yerli makina üretiminin artırılmasına yönelik çabalar bu kapsamda önem kazanmaktadır. Zira, ucuz ve serviste zorluk çıkarmayan yerli makineler son dönemlerde daha çok talep edilmeye başlanmıştır. Kaliteli, hassas kesim ve silim yapabilen, son teknolojiye uygun yerli makinelerin üretiminin desteklenmesi, beraberinde ihracat kanallarını da açacak ve böylece sektördeki gücümüz artacaktır.

Bu kapsamda olmak üzere; blok mermer üretimi, mermer işleme fabrikaları ve mermer işleme makina ve vinç üreten tesisler KOBİ desteklerinden yararlanmalıdır. Bununla beraber, Kocatepe Üniversitesinin mermercilik konusunda yaptığı teknolojik araştırmaların desteklenmesi yanında, KOSGEB Mermer İhtisas Merkezi'nin Afyon'da kurularak mermerin ekonomik değerinin artırılması, çevre kirliliği yaratan atıkları ile ilgili araştırmaların yapılması ihtiyacı dile getirilmektedir.

4.2.2. Organize Sanayi Bölgeleri

Sosyal ve ekonomik yönlerden son yıllarda hızlı bir gelişme gösteren Dinar ve Sandıklı ilçeleri, sermaye birikimi, nüfus ve yerel kaynaklar açısından Organize Sanayi Bölgesi kurulması için gerekli olan potansiyellere sahiptir. Aynı zamanda önemli ulaşım bağlantıları üzerinde bulunan bu iki ilçede; işgücü, sermaye ve girişimci gibi üretim faktörleri yeterli bir olgunluğa erişmiştir. Bu faktörlerin ilçe ve il dışına gitmesini durdurarak, yerinde değerlendirilmesini sağlamada Organize Sanayi Bölgeleri önemli işlevler görecektir. Bu çerçevede olmak üzere her iki ilçenin talep edilen ve alternatif alanları tespit edilen Organize Sanayi Bölgesi projelerinin değerlendirilmesi ve bu projelerdeki kamu ve özel sektör ağırlığının yeniden gözden geçirilerek uygulamaya geçirilmesi Dinar ve Sandıklı ilçelerinin ekonomik ve sosyal yönlerden gelişmesini hızlandıracaktır.

Ayrıca, başarılı bir örnek olan Afyon Organize Sanayi Bölgesinde boş sanayi parseli kalmamıştır. Bu nedenle Afyon Organize Sanayi Bölgesinin genişletilmesi veya Merkez İlçede yeni bir Organize Sanayi Bölgesinin planlanması gerekmektedir.

Afyon Organize Sanayi Bölgesinde ağırlıklı olarak mermer işleme tesisleri bulunduğu için, bu tesislerin yarattığı kirlilik dikkate alınarak bölgenin genel arıtma işlerine başlanması gerekmektedir.

4.3. Ulaştırma

Afyon, konumu itibarıyla kara ve demiryollarında ulaştırma merkezi niteliği taşıyan bir ilimizdir. İlin ulaştırma konusunda üstünlüğünün ve ulaştırma merkezi olma vasfının her türlü ulaştırma plan ve projesinde gözönünde bulundurulmasında yarar vardır. Diğer bir deyişle, coğrafi konumu itibarıyla önemli bir ulaşım bağlantısına sahip olan Afyon'u, karayolu, demiryolu ve havayolu ulaşım ağının bütünleştirildiği bir "ulaştırma merkezi" olarak ele almak gerekmektedir.

4.3.1. Askeri Havaalanının Sivil ve Ticari Amaçlı Hava Trafikine Açılması

Bilindiği gibi Afyon, özellikle son yıllarda önemli bir ihracat potansiyeli olan mermer ve büyük bir potansiyeli olan uluslararası termal turizm gibi iki lokomotif sektörle hızla gelişmeye başlamıştır. İlde üretilen mermer ve mermer ürünleri, başta Amerika olmak üzere Avrupa, Ortadoğu ve Uzakdoğu ülkelerine ihraç edilmekte ve önemli döviz girdisi sağlanmaktadır.

Benzer şekilde, termal şifalı sıcak suları ile termal merkezi olan Afyon'da, mevcut sıcak su rezervlerinin değerlendirilmesine ve bu doğrultuda termal ve sağlık turizminin geliştirilmesine önem verilmektedir. Mevcut termal tesisleri yurtdışı anlaşmalarla çok sayıda turisti ağırlamaktadır.

İlde bulunan askeri havaalanının giriş-çıkışlara açık hava hudut kapısı durumuna getirilmesiyle, hem ticari ve sınai ürünlerin ihracında, hem de termal turizmde büyük artışlar elde edilebilecek, bu da il ve ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayacaktır.

Mevcut koşullar değerlendirilerek ilde bu konuda çalışmalara başlanmıştır. Mili Savunma Bakanlığı, Afyon Askeri Hava Alanına hudut kapısı özelliği kazandırılmasının bir sakınca oluşturmayacağını bildirmiştir. Buna müteakip Maliye Bakanlığı'ndan gönderilen 75 milyar lira ile Ulaştırma Bakanlığı ve diğer kamu kuruluşlarınca öngörülen kamulaştırma işlemlerine başlanmış ve bu aşamada toplam 146.328 metrekarelik alanın 123.562 metrekarelik özel mülkiyete tabi bölümü, yaklaşık 35 milyar liralık bedelle kamulaştırılmış, kamuya ait 22.800 metrekarelik alanın da tahsisi yapılmıştır.

Havaalanı tesislerine ait altyapı çalışmaları için Ulaştırma Bakanlığı'nın ilgili birimlerince arazi üzerinde gerekli çalışmalara başlanmış, toprak tahlilleri yapılmış, alt ve üstyapı proje yapımı çalışmaları da devam etmektedir. Ancak, maliyetleri çok büyük meblağları gerektiren alt ve üst yapı tesislerinin mahalli imkanlarla yapılması mümkün görülmemektedir.

Bu bakımdan, ilin ve ülkenin iktisadi ve sosyal yönden kalkınmasına, döviz girdilerinin artmasına, ülke tanıtımına, yurtdışında çalışan işçilerimiz ile ihracat yapan ve yapmaya aday girişimcilere büyük imkan ve kolaylıklar sağlayacak olan, kamulaştırma işlemleri tamamlanan Askeri Havaalanının, giriş-çıkışlara açık uluslararası hava hudut kapısı haline getirilebilmesi bakımından zorunlu ve gerekli olan alt ve üstyapı tesislerinin yapım işinin, 1997 Yılı Yatırım Programına alınması ve süratle tamamlanması önem arz etmektedir.

4.3.2. Karayolları Bölge Müdürlüğü Kurulması

Bilindiği gibi Afyon, Ege, Akdeniz ve İç Anadolu Bölgelerinin birleştiği bir noktada, gelişmiş il merkezlerini birbirine bağlayan bir karayolları kavşağında bulunmaktadır. İl, Ankara-İzmir, Ankara-Antalya, İzmir-Konya gibi önemli anayolları geçişi üzerinde bulunmaktadır. Nitekim, konumu itibarıyla trafik yoğunluğu çok fazla olan Afyon'un, il sınırları içerisinde devlet karayolları uzunluğu 1.018 kilometreyi bulmaktadır.

Diğer yandan, karayolları hizmetleri Konya 3. Bölge ve Antalya 13. Bölge Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir. Bu tür bir idari örgütlenme doğal olarak hizmetlerin verimini düşürmektedir. Bu durumda karayolu hizmetlerinin daha etkin yürütülebilmesi Afyon'da Karayolları Bölge Müdürlüğü'nün kurulmasını zorunlu kıldığı önemle belirtilmektedir.

4.3.3. Afyon-Aydın veya Afyon-Uşak Demiryolu Güzergahında Dingil Basıncının Yükseltilmesi

Ulaştırma sektörünün karayolu ağırlıklı yapısı 6. Plan döneminde de sürmüştür. Bu dönemde yurtiçi yolcu taşımalarının yüzde 95'i, yük taşımalarının da yüzde 80'i karayolu ile gerçekleşmiştir. Demiryolu altyapısı ve işletmeciliğinin gelişen teknolojinin ve yönetim tekniklerinin gerisinde kalması, mevcut demiryolu sisteminin taşıma taleplerini yeterince karşılayabilmesine imkan vermemiştir. Mevcut demiryolu ağının geometrik standartlarında gerekli iyileşmelerin sağlanamaması, artan taşıma talebinden demiryollarının gerekli payı alamamasına neden olmuştur. Bu nedenle, 7. Planda ağırlıklı olarak karayolları ile yapılan yurtiçi taşımaların; demiryolu, denizyolu ve boruhatlarına kaydırılmasını sağlayacak altyapı ile yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir (7.B.Y.K.P.Sf.144-145-146).

Afyon, Isparta, Burdur, Uşak, Denizli ve hinterlandında bulunan sanayi kuruluşlarının hammadde girdileri ve üretilen ürün miktarı özellikle son yıllarda önemli bir seviyeye ulaşmıştır. Afyon'da bulunan TCDD 7. Bölge Başmüdürlüğü'nün tespitlerine göre bu bölgedeki yıllık taşıma potansiyeli 1.170.000 tondur.

İç Batı Anadolu ve Göller Bölgesinde oluşan bu taşıma potansiyelinin hedef pazarlara ulaştırılması, mevcut demiryolu ağı ile mümkündür. Özellikle Afyon-Aydın hattı ve Afyon-Uşak hattı üzerinden İzmir'e demiryollarıyla ulaştırma imkanları mevcuttur. Ancak, 98 kilometrelik Selçuk-Nazilli ve 134 kilometrelik Alaşehir-Nohutova arasındaki dingil basınçlarının 15 tondan düşük olması nedeniyle, hem vagon kullanımı çok düşük düzeyde kalmakta, hem de taşıma maliyetleri artmaktadır. Tüm bunların sonucu olarak, mevcut taşımaların büyük bir çoğunluğu, Demiryolları ile gerçekleştirilememektedir.

Bu itibarla, önemli miktardaki bu taşıma potansiyelinden demiryollarının daha çok yararlanabilmesi için, Afyon-Aydın veya Afyon-Uşak hattından bir güzergahın dingil basıncı biran evvel 20 ton/Dingil'e çıkartılması gerekmektedir.

4.4. Turizm

4.4.1. Termal Su Kaynakları

Termal su kaynakları, turizm kapsamında Afyon'un lokomotif sektörlerinden biridir. Afyon'da bulunan kaplıcaların tamamı 17.10.1993 tarih ve 21700 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile Turizm Merkezi ilan edilmiştir. Söz konusu karar ile termal turizm merkezleri arasına alınan bölgeler şunlardır.

1. Afyon Gazlıgöl Termal Turizm Merkezi,
2. Afyon Bolvadin Heybeli Termal Turizm Merkezi,
3. Afyon Sandıklı Hüdai Kaplıcası Turizm Merkezi,
4. Afyon Ömer-Gecek Kaplıca Turizm Merkezi.

Turizm Bakanlığı, “Turizmin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması kapsamındaki planlama ve altyapı uygulamaları” toplu projesi içinde Afyon termal turizmini de ele almaktadır. Keza, 7. Planda da “Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarda değişen tüketici tercihleri de dikkate alınarak yeni potansiyel alanlar yaratmak amacı ile golf, kış, dağ, yayla, *termal*, *sağlık*, yat, karavan, kruvaziyer, kongre ve eğlence turizmini geliştirme faaliyetlerine devam edilecektir” (sf.162) ifadesi ile, bu tür turizm potansiyellerinin önemine değinilmiştir. Ancak, termal potansiyel açısından en önemli illerimizden biri olmasına rağmen, mevcut durumda Afyon’da bu potansiyel gerektiği şekilde değerlendirilememektedir. Afyon’daki termal merkezlerin yatırıma açılmamasının nedeni, bölgenin imar planlarının olmayışdır. Zira, 31.12.1993 tarih ve 21805 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan termal suların kullanma usul ve esasları hakkında yönetmelik, kullanımı belirlemekte ve sınırlandırmaktadır.

Diğer yandan turistik ve tedaviye yönelik olarak Afyon’da termal turizme, yılın oniki ayında yoğun bir talep vardır ve mevcut kapasite talebi karşılayamamaktadır. Mevcut termal potansiyelinin yeterince değerlendirilebilmesi için öncelikle imar planlarının yapılması gerekmektedir. Termal merkezlerin Nazım ve uygulama imar planlarının Turizm Bakanlığı ve/veya Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’nca ivedilikle yapılması ihtiyacı önemle dile getirilmektedir. Yapılacak imar planı ile Afyon’da termal turizm yatırımları hız kazanacak ve mevcut turizm potansiyeli gelişecek ve çeşitlenecektir.

Ayrıca, Askeri Havaalanının da sivil havacılığa açılması ve giriş-çıkışlara açık uluslararası hava hudut kapısı haline getirilmesi ile Afyon, dünya çapında termal merkez olmaya aday bir il olacaktır.

Turizm politika ve tedbirleri çerçevesinde 7. Planda ayrıca, talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak, sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda olmak üzere orta vadede büyük bir gelişme gösterecek Afyon termal turizminde; motel, pansiyon türü aile işletmelerinin de sektöre girmesine yönelik uygulamaların başlatılması, hem mevcut potansiyelin daha iyi değerlendirilmesi, hem de istihdam sorunlarının giderilmesi açısından önem arz etmektedir.

4.5. Eğitim / AR-GE

4.5.1. Teknolojik Altyapı ve Araştırmalar

Afyon Kocatepe Üniversitesi’nce yöresel kaynakların daha verimli değerlendirilmesi kapsamında çeşitli teknolojik araştırmalar yürütülmektedir. Bu araştırmalar şunlardır: Seydişehir alüminyum tesisleri artıklarından yüksek

teknoloji malzemeleri üretim teknolojilerinin geliştirilmesi, Afyon ve Kütahya mermerlerinin kesilebilme teknolojilerinin geliştirilmesi ve yüksek teknoloji seramikleri araştırmalarıdır. Ayrıca, üniversite yatırımları kapsamında Afyon Yenilik Merkezi İnşaatı Projesi de devam etmektedir.

Özellikle son yıllarda oldukça önemli bir gelişme gösteren ve Afyon ekonomisinin lokomotifi konumuna gelen mermer sanayii ve benzeri yöresel potansiyele dayalı faaliyetlerin gelişmesinde, teknolojik araştırma ve AR-GE girişimlerinin önemi büyüktür. Zira, tüm ekonomilerde teknoloji ve bilgi altyapısı, büyümenin motoru durumuna gelmiştir. Bu nedenle üniversitenin benzeri projelerini destekleyerek AR-GE ve teknolojik altyapısının geliştirilmesi gerekmektedir. Üniversite-Sanayi işbirliğine örnek teşkil edecek şekilde yöre sanayicilerinin mevcut ve yeni AR-GE projelerini desteklemesi ve üniversite ile işbirliği çerçevesinde Afyon'un teknoloji ve bilgi altyapısına katkıda bulunması gerekmektedir. Ayrıca, üniversitenin ödenek ve personel sorunlarının giderilmesi önemle vurgulanan bir husustur.

4.5.2. Yüksek Öğrenim Yurt İhtiyacı

Afyon'da Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı olarak faaliyet gösteren Yurt Müdürlüğü, 2 erkek ve 2 kız bloku olmak üzere toplam 4 blokta 412 kız ve 650 erkek öğrenciye barınma imkanı sağlamaktadır. 1995-1996 öğretim yılında öğrenci müracaatlarının fazlalığı ve barınma sonunun hat safhaya ulaşması nedeniyle, 1996 Şubat ayı içerisinde bir bina daha kiralanmış olup 256 öğrenci kapasiteli kız yurdu olarak hizmete açılması için döşeme ve tefriş işlemlerine devam edilmektedir. Ancak, yurt ihtiyacı önemini korumaktadır.

Kocatepe Üniversitesi Kampüs alanında, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu adına tahsis edilen 35 bin metrekarelik arsa üzerine sosyal tesislerin de içerisinde bulunduğu 1.000 erkek ve 800 kız öğrenci kapasiteli bir yurt kompleksinin kurulması çalışmalarına hız verilmesi ve Yatırım Programına alınması dile getirilmektedir.

4.6. Sağlık

4.6.1. Afyon Devlet Hastanesi

Yoğun bir trafik akışına sahne olan ilde çok sık trafik kazaları meydana gelmektedir. Ancak, görünümü itibarıyla bir bölge hastanesi konumunda olmasına rağmen Afyon Devlet Hastanesi, çok yoğun hasta talebine yeterli hizmet verememektedir.

Trafik kazalarından yılda ortalama bin civarında yaralınının tedavi edildiği hastanede, yoğun bakım ünitesi inşaatı tamamlanmış olmasına rağmen, yoğun bakımda kullanılacak yatak ve tıbbi cihazlar ödenek yetersizliği nedeniyle sağlanamadığından, ünite hizmete açılmamıştır.

Ayrıca, mevcut acil servis ünitesi imkanlarının yetersizliği nedeniyle, acil servis hizmetleri hastanede ayrı birimlerde yürütülmektedir.

Modern acil servis planlamasında, acil servisin ambulans ve araçların rahatça girip çıkabileceği, hasta ve yaralıların rahatça nakledilebileceği şekilde, zemin katta yer alması ve giriş kapısının bahçe zeminine sıfır olması gerekmektedir. Yine acil serviste, kendi ameliyathanesi, küçük bir yoğun bakım ve yeteri sayıda yatak kapasitesine sahip müşahade odaları bulunması gerekmektedir.

Konumu itibarıyla bir bölge hastanesi niteliğinde olan Afyon Devlet Hastanesi'nin, bu niteliğe uygun şekilde, yoğun bakım ve acil servis ünitelerinin yapılması ve böylece hizmet altyapısının güçlendirilmesi gerekmektedir.

4.7. Kentsel Altyapı

4.7.1. Afyon Merkezi ve Sandıklı İlçesinin Jeotermal Enerji ile Isıtılması

Son dört plan döneminde, jeotermal kaynakların değerlendirilmesi stratejik bir önemle ele alınmıştır. 7. Planda da jeotermal kaynaklardan azami faydayı temin amacıyla bu alandaki yasal boşluğu gidermeye yönelik çalışmaların tamamlanacağı belirtilmiştir. Hem çevre kirliliğinin önlenmesinde, hem de döviz ve katı yakıt tüketiminde tasarruf sağlamada önemli bir potansiyel olan jeotermal kaynakların değerlendirilmesi, yöreler için olduğu kadar, ülke ekonomisi için de önem arz etmektedir.

4.7.1.1. Afyon Merkez İlçe Jeotermal Enerji Projesi

Afyon şehir merkezi, iklim bakımından Türkiye'nin en soğuk yerleşmeleri arasındadır. Isınma için kış aylarında çok miktarda odun ve kömür kullanıldığından, kent merkezinde özellikle kış aylarında yoğun bir hava kirliliği yaşanmaktadır. Diğer yandan Afyon, jeotermal enerji bakımından zengindir. İlin sahip olduğu jeotermal enerji potansiyelini değerlendirme gayesiyle kamu kuruluşlarının biraraya gelerek "Afyon Jeotermal Enerji Tesisleri Turizm Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi (AFJET A.Ş.)" kurulmuştur. Şirketin kurucuları, Afyon Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, Afyon Belediye Başkanlığı, Afyon Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı, Yüntaş A.Ş., Afyon Eğitim Vakfı, Afyon Esnaf Odaları Birliği ve Afyon Ticaret Borsası gibi tamamen kamuya yönelik çalışan kuruluşlardır.

Şirketin kuruluşundan sonra, şehrin jeotermal enerjiyle ısıtılması sistemi ile ilgili olarak teknik ve ekonomik fizibilite raporları hazırlanmış ve ilk etapta 16 bin konutun ısıtılması planlanmış olmasına rağmen ancak, 10 bin konutun ısıtılması işi 409,5 milyar lira bedelle BUGSAŞ A.Ş.'ye 23.8.1995 tarihinde imzalanan sözleşme ile yürürlüğe girmiştir.

Proje kapsamında açılmış ve açılacak olan 5 adet kuyu yer almaktadır. İsale hattı tamamlanmış, 14 kilometre gidiş, 14 kilometre geliş olmak üzere toplam 28 kilometre boru (450 mm) döşenmiştir. Isı transfer merkezi inşaatı devam etmektedir. 16 adet zone pompaları alınmıştır. Şehir içi izolasyonlu ve bitümlü boruların tümü (44 kilometre) tamamlanmış, şehir içi dağıtım şebekelerine başlanmıştır.

AFJET projesi, 8.9.1995 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan, yatırımlarda Devlet Yardımları Tebliğine göre "Özel Önem Taşıyan Yatırımlar" arasında bulunmaktadır. Zira, jeotermal enerji; kömür bedelinin 1/3'ü, petrolün 1/5'i, doğalgazın ise 1/6'sı kadardır.

Ancak, Şirket bu önemli projeyi yürütmede mali açıdan yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle çevre kirliliğini önleyecek, döviz ve katı yakıt tüketiminde tasarruf sağlayacak konumdaki bu büyük projeye mali yardım gereği vardır. Zira, şirketin özkaynağı 100 milyar lira olup, şirket sermayesi 200 milyar lira daha artırılarak özkaynak teminine gidilecektir. Projenin tamamen bitirilebilmesi için 210 milyar liralık bir kaynağa ihtiyaç vardır. Çeşitli fon ve kaynaklardan bu önemli projeye mali destek sağlanması önem taşımaktadır.

7. Planda "Mahalli idareler tarafından yürütülen jeotermal enerji tesisleri gibi önemli projelerin planlanması, uygulanması, standartların belirlenmesi ve finansmanı açısından merkezi ve mahalli idareler arasında işbirliği ve koordinasyon sağlanacaktır" ifadesi ile bu tür enerji kaynaklarının önemi belirtilmektedir. Bu doğrultuda AFJET projesinin biran önce tamamlanması, Afyon ve ülke ekonomisi için önemli konular arasında yer almaktadır.

4.7.1.2. Sandıklı İlçesi Jeotermal Enerji Projesi

Türkiye şartlarına göre 15 önemli jeotermal alandan birisi olan Sandıklı-Hüdaı jeotermal alanı, Sandıklı ilçe merkezine 8,5 kilometre mesafededir. Sandıklı Hüdaı kaplıcaları ve ilçe merkezinin jeotermal enerji ile ısıtılması projesi, Sandıklı Belediyesinin önderliğinde kurulan 5 milyar lira sermayeli SANJET A.Ş. tarafından yürütülmektedir.

Projenin gerçekleşmesi için ilk aşamada Yatırım Teşvik Belgesi alınmıştır. Teşvik belgesinde şirket sermayesinin 80.650 milyon liraya çıkarılması öngörüldüğünden ilk aşamada şirket sermayesinin 5 milyar liradan 40 milyar liraya çıkarılması tamamlanmış, enflasyon şartları dikkate alınarak yatırımın gerçekleşmesi için şirket sermayesinin 40 milyar liradan 200 milyar liraya çıkarılması işlemlerine başlanmıştır.

Daha sonra proje Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile 1995 Yılı Yatırım Programına alınmıştır. Şirketin toplam 10 milyon dolar iç ve dış krediye ihtiyacı vardır. Kredi ve diğer fonlarla kaynak sağlanamadığı takdirde hedeflenen duruma gelmesi mümkün olmayacaktır.

4.7.2. Toptancı Siteleri ve Kültürpark

Her türlü toptan inşaat malzemeleri ve diğer toptancılar Afyon şehir merkezinde bulunduğundan, kentte yoğun trafik sorunları yaşanmaktadır. Bu nedenle, hem il merkezindeki yoğunluğu hafifletecek, hem de şehrin düzenli gelişmesini sağlayacak toplu iş merkezleri, gıda toptancıları, konfeksiyon imalatçıları ve toptancıları, ayakkabıcılar-kavaflar sitesi ile yeni sebze hali projelerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, kültürpark ve bu alan içinde ihtisas fuarlarına da cevap verebilecek tarzda modern fuar alanı tesislerinin gerçekleştirilmesi dile getirilebilmektedir.

4.7.3. Akdeğirmen Barajı

Afyon'da hem kent merkezinin su ihtiyacını karşılayacak, hem de kenti muhtemel bir afetten koruyacak olan, daha önce ihalesi yapılmış fakat müteahhid firma tarafından tasfiye edilmiş Akdeğirmen Barajı'nın DSİ tarafından yürütülen çalışmaları hız verilmesi gerekmektedir.

4.8. Esnaf ve Sanatkarların Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri

Afyon il merkezinde 11, ilçelerde de 29 adet Meslek Odası vardır. Bu odalarda toplam 35 bin civarında kayıtlı üye bulunmaktadır. Esnaf ve sanatkarların başlıca sorunları şunlardır.

1. Afyon il merkezinde işyeri sıkıntısı bulunmaktadır. İşyeri kiralalarının yüksekliği nedeniyle, esnaf ve sanatkar işyeri kiralalarını ödemede zorlanmaktadır. İl merkezinde inşaatı devam eden 2. Küçük Sanayi Sitesinin ivedilikle bitirilmesi, kısmen de olsa işyeri rahatlığı getirecektir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın kredi desteğiyle sanayi sitesinin altyapı eksiklikleri giderilebilecektir.

2. İkinci Sanayi Sitesi içerisindeki 2609 metrekarelik arsa üzerinde inşaatı başlatılan Mesleklerüstü Eğitim ve Çok Amaçlı Merkez binasının bitirilmesi ve faaliyete geçmesi Afyon'lu esnaf ve sanatkarların günün teknolojisine uyum sağlayabilmeleri yolunda önemli bir adım olacaktır.

4.9. İhracatla İlgili Sorunlar

Afyon'da Merkez Bankası Şubesi, İhracatçılar Birliği Şubesi ve Gümrük Müsteşarlığına bağlı İhracat Müdürlüğü bulunmamaktadır. Bu nedenle, ihracat işlemleri başka illerdeki birimlerde gerçekleştirilmektedir. İhracatçıların, Afyon'da Birinci Sınıf Gümrük Müdürlüğü olmasına rağmen ihracatlarını diğer illerden yapma yolunu seçmeleriyle, gecikmeler ve süre kayıpları yaşanmaktadır.

Afyon'da ihracat işlemlerinin kolaylaştırılması için İhracat Müdürlüğü ve yapılacak ihracatlarda serbest ihracat beyannamelerinin tasdiki ve ihracatın tescili için İhracatçılar Birliği Şubesi veya İrtibat Bürosu kurulmasına ihtiyaç vardır.

5. AFYON'DA YÖRESEL POTANSİYELLERE DAYALI GELİŞMEYE ELVERİŞLİ FAALİYET KOLLARI

5.1. Yatırım Kararları ve Yerel Gelişme

Yerel ve bölgesel gelişme sürecinde, gelişmenin başarısını belirleyen en önemli etmen “yatırım kararları”nın isabetli olmasıdır. Nitekim, bir bütünün ayrılmaz iki parçası olan yatırımların ve yerel gelişmenin başarısı, yatırımların rasyonel seçim esaslarına uygun olarak yapılıp-yapılmadığına bağlıdır.

Bir yörede mevcut potansiyellerle uyumlu olan ve başarılı olma şansı yüksek yatırımlar yapabilmek için mevcut sosyal ve ekonomik yerel potansiyellerin belirlenmesi ilk aşamayı oluşturmaktadır. Keza, mevcut imalat sanayi yapısının ve bu yapıyı belirleyen yöresel kaynaklarla bağlantısının çözümlenmesi de önem taşımaktadır.

Bilindiği gibi bir yörede (il, bölge) gelişme potansiyeli yüksek olan sektörlerin ve uygun yatırım profilinin belirlenmesi, “girdi-çıkıtı analizleri” ve “sektörlerarası bağımlılık düzeyleri” gibi detaylı çalışmaları gerekli kılmaktadır. Ancak, bu çalışmada girdi-çıkıtı analizi düzeyinde bir incelemeden ziyade, daha genel düzeyde mevcut yapının analizi ve gelişme eğilimi üzerinde durulmaktadır.

Bir yörede hangi malların üretildiği, hangi malların yöre dışından geldiği ve üretilen ürünlerin birbirlerinin üretiminde hangi oranda girdi olarak kullanıldığı, ancak yöre için kurulacak bir girdi-çıkıtı modeli ile belirlenebilir. Bu inancı saklı tutmakla beraber; piyasanın yerel ve ulusal düzeylerden dünya ölçeğine genişlediği günümüzün küreselleşme sürecinde, sadece hammadde temin imkanları ve talep gibi niceliksel faktörlere bakarak yatırım alanları belirlemek de yeterli değildir. Zira, günümüzde dünyanın herhangi bir noktasında üretilen bir malın, dünyanın bir başka noktasında pazar bulması mümkün hale gelmiştir. Dolayısıyla herhangi bir yörede yatırım yapılabilecek alanları, üretilebilecek ürünleri belirlemek için hammadde ve talep gibi niceliksel faktörlerin yanı sıra, yöredeki insanların beceri düzeyi, girişimcilik kapasitesi gibi öznel faktörler ile yerel düzeyde örgütlenme ve dayanışma gibi sosyal kurumsallaşmaların da dikkate alınması gerekir.

Çalışmanın buraya kadar olan bölümlerinde, Afyon'un mevcut beşeri ve doğal ekonomik potansiyelleri, altyapı, kamu ve özel sektör yatırımları konularını içeren bir profil çıkarılmaya çalışılmıştır. Buradan çıkan sonuçlardan birisi, son 10-15 yılda Afyon ekonomisinin durgunluktan çıkıp, dinamik bir ekonomik gelişme eğilimi içine girdiğidir. KOBİ'lerin lokomotif işlevi gördüğü bu gelişme sürecinde, öngörümüz, KOBİ'lerin gelecekte de Afyon ekonomisinin sürükleyicisi olacağı doğrultusundadır. Afyon ekonomisini dinamik bir gelişme çizgisine getiren KOBİ'ler, özellikle yöresel potansiyellere dayalı faaliyet alanlarında çeşitlilik gösterip, uzmanlaşacaktır. Nitekim, kamu ve özel sektörde bir dizi koşulun yerine getirilmesiyle mevcut ve muhtemel KOBİ'lerde teknoloji ve bilgi girdisinin üretim sürecine katkısı artacak, yöresel faaliyet kollarında uzmanlaşmış kalifiye bir işgücü ve girişimci altyapısı

gelişecektir. Bu tür bir gelişme çeşitli sektörde zengin bir potansiyele sahip olan Afyon'da, mevcut potansiyellerin daha etkin olarak ekonomiye kazandırılmasına ve refaha dönüşümüne katkı sağlayacaktır.

Bu gelişimin yönünü ve hızını tayin etmede, kamu ve özel sektöre yapılacak girişimlerin önemi büyüktür. Bu süreçte kamu sektörü, eğitim, ulaşım, sulama ve Organize Sanayi Bölgesi gibi sosyal ve fiziki altyapı projelerinin gerçekleştirilmesinde, özel sektörün ise altyapı projelerinin gerçekleştirilmesinde, kamu sektörü ile azami ekonomik ve sosyal katılımı sağlayarak uyumlu bir işbirliği kurması etkili olacaktır. Ayrıca, özel sektörün, yerel ekonomik faaliyetleri geliştirme doğrultusunda yapacakları ortaklaşa girişimler, dayanışma tarzları ve üniversite sanayi işbirliği gibi konular Afyon'un ekonomik ve sosyal gelişmesinde önemli adımlar olacaktır.

5.2. Afyon'da Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Uygun Sanayi Dalları

5.2.1. Yöredeki Tarımsal Hammaddeleri İşleyen Tesisler

Bazı hammaddelerin değişik yörelerden taşınarak belirli bir noktadaki büyük ölçekli tesislerde işlenmesi, bozulma riski taşıması ve yüksek taşıma maliyetleri nedeniyle ekonomik olmamaktadır. Bu tür hammaddelerin bulunduğu yerde kurulacak KOBİ'ler tarafından işlenerek pazara sunulması her zaman daha uygun olmaktadır.

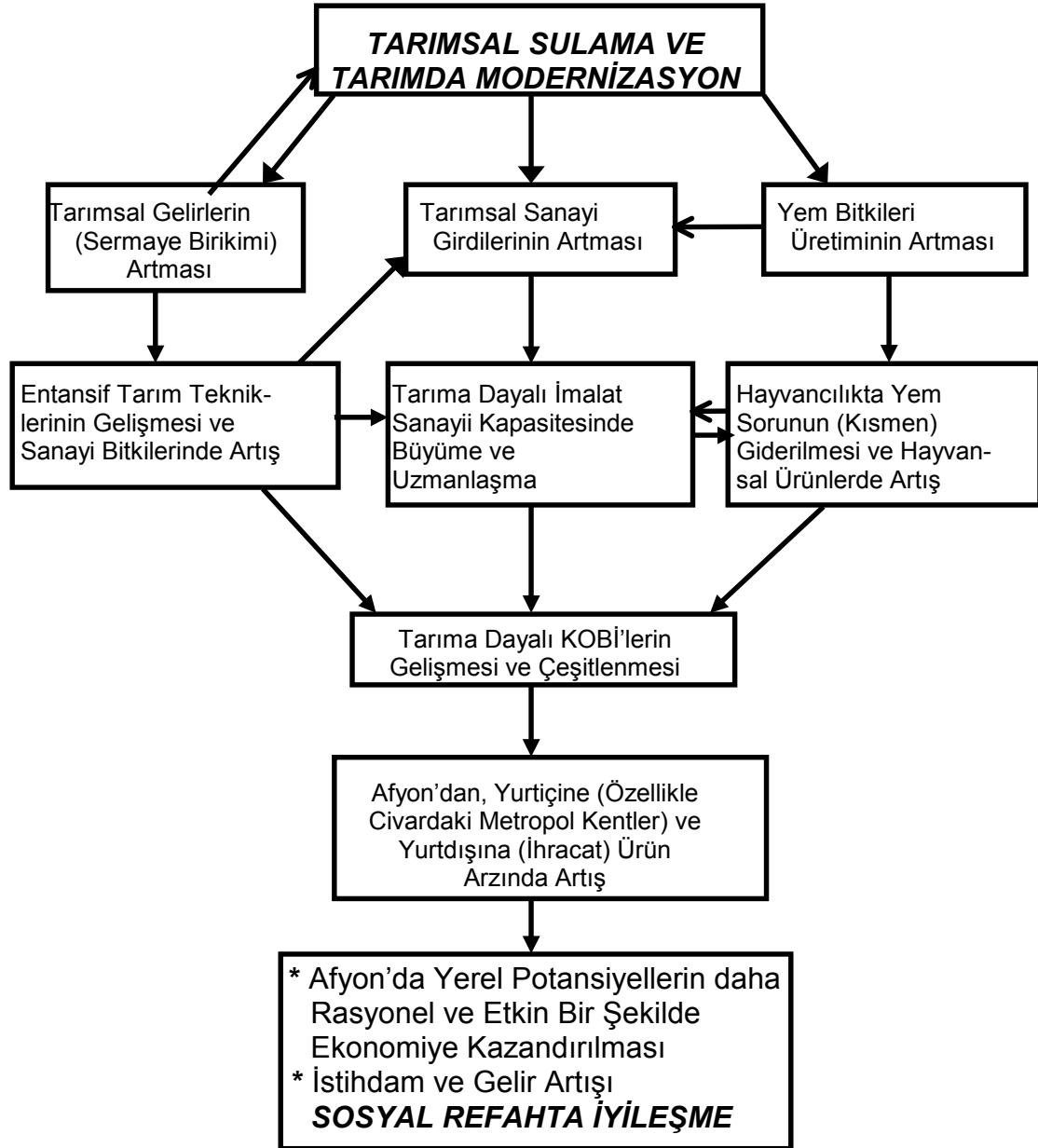
Afyon'da bu tür yöresel potansiyellere dayalı alanlarda faaliyette bulunan işletmelerin üretim konuları; Süt ve süt ürünleri nebati yağ, kırmızı et, sucuk, yumurta ve etlik tavukçuluğudur.

Daha önce de sıkça belirtildiği gibi Afyon, tarım potansiyeli oldukça yüksek bir ilimizdir. İldeki hayvan varlığı çok yüksek düzeydedir (Bkz.II.2.1.Bölüm). Nitekim, zengin tarım potansiyeli, Afyon'da bu potansiyellere dayalı bir sanayinin gelişmesinde ve çeşitlenmesinde temel olmuştur. İlde özellikle hayvancılığa dayalı gıda ürünlerinde faaliyet gösteren fabrika, kombina ya da imalathane ölçeğinde çok sayıda işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin kırmızı et üretim kapasitesi 7351 ton/yıl, süt-peynir-tereyağı işleme kapasitesi 20 bin ton/yıldır. İldeki 6,7 milyon etlik ve yumurta tavuğu adedi, Afyon'un tavukçulukta da oldukça büyük bir potansiyele sahip olduğuna kanıttır.

İlde ayrıca, Afyon'un meşhur şekerleme ve lokum sektöründe üretim yapan 35 adet fabrika ve imalathane bulunmaktadır. Bunların yanında, yerel bitkisel ürünlere dayalı üretim yapan 19 adet un fabrikası, 10 adet yem fabrikası ile çeşitli sayıda bulgur, makarna, turşu ve malt fabrikaları bulunmaktadır.

Afyon'un tarımsal potansiyeli ve bu potansiyele bağlı sanayi üretimi, gelecekte daha da gelişecek ve çeşitlenecektir. Sektörel sorunlar ve çözüm önerileri bölümünde (IV:1) belirtilen hayvancılık ve tarıma ilişkin sorunların çözümü ve özellikle tarımsal sulama altyapısının geliştirilmesi doğrultusunda girişimler bu süreçte temel etmen olacaktır. Zira, tarımsal sulama olanaklarının artması, hem bitkisel üretimde, hem de hayvancılık için önemli bir girdi olan yem bitkilerinde üretimi artıracaktır. Tarımsal üretimin artması ise bir yandan tarımsal sermaye birikiminin artmasını sağlarken, diğer taraftan yerel sanayi için tarımsal girdilerin artmasını ve yerel düzeyde ucuzlamasını beraberinde getirecektir.

Şema 1 : Afyon'da Tarıma Dayalı Sanayilerde Gelişim Şeması



5.2.2. Taşıma Maliyeti Yüksek Hammaddeleri Üreten İşletmeler

Bu tür KOBİ'ler, taşımaya karşı duyarlı ve taşıma maliyetleri yüksek olan ürünleri işleyen birimleri kapsamaktadır. Diğer yandan bu özellikteki hammaddelerin işlenmeden Afyon dışına gönderilmesi katma değer kaybına neden olacak ve yerel ekonomiyi olumsuz yönde etkileyecektir. Her bakımdan yerinde (Afyon'da) işlenmesinde yarar olan bu tür potansiyel kaynakların en önemlisi Afyon'da "mermer"dir. Zira, Afyon'un sürükleyici sektörü olan mermercilik, adeta Afyon'la özdeşleşmiştir.

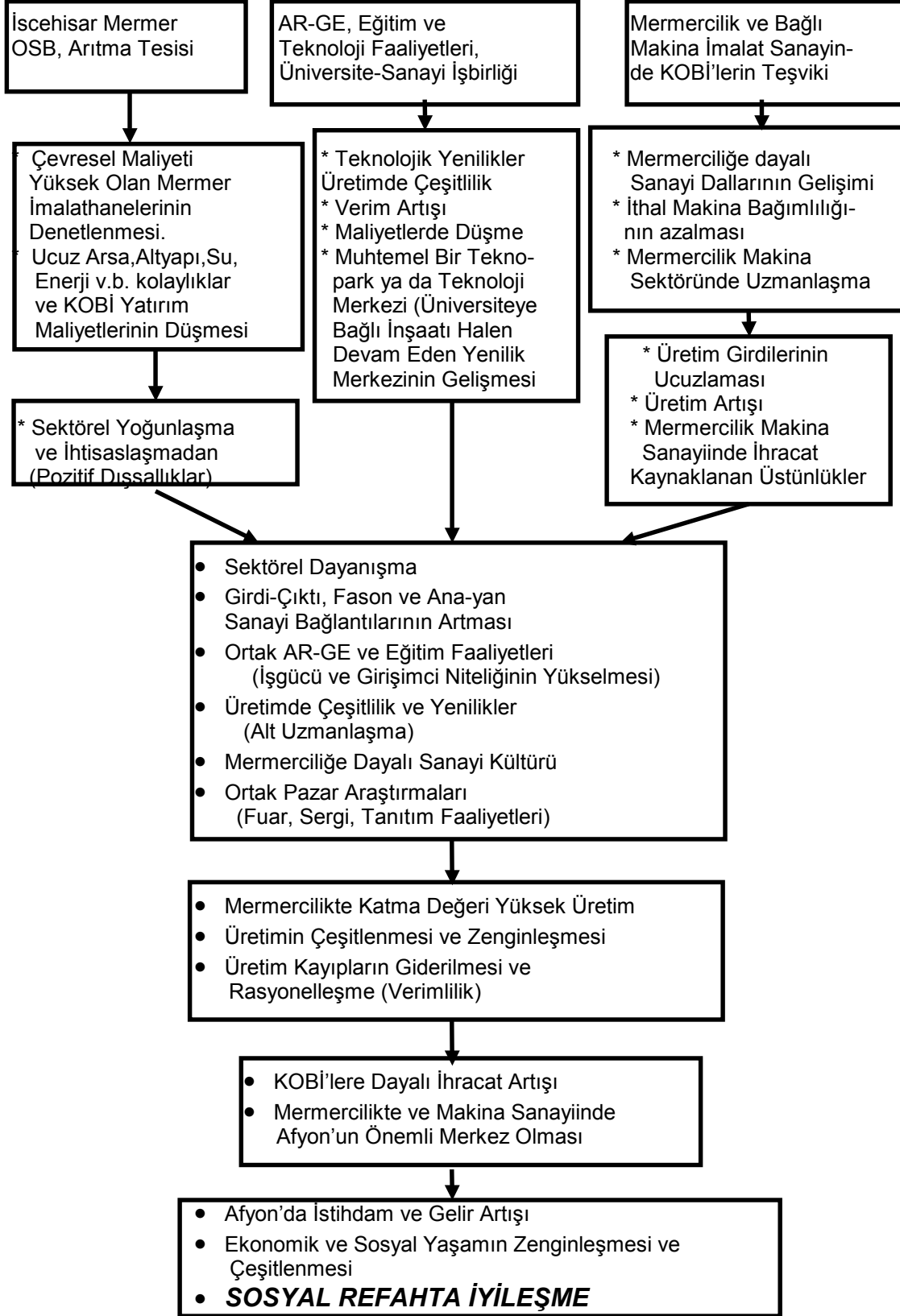
Afyon'da mevcut durumda 321 adet çeşitli ölçekte mermer işletmesi vardır. Bunlardan 39'u entegre üretim yapmaktadır. 82'si S/D plaka mermer, 85'i yarma atelyesi, 101'i de torna tezgahı niteliğindeki işletmelerin 14 adedi de mozaik ve mıcır üretimi yapmaktadır. Afyon'da, taşıma maliyetlerine duyarlı hammaddeleri üreten işletmeler kapsamında üretimde bulunan tuğla-kiremit, kireç ve benzeri tesisler de bulunmaktadır.

Mermer rezervleri, iki ayrı kalitede olmak üzere son derece zengin bir potansiyele sahip İscehisar havzasında bulunmaktadır. İki ayrı türden; Afyon Beyazı olarak bilinen tür, 2,5 milyon metreküp mümkün rezerve sahiptir. Beyaz renkli olan bu mermer türünün bazı kısımlarında ince sarı renkli damarlar bulunur. Afyon Kaplan Postu denilen mermer türü ise 3,6 milyon metreküp mümkün rezerve sahiptir. Kaplan Postu açık gri ve grinin çeşitli tonlarındadır. Boğumlu ve bireşik yapılar göstermektedir.

Tuğla-kiremit hammaddesi yatakları ise Çay ve Sandıklı ilçeleri civarındadır ve oldukça iyi kalitededir. Zengin rezerve sahip bu yataklarda 6-7 milyon ton civarında jeolojik rezerv bulunmaktadır. Bunlarla beraber biri Dinar'da, diğeri Dazkırı'da olmak üzere 2 adet kum-çakıl yatağı vardır. Dinar Dombaydere'de 9 bin metreküp muhtemel rezerv bulunmaktadır. Dazkırı-Başmakçı yatağında ise 40 bin metreküp muhtemel rezerve sahip orta kaliteli kum-çakıl yatağı vardır. Dinar yataklarındaki rezerv sıva malzemesi olarak inşaat işlerinde, Dazkırı-Başmakçı'daki ise Karayollarında stabilize malzeme olarak kullanılmaktadır.

Ayrıca il merkezi civarında rezervi henüz bilinmeyen kalsit yatakları ve Pazarağaç köyü civarında muhtemel rezervi 22 milyon ton olan kireçtaşı yatağı vardır (Bkz.II.2.1.5. Maden Kaynakları).

Bu tür yöresel kaynaklardan özellikle mermer Afyon için lokomotif sektör konumundadır. Sektörel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Bölümünde (IV:2) belirtilen mermercilik sektörüne ilişkin sorunların giderilmesi ve özellikle İscehisar Mermer İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin faaliyete geçirilmesi, sektörün gelişiminde önemli adımlar olacaktır. Bu gelişmelere paralel olarak teknolojik ve AR-GE faaliyetlerinin desteklenmesi ve gelişmesi yanında sektöre bağlı makina imalat sanayininin gelişmesiyle de sektör daha dinamik bir yapıya kavuşacak ve ihracat potansiyeli artacaktır (Bkz. Mermercilik Sektörünün Gelişimi Şeması).

Şema 2 : Mermercilik Sektörünün Gelişimi Şeması

5.4.2.3.El Sanatları/Uzmanlaşmış İşçilik Gerektiren Malların Üretimi

Ölçek ekonomisinin önemini yitirdiği bu faaliyetler kapsamında nitelikli sanatkar veya el işçiliği gerektiren malların üretimi yapılmaktadır. Sınırlı pazarı olan bu tür malların üretimi genelde KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda yeralan faaliyetlerden Afyon'da geliştirilmeye elverişli olanlar, "mermer işlemeciliği" ile "kilim ve halıcılık"tır.

Mermer rezervleri ve üretim potansiyeli yüksek olan Afyon'da üretim; plaka mermer, mozaik ve mıcır gibi ürünlerde yoğunlaşmıştır. Ne var ki bu alanlarda yapılan üretim, hem çok miktarda katı atığın ortaya çıkmasına, hem de bu atıkların çevreye aşırı derecede zarar vermesine neden olmaktadır. Her bakımdan mevcut zaiyatın maliyeti yüksektir. Nitekim, mermer üretim sürecinde ortaya çıkan katı atıkların da değerlendirilmesine yönelik olarak mermercilikte el sanatlarının teşvik edilmesi ve geliştirilmesi, ekonomik ve çevresel maliyetleri azaltacağı gibi, aynı zamanda gelir getirici bir faaliyet olacaktır.

Tüm dünyada son yıllarda el işçiliği gerektiren (artizanal), nostaljik, hoş, sıcak süs eşyalarına talep artmıştır. Yoğun talebe bağlı olarak, bu ürünlerde katma değer de yüksektir. Bu tür faaliyet dallarının Kocatepe Üniversitesi'nde ve bağlı yüksekokullarda, AR-GE ve teknolojik araştırmalar kapsamında araştırılması ve geliştirilmesi Afyon'un mermercilik sektörüne zenginlik ve çeşitlilik kazandıracaktır.

Kilim ve halıcılıkta ise Afyon, geleneksel olarak zengin bir birime sahiptir. İl, kök boya ile üretilen kilim ve halılarda oldukça gelişmiş ve uzmanlaşmıştır. Nitekim, Afyon'da üretilen bu tür el sanatları ürünlerine yerli ve yabancı turistlerin yoğun ilgisi vardır. Mevcut durumda yöre ekonomisine döviz getirerek canlılık katan bu sektör, alternatif pazar araştırmaları ile beraber, ürün tasarımı ve deseninde oluşturulacak çeşitlilikler ve yeniliklerle daha da gelişebilecektir.

5.4.2.4. Termal Turizm

Termal ve sağlık turizmi Afyon'da gelişme gösterecek sektörlerden biridir. Termal turizm potansiyeli itibariyle son derece zengin olan Afyon'da bu alanda faaliyet gösteren toplam 810 yatak kapasiteli 10 otel ve 1 adet de 500 yatak kapasiteli 5 yıldızlı termal otel bulunmaktadır. Termal turizmin mevsime bağlı olmaksızın yılın 12 ayında canlı olması yanında, Afyon'un mevcut tesis kapasitesi taleplere karşılık verememektedir.

Afyon'un lokomotif sektörlerinden biri olan termal turizmi, Turizm Bakanlığı'nın "Turizmin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması kapsamındaki planlama ve altyapı uygulamaları" toplu projesi içinde yer almaktadır. Ancak, termal potansiyel açısından en önemli illerimizden biri olmasına rağmen Afyon'daki bu potansiyel, hakettiği ölçüde değerlendirilememektedir. Bu

konudaki en büyük engel termal merkezlerin (Gazlıgöl, Bolvadin-Heybeli, Sandıklı-Hüdai, Ömer-Gecek) imar planlarının olmayışdır (Bkz. IV: 4. Bölüm).

Sektörel sorunlar ve çözüm önerileri bölümünde belirtilen mevcut sorunların ve eksikliklerin giderilmesiyle, ilde termal turizm yatırımlarının önü açılacaktır. Afyon Uluslararası Havaalanının da faaliyete geçmesiyle il zengin termal potansiyeli ile dünya çapında termal merkezi olmaya aday olacaktır. Özellikle pansiyon, motel gibi küçük çaplı aile işletmeleri ve küçük-orta ölçekli işletmelerin bu sektöre girmesi ile Afyon'un turizm altyapısı daha da gelişecektir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Afyon'un önemli ulaşım aksları üzerinde yer alması ve bölgesel gelişme dinamiklerinin çevre illerden Afyon doğrultusunda yayılma etkisi, bu ilimizde son dönemlerde gerçekleşen iktisadi canlılığın başlıca nedenlerindedir. Bunların yanında; çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan sosyal ve fiziki altyapı yatırımlarının yıllar itibarıyla artan oranlarda hizmete girmesi, tarımda mekanizasyona gidilmesi, kredi kooperatifleri ve bankaların açılması, üniversite yatırımları ve benzer alanlarda yaşanan gelişmeler ekonomik ve sosyal gelişmeye hız katmıştır.

Afyon'da 1970'lerin ikinci yarısında KOBİ'ler temelinde gelişmeye başlayan imalat sanayii yatırımları, başlangıçta tarıma dayalı bir gelişim sürecine girmiş, zamanla çeşitlilik göstermiştir. Bu çalışma, küçük ve orta boy işletmelerin öncülük ettiği bu gelişme sürecinin, gelecekte daha da hızlanacağını öngörmektedir. Afyon ekonomisinin dinamik bir gelişme sürecine girmesinde belirleyici olan KOBİ'ler, özellikle yöresel kaynaklara dayalı faaliyetlerde çeşitlenecek ve uzmanlaşacaktır.

Öngörülen gelişmenin hızı, yönü ve sürekliliğinin tayininde, kamu (merkezi-yerel) ve özel sektörün; ayrı ayrı, ya da, birlikte gerçekleştirecekleri çalışmaların önemi büyüktür. Gelişme sürecinde kamu sektörü; eğitim, sağlık, ulaşım, tarımsal sulama, Organize Sanayi Bölgeleri ve siteleri gibi sosyal ve fiziki altyapı projelerinin gerçekleştirilmesinde önemli işlevler üstlenecektir. Özel sektörün ise; kamu sektöründe gerçekleştirilecek yatırımlara, uyumlu bir işbirliği çerçevesinde azami düzeyde ekonomik ve sosyal katılımı sağlaması bu kapsamda önem arz etmektedir. Ayrıca, yerel ekonomik ve sosyal faaliyetleri geliştirme doğrultusunda; özel sektörde yapılacak ortaklaşa girişimler, dayanışma tarzları ve üniversite-sanayi işbirliği gibi faaliyetler Afyon'un ekonomik ve sosyal gelişmesinde önemli adımlar olacaktır.

Her iki sektörde, Afyon'un ekonomik ve sosyal yapısının geliştirilmesi konusunda yapılacak projeksiyonlarda, dikkate alınması gereken temel kabuller olarak bu çalışmada şu unsurlar tesbit edilmiştir.

(1) Çevre illerden sanayinin Afyon doğrultusunda yayılma dinamiği hızlanacaktır. Bunda belirleyici etmenler; sanayinin gelişmesinde maliyetleri azaltan üstünlüklerin marjinal sınırlara dayanması (kalifiye işgücü ve sanayi arsası bulma güçlüğü, çevresel maliyetler) gibi negatif dışsallıklardır.

(2) Afyon'un elverişli ulaşım altyapısı, sanayi işletmeleri için uygun kuruluş yeri olma özelliğini sürdürecektir.

(3) Afyon'un nüfustan (talep ve işgücü faktörü), tarıma ve maden rezervlerine değin, toplam büyüklükler olarak her sektörde büyük bir potansiyele sahip olması ve yerel kaynakların daha etkin bir şekilde ekonomiye kazandırılması ile gelişme süreci hızlanacaktır.

(4) Afyon'da 1970'lerin ikinci yarısından sonra büyük bir dinamizm kazanan KOBİ'lerin gelişimi hızla devam edecektir.

Afyon'un gelişmesini hızlandıracak bu özellikler aşağıda belirlenen kısa ve orta-uzun vadede yapılacak işlerin yapılması ve sektörel sorunların çözümlenmesiyle, gelişme sürecine süreklilik kazandıracaktır.

Afyon'da yapılan çeşitli toplantı ve görüşmeler değerlendirildiğinde, yapılacak işlerle ilgili olarak dile getirilen hususlar şöyle özetlenebilir.

6.1. Kısa Vadede Yapılacak İşler

1. 1996 yılı Yatırım Programında etüd-proje olarak yeralan İsehisar Mermer Organize Sanayi Bölgesi Projesi çalışmaları hızlandırılmalı ve biran önce faaliyete geçirilmelidir.
2. Dinar ve Sandıklı Organize Sanayi Bölgeleri Projeleri talepleri değerlendirilerek, uygulamaya geçirilmelidir.
3. Boş sanayi parseli kalmayan Afyon Organize Sanayi Bölgesi genişletilmeli veya Merkez İlçede yeni bir Organize Sanayi Bölgesi Projesi etüd edilmelidir.
 - 3.1. Afyon Organize Sanayi Bölgesinde, özellikle mermer işleme tesislerinden kaynaklanan kirlilik dikkate alınarak, bölgede genel arıtma işlerine başlanmalıdır.
4. Kamulaştırma işlemleri tamamlanan Askeri Havaalanının giriş-çıkışlara açık uluslararası hava hudut kapısı haline getirilebilmesi bakımından zorunlu ve gerekli olan alt ve üstyapı tesislerinin yapım işi 1997 yılı Yatırım Programına alınmalıdır.
5. Karayolları hizmetlerinin daha etkin yürütülebilmesi için Afyon'da Karayolları Bölge Müdürlüğü kurulmalıdır.
6. Afyon ve çevre illerde ortaya çıkan önemli miktardaki taşıma potansiyelinden, demiryollarının daha etkin bir şekilde yararlanabilmesi ve ulaşımda kara ve demiryolları arasında dengenin sağlanabilmesi için Afyon-Aydın veya Afyon-Uşak hattından bir güzergahın dingil basıncı 20 ton/dingile çıkarılmalıdır.
7. Mevcut termal turizm potansiyelinden yararlanabilmek için, Afyon'da yeralan termal bölgelerin imar planları ivedilikle sonuçlandırılmalıdır.
 - 7.1. Termal turizmne yönelik planlamalarda, aile işletmelerinin ve küçük çaplı işletmelerin sektöre girebilmesini kolaylaştıracak tedbirler geliştirilmelidir.
8. Afyon Kocatepe Üniversitesi kampüs alanında yeralan 1.800 öğrenci kapasiteli yurt kompleksinin kurulması çalışmalarına hız verilmelidir.
9. Yoğun trafik akışından kaynaklanan trafik kazaları nedeniyle, çok yoğun hasta talebine yeterli hizmet veremeyen Afyon Devlet Hastanesi'nin "Yoğun Bakım" ve "Acil Servis Üniteleri" yapılmalı ve hastanenin hizmet altyapısı güçlendirilmelidir.
10. Afyon Merkez ve Sandıklı ilçelerinin Jeotermal Enerji ile Isıtılması Projelerinin biran önce bitirilebilmesi için, bu projelere çeşitli fon ve kaynaklardan mali destek sağlanmalıdır.
11. Afyon'da hem kent merkezinin su ihtiyacını karşılayacak, hem de kenti muhtemel bir afetten koruyacak Akdeğirmen Barajı'nın DSİ Genel Müdürlüğü'nce yürütülen çalışmalarına hız verilmelidir.

12. Afyon il merkezinde, esnaf ve sanatkarların yaşadığı yoğun işyeri sıkıntısının giderilmesine önemli bir katkı olacak İkinci Küçük Sanayi Sitesi inşaatı, ivedilikle bitirilmelidir.

12.1. İkinci Sanayi Sitesi içerisinde inşaatına başlanılan Mesleklerüstü Eğitim ve Çok Amaçlı Merkez binası inşaatı hızla tamamlanarak, hizmete açılmalıdır.

6.2. Orta ve Uzun Vadede Yapılacak İşler

1. Mermercilik sektörü her aşamada desteklenmelidir.
 - 1.1. Sektördeki kalifiye eleman eksikliği giderilmelidir.
 - 1.2. Ocaklardaki ekipmanın gelişmesini ve makina parkının modernleşmesini sağlayacak tedbirler geliştirilmelidir.
 - 1.3. Sektördeki yerli makina üreten KOBİ'ler desteklenmelidir.
 - 1.4. İhtisas fuarları gibi tanıtım konularına ağırlık verilmelidir.
 - 1.5. Kocatepe Üniversitesi'nin mermercilik sektörü kapsamında yaptığı mevcut ve gelecekteki araştırmalar desteklenmelidir.
2. Afyon'da ihracat işlemlerinin kolaylaştırılması için "İhracat Müdürlüğü" ve yapılacak ihracatlarda serbest ihracat beyannamelerinin tasdiki ve ihracatın tescili için "İhracatçılar Birliği Şubesi" veya "İrtibat Bürosu" kurulmalıdır.
3. Afyon'da yaklaşık 46 bin hektarlık bir büyüklüğe sahip "Ekonomik Sulanabilir Arazi", sulama olanaklarına kavuşturulmalıdır.
 - 3.1. Çiftçilerce yapılacak özel sulama projeleri çeşitli özendirme araçlarıyla desteklenmelidir.
4. Hayvancılık sektörü için önemli bir girdi olan "yem" in sorun olmaktan çıkarılması için, yem bitkileri ekiliş ve üretiminin artırılması doğrultusunda gerekli tedbirler alınmalıdır.
 - 4.1. Yem bitkileri ekilişi teşvik edilmeli ve yayım çalışmaları etkili hale getirilmelidir.
 - 4.2. Yem bitkileri üretiminde gerekli olan alet-ekipman eksikliği giderilmelidir.
5. Özellikle yumurta ve et tavukçuluğunda yaşanan ve üretimi olumsuz yönde etkileyen fiyat istikrarsızlığını giderici tedbirler geliştirilmelidir.
6. Besicilik sektöründe açık veya yarı açık ahır sistemlerine geçişi sağlayıcı tedbirler alınmalıdır.
7. Afyon'da gelişmeye elverişli el sanatları faaliyetlerinden "kilim ve halıcılık" ile "mermer işlemeciliği"ni geliştirmeye yönelik tedbirler geliştirilmelidir. Bu amaçla;
 - 7.1. Ürün tasarımı ve deseni gibi konularda yenilikler ve çeşitlilikler yaratacak araştırma-geliştirme çalışmalarına hız verilmelidir.
 - 7.2. Alternatif pazar araştırmaları yapılmalıdır.
8. Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrol Genel Müdürlüğünce, orman varlığı az olan ilde, erozyon tehlikesine maruz binlerce hektarlık alanın ağaçlandırma çalışmalarına hız verilmelidir.

KAYNAKÇA

- 1) Bulutay T. ve Ersel H. (1969), "Türkiye Milli Gelirinin İller, İmalat Sanayii Gelirinin Ücretler ve Kar arasında Bölünüşü Üzerine Bir Deneme", SBF Dergisi, Cilt XXIV, No 4.
- 2) Özötün E.(1980), "Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (İller İtibariyle)", DİE Yayın No.907, Ank.
- 3) Özmucur S.(1989), "Bölgelerarası Gelir Dağılımı", Türkiye'de Bölgesel Politika (içinde), Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti, s.9-69, İst.
- 4) DİE (1996), "İller İtibariyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Sonuçları (1987-1994)", DİE Haber Bülteni (8.4.1996).
- 5) Sanalan T. ve diğ. (1973), "Kalkınmada Öncelikli Yörelere Tesbiti ve Bu Yörelere Teşvik Tedbirleri", DPT:13044, KÖYD :4
- 6) DPT (1966), "İlçelere Göre Sosyo-Ekonomik Yönden Gelişmişlik Endeksi Çalışması", SPD Araştırma Dairesi.
- 7) Tolan B. ve diğ. (1969), "Türkiye'de İller İtibariyle Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (1963-1967)", DPT-SPD Araştırma Şubesi, DPT:900-SPD:207
- 8) Tolan B. (1972), "Türkiye'de İller İtibariyle Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (1963-1970)", DPT:1282, SPD:52.
- 9) Törüner M.(1972), "İllerin Gelişmişlik Düzeylerinin Saptanmasında Bir Yöntem Denemesi (Taksonomi)", DPT:1252, SPD:250.
- 10) DPT (1980), "İller İçin Bir Gelişmişlik Göstergesi ve Sıralama", DPT:1695, KÖYD:19.
- 11) DPT (1981), "İlçeler İtibariyle İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması", KÖYD Araştırma Şubesi, DPT:1761, KÖYD:22.
- 12) DPT (1985), "İl ve İlçelerin Ekonomik ve Sosyal Gelişmişlik Seviyelerinin Tesbiti Araştırması", DPT:2015, KÖYB:30.
- 13) DPT (1991), "İllerin Ekonomik ve Sosyal Gelişmişlik Seviyelerinin Tesbiti Araştırması", DPT:2265, KÖYBKGM:35.
- 14) Tatlıdil H. (1992), "Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz", Ankara
- 15) BİAR (1989), "Kalkınmada Öncelikli Yörelere Teşvik Sistemi Araştırması", Ankara.

- 16) Kılıçkaplan S.& Köse N. (1995), "Temel Bileşenler Analizi ile İl Olabilecek İlçelerin Belirlenmesi", Ekonometri Bölümü Tartışma Bülteni, ETB-19.
- 17) Çezik A. (1982), "Kent Eşiği Araştırması (Türkiye için Kent Tanımı)", DPT:1838, SPB:350.
- 18) Dincer B.(1996), "İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması", Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- 19) DPT (1995), "Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)", Ankara.
- 20) DPT (1996), "1996 Yılı Programı", Ankara.
- 21) DPT (1996), "1996 Yılı Yatırım Programı, Yatırımların İllere Göre Dağılımı", İSKGM, Ankara.
- 22) Önder M. (1995), "Şehirden Şehire Anadolu", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:344.
- 23) DPT (1995), "İller İtibariyle Çeşitli Göstergeler", BGYUGM, Ankara.
- 24) DİE (1990), "Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Afyon".
- 25) Afyon Valiliği (1996), "Afyon İli Valilik Brifing Dosyası". Afyon, (Çoğaltılmamış)
- 26) Dünya Gazetesi (1994), "Afyon İli Özel Eki, Bölge Raporu:44", 30.11.1994
- 27) Hazine Müsteşarlığı (1996), "Afyon İline Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı", Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü, (Çoğaltılmamış)
- 28) STB (1995), "Afyon İlindeki Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgelerine Ait Özet Bilgiler", Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü, (Çoğaltılmamış)
- 29) DSİ (1996), "Afyon İli Brifing Dosyası", DSİ 18.Bölge Müdürlüğü, Afyon, (Çoğaltılmamış)
- 30) MTA (1996), "Afyon İli Maden ve Enerji Kaynakları", Maden Etüt ve Arama Dairesi, (Çoğaltılmamış).
- 31) Afyon OSB:MTB (1996), "Afyon Organize Sanayi Bölgesi", Afyon OSB Müteşebbis Teşekkül Başkanlığı, Öztaşlar Ofset, Afyon
- 32) Akar E. (1996), "Afyon Belediyesi Brifing Dosyası", Afyon, (Çoğaltılmamış)

33) SB (1993), “Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı”, Sağlık Bakanlığı, Ankara.

34) DİE'nin çeşitli süreli yayınları

35) Bankalar Birliğinin çeşitli süreli yayınları

36) Aşağıdaki Kurum ve Kuruluş temsilcilerinin sözlü bilgilerinden ve/veya yazılı dökümanlarından yararlanılmıştır.

- Afyon Valiliği
- Afyon Tarım İl Müdürlüğü
- Afyon Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü
- Afyon İli TCK 31. Şube Şefliği
- TCDD 7. Bölge Başmüdürlüğü
- Afyon Valiliği Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü
- Afyon Milli Eğitim Müdürlüğü
- Afyon Sağlık İl Müdürlüğü
- Afyon Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrol Başmühendisliği
- Afyon Orman İl Müdürlüğü
- Afyon Kocatepe Üniversitesi Rektörlüğü
- Afyon İli İlçe Kaymakamlıkları
- Afyon Ticaret ve Sanayi Odası
- Dinar Ticaret ve Sanayi Odası

EK TABLOLAR

- Ek Tablo 1** : Afyon İli Nüfus Göstergeleri
- Ek Tablo 2** : Afyon İli ve Ülke Nüfusunun Gelişimi (1927-1990)
- Ek Tablo 3** : Çalışan Nüfusun İş Kollarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı
- Ek Tablo 4** : Afyon İlinde Okur-Yazarlığın Cinsiyete Göre Dağılımı
- Ek Tablo 5** : Afyon İlinde Okur-Yazarlık, Bitirilen Son Öğrenim Kurumu
Ve Cinsiyete Göre Nüfus.
- Ek Tablo 6** : Afyon İli Genel Kültür Arazisinin İlçeler İtibariyle Dağılımı
- Ek Tablo 7** : Afyon İli Tarla Ürünleri Ekiliş ve Üretim Durumu (1995)
- Ek Tablo 8** : Afyon İli Sebze Ekiliş ve Üretim Durumu (1995)
- Ek Tablo 9** : Afyon İli Meyvecilik ve Üretim Durumu (1995)
- Ek Tablo 10** : Afyon İli 1996 Yılı Kamu Yatırımları
- Ek Tablo 11** : Afyon İline 1990-1995 Döneminde Verilen teşvik Belgeleri

EK TABLO: 1 AFYON İLİ NÜFUS GÖSTERGELERİ (1990)

İLÇELER	TOPLAM NÜFUS	ŞEHİRLEŞME ORANI (%)	NÜFUS ARTIŞ HIZI(Binde)	NÜFUS YOĞUNLUĞU
AFYON	739.223	41,42	20,57	52
Merkez	144.276	66,29	21,28	147
Başmakçı	13.021	50,49	-43,96	44
Bayat	9.080	49,01	-12,26	17
Bolvadin	66.438	67,69	36,24	60
Çay	43.582	32,46	26,99	55
Çobanlar	24.972	26,73	20,73	62
Dazkırı	16.258	41,07	17,82	48
Dinar	90.952	38,47	39,62	71
Emirdağ	55.543	38,07	3,89	26
Evciler	10.375	53,74	7,40	52
Hocalar	17.216	15,86	4,78	30
İhsaniye	30.034	7,50	11,57	33
İscehisar	22.143	45,48	50,35	46
Kızılören	14.696	26,37	42,27	40
Sandıklı	57.250	39,06	24,81	55
Sincanlı	52.206	10,54	11,30	61
Sultandağı	22.921	24,39	-3,31	32
Şuhut	48.260	26,90	18,77	41
TÜRKİYE	56.	59,01	21,71	73

Not : Afyon ilinde 1985-1990 net göç oranı binde -36.66'dır.

EK TABLO 2: Afyon İli ve Ülke Nüfusunun Gelişimi

YILLAR	TÜRKİYE	YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZI (BİNDE)	AFYON	YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZI (BİNDE)
1927	13.648.270	-	258.743	-
1935	16.158.016	21,10	299.248	18,18
1940	17.820.950	19,59	316.034	10,92
1945	18.790.174	10,59	335.609	12,02
1950	20.947.188	21,73	372.273	20,74
1955	24.064.763	27,75	406.166	17,43
1960	27.754.820	28,53	459.115	24,51
1965	31.391.421	24,62	502.248	17,96
1970	35.605.176	25,19	542.111	15,28
1975	40.347.719	25,00	579.171	13,23
1980	44.736.957	20,65	597.516	6,24
1985	50.664.458	24,88	666.978	22,00
1990	56.473.035	21,71	739.223	20,57

KAYNAK: DİE Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 1990

EK TABLO 3: Çalışan Nüfusun İş Kollarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı (12 ve daha yukarı yaştaki çalışan nüfus)

İŞ KOLLARI	ÇALIŞAN SAYISI		
	TOPLAM	ERKEK	KADIN
Ziraat, Arıcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	240.778	109.307	131.471
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	812	811	1
İmalat Sanayii	27.071	20.306	6.765
Elektrik, Gaz ve Su	677	643	34
İnşaat	13.386	13.272	114
Toptan ve Perakende Ticaret, Lokanta ve Oteller	14.921	14.355	566
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	8.692	8.354	338
Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mallara Ait İşler ve Kurumları, Yardımcı İş Hizmetleri	3.398	2.858	540
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	31.383	26.473	4.910
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	1.715	1.522	193
TOPLAM	342.833	197.901	144.932

KAYNAK: DİE Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Afyon, 1990

EK TABLO 4: Afyon İlinde Okur-Yazarlığın Cinsiyete Göre Dağılımı

CİNSİYET	OKUMA-YAZMA BİLMEYEN	YÜZDE	OKUMA-YAZMA BİLEN	YÜZDE	TOPLAM	YÜZDE
ERKEK	30.265	4,7	288.858	45,0	319.173	49,7
KADIN	82.104	12,8	240.281	37,5	322.435	50,3
TOPLAM	112.369	17,5	529.139	82,5	641.608	100,0

KAYNAK: DİE Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Afyon, 1990

EK TABLO 5: Afyon İlinde Okur-Yazarlık, Bitirilen Son Öğrenim Kurumu ve Cinsiyete Göre Nüfus (6 ve daha yukarı yaş)

CİNSİYET	OKUMA-YAZMA BİLEN				
	BİR ÖĞRENİM KURUMUNDAN MEZUN OLMAYAN	OKUL BİTİREN			
		İLKOKUL	ORTAOKUL VE DENGİ MESLEK OKULU	LİSE VE DENGİ MESLEK OKULU	YÜKSEKKUL
ERKEK	54.246	168.420	30.307	26.599	9.286
KADIN	52.764	159.132	13.191	12.235	2.959
TOPLAM	107.010	327.552	43.498	38.834	12.245

KAYNAK: DİE Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Afyon, 1990

EK TABLO 6: Afyon İli Genel Kültür Arazisinin İlçeler İtibarıyla Dağılımı

Birim: Hektar

İLÇELER	GENEL KÜLTÜR ARAZİSİ	ÇAYIR MER'A	HUBUBAT	YEM BİT.	BAKLAGİLLER	YUMRULU BİTKİLER	ENDÜSTRİ BİTKİLERİ	YAĞLI TOHUMLAR	SEBZE	TOP.MEYV. (Mey.Ver.)	BAĞ (Mey.Ver.)	DiĞER
MERKEZ	80.000	3.900	45.206	762	1.795	1.808	2.215	3.299	2.871	629	48	-
BAŞMAKÇI	9.620	1.680	4.500	190	-	7	120	160	135	462	250	1.600
BAYAT	10.830	476	5.674	15	468	76	-	82	202	12	-	-
BOLVADIN	36.000	25.000	19.005	155	645	160	228	1.211	87	203	2	-
ÇAY	42.500	13.969	21.990	745	2.690	560	1.200	1.994	655	1.491	28	-
ÇOBANLAR	12.000	26.000	3.000	500	160	75	600	1.000	183	90	5	-
DAZKIRI	13.914	1 000	6.770	608	410	42	185	1.480	494	352	170	300
DINAR	63.700	13.500	44.610	855	1.280	1.380	8.700	1.700	522	770	315	600
EMİRDAĞ	130.500	31.120	70.000	270	900	76	500	350	497	281	30	-
EVCİLER	15.084	2.500	9.600	200	205	6	-	280	8	-	-	-
HOCALAR	12.090	17.790	5.800	710	550	-	20	425	37	14	4	-
İNSANİYE	36.500	9.493	23.145	82	2.425	325	325	925	134	258	15	-
İSCEHİSAR	15.000	5.600	12.700	20	120	25	-	100	82	20	-	-
KIZILÖREN	12.132	6.740	8.600	470	433	41	250	523	18	135	30	-
SANDIKLI	58.227	15.045	44.730	2.120	2.310	420	3.250	1.200	423	457	130	-
SINCANLI	36.000	19.000	16.600	1.250	1 750	960	1.350	1.905	822	850	20	-
SULTANDAĞ	35.000	14,967	14.700	100	1.840	24	110	280	6	3.249	5	-
ŞUHUT	34.000	25.424	15.005	300	2.680	3.317	1.360	3.260	324	655	100	-
TOPLAM	653.097	233.204	376.635	9.352	20.661	9.296	24.913	20.174	7.500	9.927	1.152	2.500

EK TABLO 7: Afyon İli Tarla Ürünleri Ekiliş ve Üretim Durumu (1995)

ÜRÜN ADI	EKİLİŞ ALANI (Ha.)	ÜRETİM (Ton)
TAHILLAR	376.610	843.719
Buğday	209.860	454.787
Arpa	166.401	387.964
Mısır	349	968
BAKLAGİLLER	5.633	5.788
Fasulye (Kuru)	5.633	5.788
YUMRU BİTKİLER	9.241	231.175
Soğan	1.667	38.678
Patates	7.517	191.662
Sarımsak (Kuru)	57	535
YEM BİTKİLERİ	9.164	16.144
Yonce Kuru Ot	4.426	10.359
Korunga Kuru Ot	908	4.841
Fiğ	3.830	944

Kaynak: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Afyon Tarım İl Müdürlüğü.

EK TABLO 8: Afyon İli Sebze Ekiliş ve Üretim Durum (1995)

ÜRÜN ADI	EKİLİŞ ALANI (Ha.)	ÜRETİM (Ton)
YAPRAĞI YENEN SEBZELER	947,5	19.253,8
Lahana	312,7	8.170
Marul	81,3	1.221
Pırasa	407,0	8.476
İspanak	134,5	1.371,5
Maydanoz	12,0	15,3
BAKLAGİL SEBZELER	824,8	7.128
Fasulye	774,8	6.782
Barbunya	46,0	334
Bakla	3,0	12,0
MEYVESİ YENEN SEBZELER	5.368,7	98.752
Domates	764,0	19.809
Biber	409,5	3.300
Patlıcan	220,8	3.867
Hıyar	2.701,0	50.825
Kabak (bal)	57,3	971
Kabak (sakız)	30,5	637
Kavun	810,1	11.665
Karpuz	375,5	7.078
SOĞANSI, YUMRU VE KÖK SEBZELER	332,7	4.825,5
Sarımsak (taze)	13,0	114,5
Turp	45,5	575,0
Havuç	106,5	1.310,0
Soğan	167,7	2.826,0

Kaynak: Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Afyon Tarım İl Müdürlüğü.

EK TABLO 9: Afyon İli Meyvecilik ve Üretim Durumu (1995)

MEYVE ADI	AĞAÇ SAYISI (ad.)	ÜRTEİM (Tton)
YUMUŞAK ÇEKİRDEKLİLER	716.550	52.646
Armut	124.690	7.675
Ayva	29.900	1.349
Elma	548.250	43.222
Muşmula	13.620	400
TAŞ ÇEKİRDEKLİLER	1.012.595	32.618
Erik	166.450	5.991
Kiraz	179.730	8.557
Kızılcık	6.890	109
Kayısı	68.855	176 (Yaş)
Vişne	537.630	17.604
Şeftali	12.520	84
Zerdali	40.520	97
SERT KABUKLULAR	19.015	675
Antep Fıstığı	3.000	6
Ceviz	15.715	661
Kestane	300	8
ÜZÜMLÜ MEYVELER	19.147,5	6.219
Nar	5.570	129
Dut	12.425	256
Üzüm (Ha.)	1.152,5	5.834

Kaynak: Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Afyon Tarım İl Müdürlüğü.

EK TABLO 10 :AFYON İLİ 1996 YILI KAMU YATIRIMLARI

PROJE ADI	YERİ	KARAKTERİSTİK	BAŞLAMA / BİTİŞ	PROJE TUTARI	(Milyon TL.)	
					1995 SONU KÜM.HARC.	1996 PRG. ÖDENEĞİ
AFYON İLİ TOPLAMI				37717345	3417567	15811855
DEVLET SU İŞLERİ GN.MD. Sandıklı-Örenler	Afyon	Depolama: 25,1 hm3 Sulama : 3874 ha	1986-97	9347250	673545	111000
Afyon-Gecek	Afyon	Depolama: 50 hm3 Sulama : 8552 ha	1991-2000	9347250	673545	111000
Sandıklı-Yavaşlar	Afyon	Depolama: 27,22 hm3 Sulama : 1263 ha	1994-2000	1790250	672822	100000
SEKA GN.MD. Afyon Fab. İyil. Etüdü	Afyon-Çay	Etüd-Proje	1996-96	254209	37659	77425
TOPRAK MAHSULLERİ Su Arıtma Tesisi Modernizasyonu	Afyon-Bolvadin Afyon-Bolvadin	İnşaat-Teçhizat Makina- Teçhizat	1991-96 1996-96	15000 47783	- 19783	15000 28000
İLLEER BANKASI - Derecine Soğuk Hava Deposu (%25) - Yakasenek Soğuk Hava Deposu (%25) -Tinaztepe Şişeleme Tesisi (%20)	Afyon-Derecine Afyon-Yakasenek Afyon	1500 m2 1500 m2	1993-96 1993-96	18000 25252 23924	- 17876 8124	18000 34425 11625 11850
DEVLET METEOROLOJİ İŞL.GN.MD. Afyon				142250	-	2500
EMNİYET GN.MD. Sandıklı Trafik Kontrol istasyonu	Afyon	İnşaat	1991 97	6338100	491933	254000
TCK GN.MD. Afyon Geçişi	Afyon	BY Top.19 Km İh.Yap.	1993 98	12100	4025	4000
Emirdağ Ayr.Afyon	Afyon	71 Km.	1993 98	12100	4025	4000
Sandıklı Keçiborlu	Afyon	58 Km.	1994 99	6600	908	3000
Afyon Sandıklı	Afyon	45 Km.	1995 99	6600	908	3000
KONUT SEKTÖRÜ TOPLAMI				6319400	487000	247000
ADALET BAKANLIĞI Hakim ve Savcı Lojmanı (1)	Afyon-Dinar	16 Daire	1996-96	1223000	175000	62000
EMNİYET GN.MD. Polis Lojmanı (AP)	Afyon-Dinar Afyon-Dinar	20 Daire 22 Daire	1995-96 1995-96	1496400	240000	165000
Lojman Onarımı	Afyon-Dinar	24 Daire	1996-96	2000000	57000	5000
Polis Lojmanı (1)	Afyon-Dinar			1600000	15000	5000
MALİYE BAKANLIĞI				14453600	-	14267600
				32000	-	32000
				32000	-	32000
				87000	-	55000
				24000	-	4000
				15000	-	3000
				48000	-	48000
				16000	-	16000

EK TABLO 10 :AFYON İLİ 1996 YILI KAMU YATIRIMLARI

(Milyon TL.)

PROJE ADI	YERİ	KARAKTERİSTİK	BAŞLAMA / BİTİŞ	PROJE TUTARI	1995 SONU KÜM.HARC.	1996 PRG. ÖDENEĞİ
Maliye Memur Lojmanı (1)	Afyon-Dinar	8 Daire	1996-96	16000	-	16000
BİB YAPI İŞLERİ GN.İMD.				384000	-	230000
Dinar Devlet Lojmanı (2)	Afyon-Dinar	250 Daire	1996-97	384000	-	230000
BİB AFET İŞLERİ GN.İMD.				13925000	-	13925000
Dinar İlçesi ve Çevresinde Depremden Zarar Gören Konut, İşyeri ve Altyapıların Yapım ve Onarımı (2)	Afyon	Konut Yıkık-Ağır 5000 Orta(ona.) 4000 Az(ona.) 6000 İşyeri Yıkık-Ağır 300 Orta(ona.) 300	1996-96	13925000	-	13925000
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI						
İmam Hatip Lisesi Öğretmen Lojmanı (1)	Afyon-Dinar	4 Daire	1996-96	9600	-	9600
				9600	-	9600
				2055170	-	482174
BİB AFET İŞLERİ GN.İMD.				143320	-	100000
S. Demirel Fen Lisesi	Afyon	Özel Proje	1992-96	142000	-	42000
Dinar Lisesi (3)	Afyon-Dinar	16 Derslik	1996-96	540	-	54000
Evciler H.Çınar İlköğretim Okulu (3)	Afyon-Evciler	16 Derslik	1996-96	495	-	49500
Atatürk İlköğretim Okulu (3)	Afyon-Dinar	16 Derslik+Onarım	1996-96	285	-	28500
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI				756250	-	249000
-Anaokulu İnşaatı	Afyon-Merkez	200 Öğrencilik	1993-96	15000	-	5000
Anadolu Lisesi	Afyon-Sandıklı	16 Derslik	1995-97	41000	-	1000
-Genel Lise	Afyon-Başmakçı	12 Derslik	1993-96	29000	-	20000
-Merkez Lisesi (1)	Afyon-Merkez	Ek Derslik+Spot Sal.Res.	1993-96	180000	-	139000
-Bolvadin Lisesi (1)	Afyon-Bolvadin	21 Derslik	1991-96	12000	-	11000
-Sandıklı Lisesi (1)	Afyon-Sandıklı	16 Derslik	1992-96	34000	-	14000
-Emirdağ Lisesi Pansiyonu İnş.(1)	Afyon-Emirdağ	300 Öğrencilik Pansiyon	1991-96	41000	-	31000
-Şuhut Ortaöğretim Pansiyonu İnş.(1)	Afyon-Şuhut	200 Öğrencilik Pansiyon	1992-97	36000	-	10000
-İlköğretim Okulu+Ek Derslik	Afyon	İnşaat	1996-96	50000	-	50000
Anadolu Lisesi	Afyon-Dinar	16 Derslik	1996-98	36000	-	15000
-Kız Meslek Lisesi	Afyon-Dazkırı	300 Öğrencilik	1993-96	17250	-	7000
-Kız Meslek Lisesi+Pansiyon (1)	Afyon-Çay	250 Öğrencilik	1991-96	23000	-	8000
-Karaçobren Çok Programlı Lise+Atelye (1)	Afyon-Çay	500 Öğrencilik	1993-96	26600	-	14000
-Çıraklık Eğitim Merkezi (1)	Afyon-Sandıklı	8 Derslik	1991-97	35400	-	10000
-Öğretmenevi (1)	Afyon-Bolvadin	50 Yataklı	1993-97	34000	-	8000
-Öğretmenevi (1)	Afyon-Emirdağ	40 Yataklı	1993-97	29000	-	8000
-Öğretmenevi (1)	Afyon-Sandıklı	60 Yataklı	1991-97	80000	-	8000
Çok Programlı Lise	Afyon-Dinar	500 Öğrencilik	1996-98	37000	-	8000
KÜLTÜR BAKANLIĞI				146800		13000
						11424

EK TABLO 10 .AFYON İLİ 1996 YILI KAMU YATIRIMLARI

(Milyon TL.)

PROJE ADI	YERİ	KARAKTERİSTİK	BAŞLAMA / BİTİŞ	PROJE TUTARI	1995 SONU		1996 PRG. ÖDENEĞİ
					KÜM.HARC.	ÖDENEĞİ	
-Kültür Merkezi Yapımı	Afyon-Merkez	İnşaat	1993-98	86800	10660	12000	
İlçe Kültür Merkezi	Afyon-Sandıklı	İnşaat	1995-98	60000	764	1000	
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ				1008800	59900	160000	
Çeşitli Ünitelerin Etüd-Projesi	Afyon	Etüd-Proje	1994-98	20000	6600	5000	
Bolvadin MYO	Afyon-Bolvadin	İnşaat 7000 m2+Altyapı	1988-97	88200	9800	15000	
Rektörlük Binası	Afyon	İnşaat 13000 m2	1993-98	196000	32200	37000	
Kampüs Altyapısı	Afyon	Yol,Su,Eikt.Kanl.Çev.Trf.	1994-98	98000	2100	10000	
Teknik Eğitim Fakültesi (20000 m2)	Afyon	4 Blk.4 Kat.İnş.	1994-98	252000	2100	18000	
Fen-Edebiyat Fakültesi (20000 m2)	Afyon	4 Blk.4 Kat.İnş.	1994-98	252000	1500	18000	
Rek.,Enst.,Fak.ve Yük.Ok.B.Onarımı	Afyon	B.Onarım+Tadilat	1996-96	20000	-	20000	
Rek.,Enst.,Fak.ve Yük.Ok.Mak.ve Teç.Alımı	Afyon	Mak.-Teç.ve Donatım	1996-96	25000	-	25000	
Afyon MYO Kampüsü Altyapı ve Derslik İnş.	Afyon	İnşaat + Altyapı	1996-98	45000	-	5000	
Spor Salonu İkmali	Afyon	İkmal İnşaatı	1994-96	12600	5600	7000	
				528400	238400	92700	
SHÇEK GN.MD.				37700	500	1000	
Kız Yetiştirme Yurdu İnşaatı	Afyon-Merkez	75 Kişilik+10 D.Lojman	1994-97	37700	500	1000	
SAĞLIK BAKANLIĞI				340500	137700	41700	
Devlet Hastanesi	Afyon-Emirdağ	50 Yatak+10 D.Lojman	1992-97	81000	49000	15000	
-Devlet Hastanesi	Afyon-Başmakçı	50 Yatak+10 D.Lojman	1993-97	54600	5600	9000	
-Devlet Hastanesi	Afyon-Çay	Ek Bina İnşaatı	1993-96	6600	5600	1000	
-Devlet Hastanesi (2)	Afyon-Şuhut	Ek Bina İnşaatı	1990-96	16000	14000	2000	
-Sağlık Evi	Afyon	3-2=1 Adet	1991-96	5100	3500	1600	
-Sağlık Ocağı	Afyon	Köy Tipi (17-2=15 Adet)	1992-97	154000	60000	13000	
Çocuk Hastanesi (2)	Afyon	Tadilat+Onarım	1996-97	23200	-	100	
				150200	100200	50000	
-Hastane Tevsii+Ek Pol.İnş.	Afyon-Merkez	90 Yat.İlave+Ek Pol.İnş.	1991-96	150200	100200	50000	
				120000	-	80000	
ADALET BAKANLIĞI				30000	-	30000	
Dinar Adalet Binası(1)	Afyon	İnşaat	1996;96	30000	-	30000	
MALİYE BAKANLIĞI				90000	-	50000	
Dinar Hükümet Konağı(2)	Afyon	İnşaat	1996;97	90000	-	50000	
DKH-SOSYAL SEKTÖRÜ TOPLAMI				4620616	1493856	333130	
KÖY HİZMETLERİ GN.MD.				213000	81000	15000	
-Köy İçmesuyu Yapımı	Afyon	55 Ünite	1992-97	119000	56000	7000	
-Köy İçmesuyu Yapımı	Afyon	31 Ünite	1991-97	94000	25000	8000	
SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI				498156	357156	91001	
Küçük Sanayi Sitesi II.Bölüm	Afyon-Merkez	1000 İşy.S.T.Ç.Ok.	1988-96	445156	357156	88000	
Küçük Sanayi Sitesi	Afyon-Dinar	Onarım ve Tevsii	1996-97	50000	-	1	
Organize Sanayi Bölgesi	Afyon-İscehisar	Etüd (Mermer)	1996-96	3000	-	3000	

EK TABLO 10 :AFYON İLİ 1996 YILI KAMU YATIRIMLARI

(Milyon TL.)

PROJE ADI	YERİ	KARAKTERİSTİK	BAŞLAMA / BİTİŞ	PROJE TUTARI	1995 SONU KÜM.HARC.	1996 PRG. ÖDENEĞİ
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ						
Araştırma Projeleri	Afyon	Teknolojik Araştırma	1995-97	44000	800	19600
-Seydişehir Al Artıklarından Afyon Üretim Teknolojilerinin Geliş.	Afyon	Teknolojik Araştırma	1995-97	14000 (7000)	800 (400)	6000 (3000)
-Afyon ve Kütahya Mermerlerinin Teknolojilerinin Geliştirilmesi	Afyon	Teknolojik Araştırma	1995-97	(7000)	(400)	(3000)
Yüksek Teknoloji Seramikleri Araştırmaları	Afyon	Teknolojik Araştırma	1996-98	10000	-	6000
Afyon Yenilik Merkezi İnşaatı	Afyon	İnşaat ve Mak.-Teç.	1996-98	20000	-	7600
İLLER BANKASI GEN.MD.				3598000	1054900	153415
Dazkırı İçmesuyu Projesi	Afyon	Kap.İs.De.Şe.	1992-97	98000	5320	20000
Dinar İçmesuyu Projesi	Afyon	Kap.İs.De.Şe.	1995-97	42000	-	30000
-Çay İçmesuyu Projesi	Afyon	Kap.İs.De.Şe.	1993-97	140000	19180	20000
Afyon Kanalizasyon Projesi	Afyon	Şebeke	1976-98	1456000	838600	22000
Dinar Kanalizasyon Projesi	Afyon	Şebeke+Aritma	1986-98	539000	183400	3000
-Bolvadin Kanalizasyon Projesi	Afyon	Şebeke+Aritma	1993-2000	1078000	8400	100
Belediye Hizmet Binası	Afyon-Dinar	İnşaat	1995-97	75000	-	15000
İtfaiye ve İş Atölyesi	Afyon-Dinar	İnşaat	1995-97	40000	-	10000
Otogar	Afyon-Dinar	İnşaat	1995-97	80000	-	15000
İşhanı+Düğün Salonu	Afyon-Dinar	İnşaat	1995-97	50000	-	10000
DIĞER BELEDİYELER				267460	-	54114
Sandıklı Bel.Jeotermal Merkezi Isıtma	Afyon-Sandıklı	Etüd+Yapım	1995-97	267460	-	54114

EK TABLO 11: Afyon İline 1990-95 Döneminde Verilen Teşvik Belgeleri

YILLAR	BELGE SAYISI	TOPLAM YATIRIM (Milyon TL)	SABİT YATIRIM (Milyon TL)	İŞLETME SERMAYE Sİ (Milyon TL)	DÖVİZ KULLANIMI (1000 \$)	İSTİHDAM KİŞİ
1990	3	76.633	75.283	1.350	2.800	263
1991	11	174.730	162.752	1.378	14.644	711
1992	8	261.225	225.415	11.350	15.481	696
1993	17	473.476	445.434	14.387	12.701	1.064
1994	10	485.717	461.972	9.539	4.218	419
1995	0	2.702.457	2.536.551	1.09.262	2.262	1.214
TOPLAM	9	4.174.238	3.907.407	1.47.266	7.2.106	4.367

KAYNAK: Hazine Müsteşarlığı Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü